

T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI

SURİYELİ GÖÇMENLERLE YAŞANAN SORUNLAR
ÜZERİNE SOSYOLOJİK BİR ARAŞTIRMA : HATAY
İLİ ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN   **HAZIRLAYAN**
Prof. Dr. Zahir KIZMAZ   **Hayriye DÖNER**
ELAZİĞ-2016

T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI

SURİYELİ GÖÇMENLERLE YAŞANAN SORUNLAR ÜZERİNE
SOSYOLOJİK BİR ARAŞTIRMA: HATAY İLİ ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
Prof. Dr. Zahir KIZMAZ

HAZIRLAYAN
Hayriye DÖNER

Jürimiz, ...tarihinde yapılan tez savunma sınavı sonunda bu yüksek lisans tezini oy birliği / oy çokluğu ile başarılı saymıştır.

Jüri Üyeleri:

- 1.
- 2.
- 3.

F. Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun ..... tarih ve .....sayılı kararıyla bu tezin kabulü onaylanmıştır.

Prof. Dr. Zahir KIZMAZ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

ÖZET**Yüksek Lisans Tezi****Suriyeli Göçmenlerle Yaşanan Sorunlar Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma: Hatay İli Örneği****Hayriye DÖNER****Fırat Üniversitesi****Sosyal Bilimler Enstitüsü****Sosyoloji Anabilim Dalı****Elazığ -2016, Sayfa: IX + 132**

Günümüzde yaşanan sıcak gelişmeler, iç savaşlar ve terör olayları dünyada bitmeyen bir mülteci sorununa neden olmuştur. Suriye’de yaşanan iç savaş, günümüzde en büyük göçmenlik krizini ve trajedisini yaratmıştır. İç savaşın bütün şiddetiyle yaşandığı Suriye’den sadece can güvenliği için başka ülkelere göç emek zorunda kalanlar, göç ettikleri yerlerde de başka sorunlarla karşı karşıya gelebilmektedirler.

Bu çerçevede araştırmamız, Suriye’de yaşanan iç çatışmalardan dolayı Hatay iline yerleşen mültecilerin, yerleşik halkla ne tür sorunlar yaşadıkları ve bu sorunların yarattığı çatışma alanlarına odaklanmıştır. Bu kapsamda, hem mültecilerden hem de yerel halktan toplam 57 kişiyle görüşmeler yapılmıştır.

Yapılan araştırma sonucunda; Suriyelilerle Hatay halkı arasında gerçekleşen sorunların başında, Suriyeli mültecilerin düşük ücretle çalışması ve hayat pahalılığının artması yer almaktadır. Bu sorunların yanında iki halk arasında kültürel farkların olması ve medyanın yer yer kışkırtıcı bir dil kullanması, durumu daha ileri bir noktaya getirmiş ve tarafların birbiri ile karşı karşıya gelmelerine neden olmuştur. Tez çalışmasında özellikle bir tarafı rahatsız eden sorunların diğer taraf için de farklı sorunlar teşkil ettiği ve bu sorunların birbiriyle bağlantılı olarak sorunlar yumağına yol açtığı ortaya çıkmıştır.

Anahtar Kelimeler: Mülteci, Hatay, Suriye, Çatışma

ABSTRACT

Master Thesis

A Sociological Research on the Problems with Syrian Refugees: Hatay Case

Hayriye DÖNER

Firat University

Institute of Social Sciences

Department of Sociology

Hatay-2016, Pages: IX + 132

Latest developments, civil wars and terrorist incidents we are facing today have resulted in an everlasting refugee problem around the world. The civil war in Syria created today's utmost immigration crisis and tragedy. Those who were forced to migrate to other countries just for the security of their life from Syria, where a violent civil war is going on, might be confronted with further problems there.

In this context, this research focused on the problems between the refugees emigrated in Hatay due to internal conflicts in Syria and the local people in there, and on the conflict areas occurred by these problems. Within this scope, interviews were made with a total of 57 people, including both the refugees and the local people.

As a result of this research, the leading problem between Syrians and Hatay people was found to be that Syrian refugees are low-paid with a high cost of living. In addition to these problems, cultural differences between these two sides and the provocative language used by the media exacerbated the situation, which resulted in them marginalizing each other. In our thesis, it was observed that the problems disturbing one side pose distinct problems also for the other side, and these problems interrelated with each other are resulting in a heap of trouble.

Keywords: Refugee, Hatay, Syria, Conflict

İÇİNDEKİLER

ÖZET	II
ABSTRACT	III
İÇİNDEKİLER	IV
TABLolar LİSTESİ	VII
KISALTMALAR	VIII
ÖNSÖZ	IX
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

1.ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ	6
1.1. Tezin Konusu	6
1.2. Tezin Amacı.....	7
1.3. Tezin Evren ve Örneklemi	8
1.4. Araştırmanın Metodu	8
1.5. Araştırmanın Sınırları	9

İKİNCİ BÖLÜM

2.KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE	10
2.1 Mültecilik: Terimsel ve Hukuksal Tanım	10
2.1.1. Mültecilik Kavramı	10
2.1.2. Hukuki Alanda Mültecilik ve Mülteciler	10
2.1.2.1. Kişinin Yabancı Olması	12
2.1.2.2. Kişinin Vatansız Olması	12
2.1.2.3. Yerinde Mülteciler	13
2.1.2.4. Zulüm ve Baskı Yaratabilecek Nedenler	13
2.2. Sosyal Problemler İle İlgili Kuramsal Yaklaşımlar	14
2.2.1. Sosyal Problemler ile İlgili Kavramlar	14
2.2.1.1. Sapan Davranış	16
2.2.1.2. Değer Çatışması	17
2.2.1.3. Sosyal Çözülme	18
2.2.1.4. Kurumsal Krizler	18
2.2.2. İşlevselci Yaklaşım	18
2.2.3. Çatışmacı Yaklaşım	20

2.2.4. Etkileşimci Yaklaşım	22
2.3. Göçmenlik İle İlgili Kuramlar	23
2.3.1. Merkez Çevre Kuramı.....	25
2.3.2. Göç Sistemleri Kuramı.....	27
2.3.3. İlişkiler Ağı (Network) Kuramı	27
2.4. Mültecilik Ve Sosyal Problemler.....	30
2.4.1. Türkiye’de Mülteciler	31
2.4.1.1. Suriye, İç Savaş ve Mültecilik Sorunu	32
2.4.1.2. Türkiye’deki Suriyelilerin Sayısına İlişkin Veriler	36
2.4.1.3. Türkiye’deki Suriye Vatandaşlarının Hukuki Statüsü.....	37
2.4.1.4. Kamplarda yaşayan Suriyeliler ve Kampların genel durumu.....	42
2.4.2. Dil Sorunu	44
2.4.3. Çalışma Koşulları.....	45
2.4.4. Ekonomik Sorunlar	46
2.4.5. Eğitime ilişkin Sorunlar	47
2.3.6. Barınma Sorunları	48

ÜÇÜNCÜBÖLÜM

3.ÇATIŞMA SORUN ALANLARI: ARAŞTIRMA SONUÇLARININ

DEĞERLENDİRİLMESİ	51
3.1. Mültecilerin Yerleşik Halklarla Yaşadıkları Sorunlar	51
3.2. Hatay’da Yaşayanların, Suriyeli Göçmenlere Yönelik Algıları ve Tutumları	53
3.3. Suriyeli Göçmenlerin, Hataylılara Yönelik Algıları ve Tutumları	87
3.4. Göçmenlerle İş Alanları Üzerinde Yaşanan Anlaşmazlıklar	89
3.4.1. Doğrudan Ticaret	89
3.4.2. Taşımacılık/Transit Geçişler	90
3.4.3. Sınır Ticareti/Kayıt Dışı Ekonomi	90
3.4.4. Turizm	90
3.5. Göçmenlerle Ev Kiraları Konusunda Yaşanan Anlaşmazlıklar	94
3.6. Göçmenlerle Çocuklar Konusunda Yaşanan Anlaşmazlıklar.....	96
3.7. Göçmenlerle Taciz Tecavüz ve Fuhuş Olayları Üzerinden Yaşanan Sorunlar	97
3.8. Göçmenlerin Karıştıkları Suç Olayları	102
SONUÇ VE DEĞERLENDİRME.....	108
KAYNAKÇA.....	124

EKLER	128
ÖZGEÇMİŞ	132

TABLolar LİSTESİ

Tablo1. Türk Görüşmecilerin Cinsiyet Dağılımı	56
Tablo 2. Türk Görüşmecilerin Yaş Dağılımı	56
Tablo 3. Türk Görüşmecilerin Eğitim Durumu.....	57
Tablo 4. Suriyelilerin Davranışlarını Rahatsız Edici Buluyor musunuz?	58
Tablo 5. Suriyelilerin Hatay'a Uyum Sağladığını Düşünüyor musunuz?	60
Tablo 6. Suriyelilere Kişisel Olarak Yardım Yaptınız mı?.....	62
Tablo 7. Suriyelilerin Hatay'da Uzun Süre Kalmaları Sorun Yaratır mı?.....	64
Tablo 8. Yakın İlişkiler Geliştirdiğiniz Suriyeli Mülteciler Var mı?	66
Tablo 9. Suriyelilerle Olumsuz Bir Deneyim Yaşadınız mı?	75
Tablo10. Suriyelilerle Yaşanan Sorunlarda Yerli Halkın da Etkisinin Olduğunu Düşünüyor musunuz?.....	77
Tablo11. Suriyelilerin Davranışları Zamanla Nasıl Değişti?	79
Tablo12. Suriyelilere Yapılan Devlet Yardımı Yeterli mi?	81
Tablo13. Suriyelilerle Kültürel Olarak Benzerliğimiz Var mı?.....	83
Tablo14. Suriyelilerin Gelişiyle Suç Olayları Nasıl Değişti?	103

KISALTMALAR

AFAD	: Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı
BM	: Birleşmiş Milletler
BMMYK	: Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği Yürütme Komitesi (ExCom)
IŞİD	: Irak Şam İslami Devleti
UNDP	: Birleşmiş Milletler Kalkınma Vakfı
UNİCEF	: Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu

ÖNSÖZ

Mültecilik, savaşların varlığı ile geniş bir coğrafyada uzun yıllardan beri yaşanan ve milyonlarca insanı yerinden eden bir sorundur. Bu sorun sadece yerinden olan ve başka ülkelere gitmek zorunda kalan insanlar için değil ayrıca bu insanların gelmiş oldukları ülkenin yerli halkı açısından da önemli bir sorun yaratmaktadır. Bu yüzden mültecilik çok boyutlu ve önemli bir sorundur. Bu araştırmanın amacı, bu iki kesim arasındaki çatışma alanlarına eğilmek ve bu alanlarda yaşanan sorunlar için çözüm yolları sunabilmektir.

Yaptığım bu çalışmada bana yardımcı olan danışman hocam Prof. Dr. Zahir KIZMAZ'a teşekkür ederim. Çalışmamın her aşamasında bana maddi ve manevi desteğini esirgemeyen aileme ve sorularımı içtenlikle yanıtlayan görüşmecilere teşekkür ederim.

ELAZIĞ-2016**Hayriye DÖNER**

GİRİŞ

Mülteci sorunu, her zaman güncelliğini koruyan ve dünyadaki bütün ülkeleri ilgilendiren bir konu olmuştur. Dünya genelindeki toplam mülteci sayısı, BMMYK'nın 2014 yılı raporundaki verilerine göre 50 milyonu aşmış ve 2. Dünya Savaşından bu yana en yüksek seviyeye çıkmıştır. Yalnızca 2013 yılında 51,2 milyon kişi çeşitli nedenlerden dolayı kendi ülkesinden başka ülkelere göç ederek farklı yerlerde yaşamaya başlamıştır.

Dünya genelindeki sığınmacıların yarısından fazlasını, üçüncü dünya ülkeleri oluşturmaktadır. Bu duruma sayısal olarak bakarsak, dünyadaki mültecilerin yarısından fazlasını Afganistan, Somali, Irak, Suriye ve Sudan gibi iç savaş ve çatışma yaşanan Ortadoğu ve Afrika ülkelerinden kaçanların oluşturduğu görülmektedir (Balcılar, 2014).

Göç edilen ülkeler genel olarak gelişmiş ülkelerin dikkatini çekmiş ve bu yüzden yıllarca bir çeşit sömürge halinde yaşamışlardır. Az gelişmiş ülkelerin karışıklık içinde yaşamasına devam etmesi için, bu sorunların yıllarca devam etmesi sağlanmıştır. Bu ülkelerde yaşanan büyük insanlık suçları ve kitlesel katliamlar nedeniyle, insanlar kendi ülkelerinden başka ülkelere göç etmek zorunda bırakılmıştır. Kitlesel göçler, bu dönemin en önemli sorunlarından biri haline gelmiştir.

Gelişmiş ülkelerin kışkırtması nedeniyle iç karışıklıklar yaşayan ülkelerin vatandaşları, bu sefer de gelişmiş ülkelere mülteci olarak gitmeye başlamıştır. Mültecileri kendi ülkelerine kabul etmeyen gelişmiş ülkeler, bir yandan gelen mültecileri ülkelerinden sınır dışı ederken, öte yandan sınırı geçenler ve burada yaşamaya çalışanları ise çeşitli uygulamalarla yıpratmaya çalışmaktadır. Hem kendi ülkelerinden sürülen hem de başka ülkelere hiçbir şekilde kabul edilmeyen, genel olarak mülteci olarak tabir ettiğimiz insanların çilesi böylelikle ayrı bir sarmala girmekte ve sürekli devam eden bir durum halini almaktadır. Bunun yanında yıllardır bir diktatörlük sistemiyle yönetilen Suriye'nin Arap Baharı olarak nitelendirilen ve Ortadoğu ülkelerinin uyanışı ve diktatörlüklere karşı verdikleri özgürlük ve demokrasi savaşının bir uzantısı denebilecek bir yola girerek kendi ülkelerinde de bu savaşı vermeye başlamaları bu ülkedeki dengeleri de alt üst etmiştir.

Yaklaşık kırk yıllık baskıcı yönetimden sonra artık demokratik bir ortama kavuşmak isteyen halkın, Suriye’de, 15 Mart 2011 tarihinde, başlattığı halk ayaklanması, ilk başlarda basit bir olay olarak başlasa da zamanla birçok şehre yayılmış ve sonunda bütün Suriye’yi etkisi altına almıştır. Etkisini artırarak devam eden iç karışıklıkların şiddet kullanılarak bastırılmaya çalışılması, haliyle bu olayları azaltmak yerine daha da alevlendirmiş ülkede ciddi bir istikrarsızlık yaşanmaya başlamıştır. Bu olayların sonucunda insanlar bir çıkış yolu olarak çatışmalar bitene kadar başka şehirlere ya da başka ülkelere göç etmek zorunda kalmıştır.

Suriye’de, hala iç şehirlere doğru veya yabancı ülkelere doğru göç yaşanmaya devam etmektedir. 2014 yılının Nisan ayı itibariyle 1 milyon kişi Lübnan’a, 800 bin kişi Türkiye’ye, 600 bin kişi Ürdün’e ve 220 bin kişi Irak’a göç etmek zorunda almıştır. Böylelikle yaklaşık 3 milyon kişi Suriye’den başka ülkelere göç etmek zorunda kalmıştır. Yaşanan iç savaş sonrasında Suriyelilerin en çok tercih ettiği bu dört ülkede kalanların sadece bir kısmı kamplarda yaşamaktadır. Genelde kalanların çoğu kamp dışında kendi buldukları evlerde yaşamaktadır. Ev bulamayanlar da parklarda sokaklarda yaşamaya çalışmaktadır. Kamp dışında yaşayan Suriyelilerin sayısı çeşitli yerlere dağıldıkları ve sürekli hareket halinde oldukları için kesin olarak hesaplanamamaktadır. Suriye’de bir günde ortalama 1500-2000 kişi ya yurt dışına gitmekte ya da Suriye içindeki güvenli olduğunu düşündükleri başka yerlere göç etmektedir. Göç edenlerin %75’inden fazlasını çocuk ve kadınlar oluşturmaktadır. Bu durum da zorunlu göçün yarattığı trajediyi daha net olarak gözler önüne sermektedir (Orhan, 2014).

Türkiye’de Kasım 2014 itibariyle yaklaşık iki milyon Suriyeli mülteci bulunmaktadır (Orhan ve Gündoğar, 2014). Suriye’den göç eden nüfusun yaklaşık 220 bini, Türkiye-Suriye sınırına yakın illerde yoğunlaşmıştır. Çoğunluğu 10 ilde hazırlanan 22 çadır kentte konaklamaktadır. Yaklaşık 700 bin Suriyeli ise kamplar dışında kendi imkânlarıyla buldukları mekânlarda yaşamaya çalışmaktadır. Bu rakamlara bakıldığında görülüyor ki Türkiye’ye sığınan Suriyelilerin yaklaşık dörtte üçü barınma merkezlerinin dışındaki alanlarda yaşamaktadır. Bu durum, kısa sürede ülkemize gelen mülteci akınının kontrol edilebilirliğini zorlaştırmakta ve göçün başladığı ilk zamanlardan beri yapılmaya çalışılan uyumlaştırma politikasının birçok alanda kontrolü dışına çıkarabilmektedir (Balcılar, 2014).

2011 yılının Mart ayından itibaren, Suriye’de başlayan olayların yayılması ve gün geçtikçe daha ciddi boyutlara ulaşması, daha çok Suriyelinin Türkiye’ye sığınmasına neden olmuştur. 2012 yılında Suriye’de yaşanan insan hakları ihlallerinin ciddi artışlar göstermesi, buradaki vahim durumu dünyanın gündemine taşımıştır. İç karışıklıkların başladığı ilk zamanlardan itibaren Türkiye, aslında uluslar arası antlaşmalarda doğu ülkelerinden gelen kişileri mülteci konumuna almamasına rağmen Suriyeli sığınmacılar için “açık kapı” politikası uygulayarak onları misafir olarak kabul etmiştir. Türkiye, hem çadır kentlerde kalan mültecilere hem de bu çadır kentler dışında kalan mürtecilere her türlü insani yardım sağlama konusunda en yardımsever ve cömert davranan ülkelerden biri olmuştur (Balcılar, 2014).

“Suriyeli ilk mülteci kafilesi, Türkiye’ye 29 Nisan 2011 tarihinde giriş yaptı. Bu tarihten 2 yıl sonra ülke, sayısı 21’e ulaşan mülteci kamplarında yaşayan 200.000’i aşkın ve kamp dışında kalan –ve en az- 400.000 kişi oldukları tahmin edilen toplamda 600.000 Suriyeli mülteciye ev sahipliği yapar hâle geldi.”(Dinçer vd. 2013, s.7).

Suriyelilerin birçoğu, yaşanan çatışma ortamından güvenli alanlara gidebilmek için ailelerini, akrabalarını geride bırakarak Türkiye’ye sığınmıştır. İlk zamanlarda geçici bir süreliğine, yaşadıkları alanları terk eden bu insanlar, daha sonra ülkelerine geri dönmek bir yana orada kalan yakınlarını da birer birer Türkiye’ye getirmeye başlamışlardır. Bu şekilde ülkelerinden kaçmak zorunda kalan Suriyeliler, çoluk çocuk demeden ülkemize gelerek burada yaşamaya başlamışlardır. Bu konuda ilk olarak onlara en büyük yardımları da AFAD yapmış hem hükümet hem de halkımızla birlikte onların her türlü ihtiyacı karşılanmaya çalışılmıştır (Dinçer vd, 2013,s.7).

Yapılan yardımlar, Türkiye gibi ortalama düzeydeki bir ülke için gerçekten çok önemlidir. Çünkü güçlü, zengin ve yardım konusunda çok daha faydalı olabilecek ülkeler bile Türkiye kadar bu konuyu önemseyip gerçek anlamda sorunun çözümüne yönelik destekte bulunmamıştır. Destek vermeye çalışan devletler içerisinde en çok Türkiye gibi zor şartlarına rağmen yine de mültecileri kabul etmek konusunda kısıtlama getirmeyen Lübnan ve Ürdün olmuştur. Onun dışında diğer komşu ve Müslüman ve Arap ülkelerden de yeterince yardım alınmamış; bu ülkeler yaşanan durum karşısında daha çok seyirci kalmışlardır.

Ancak Suriye’de yaşanan şiddet olaylarının bitmek bilmemesi ve buna bağlı olarak Suriyeli sığınmacıların sayısının gittikçe artması devletin kaynaklarını zorlamaya başlamıştır. Bunun yanında halkın da yardım edecek gücü kalmamış, ev sahibi misyonunu kaldıramayacak hale gelmiştir. Bu durum Türkiye’nin mülteciler konusundaki politikasını istediği gibi yürütememesine neden olmuştur (Dinçer vd, 2013, s.7).

Türkiye’nin bir geçiş ülkesi olması ve çevresindeki ülkelere göre daha istikrarlı olması, mültecilerin tercihlerinde her zaman önemli bir etken olmuştur. Ayrıca Türkiye’den önce Osmanlı zamanında, çok sayıda mülteci kabul edilmiş ve dünyanın birçok yerinden gelen zor durumdaki insanlara yardım eli uzatılmıştır. Bu durum da özellikle yakın bölgelerde yaşanan iç savaşlar veya karışıklıklar nedeniyle göçle karşı karşıya kalan insanların gitmek için aklına ilk gelen ülkeler içinde Türkiye’nin de yer almasına neden olmuştur. Böylece Suriye’de yaşanan iç savaştan dolayı mülteci-sığınmacı sorunlarından en fazla etkilenen ülkelerden biri de Türkiye olmuştur (Yaşar, 2014).

Türkiye’nin içinde bulunduğu zor şartlara rağmen gelen mültecilere kucak açması ve var gücüyle yardım etmeye çalışması, bazı kesimler tarafından eleştirilmesine de neden olmuştur. Bu eleştirilerin birçoğu da basın aracılığıyla olmuştur. Öyle ki basın tarafından yapılan eleştiriler toplumda bazı olumsuz ve kafa karıştırıcı algıların oluşmasına neden olmuştur. Özellikle her basın organının kendi kafasına göre bir şeyleri savunduğu düşünülürse yaşanan kafa karışıklığının ne düzeyde olduğu daha iyi anlaşılabilir. Ayrıca dünyada da çeşitli ülkelerin kendi iç ve dış siyasi politikaları gereği, Türkiye’yi Suriye’nin iç işlerine karıştığı gibi görüşlerin olması, hem dünyada hem de içerde birbirinden çok farklı görüşlerin artmasına neden olmuştur. Bu da toplumda bir kafa karışıklığına ve yaşanan durumu bir türlü açık ve tam olarak kavrayamama gibi sorunlara neden olmuştur.

Bu karışık durum 1 Kasım 2015 seçimlerinde de kendini göstermiştir. Seçimlerde boy gösteren siyasi partilerin bu konu hakkında birbirinden farklı tutum takınması ve birbirine tamamen zıt görüşler sunması insanların neyin doğru neyin yanlış olduğu konusunda kararsızlık yaşamasına neden olmuştur. Bazı siyasi kesimlerin Suriyeli mültecileri tamamen bir yük olarak görmesi ve yaşadığımız sorunların en büyük kaynağı gibi göstermelerinin bir siyasi sonucu olarak, onları sınır dışı etmeyi seçim vaatlerinde kullanmışlardır. Diğer yandan başka siyasi kesimlerin ise mültecilere

daha çok yardım edilmesi ve eksiklerinin daha iyi şartlarda karşılanmaya çalışılmasını vaat etmesi; girdiğimiz en son dönemin ne kadar karışık olduğunu bizlere bir kez daha göstermiştir. Bu yüzden yakın zamanda geçirmiş olduğumuz seçimlerde en az bizler kadar Suriyeli mülteciler için de seçim sonuçları heyecanla ve büyük bir merakla takip edildi. Çünkü Türkiye'nin seçimlerde hangi yönde seçimini yapacağı, Suriyeli sığınmacıların buradaki kaderini belirleyecekti. Burada tabii ki onları ülkemizde istemeyen kesimlerin önemli bir çoğunluk teşkil etmeleri ve sığınmacılara karşı birebir olarak kötü bir izlenim, düşünce beslemeyen insanlar için bile onların buradan gitmelerinin en doğru karar olduğu düşüncesinin hakim olması, onları bu seçimlerde korkutmuş ve kısa süreli bir telaş yaşamalarına neden olmuştur.

Mültecilerin burada kalmasına karşı olan bir hükümetin Türkiye'de başa gelmesi halinde en kısa sürede gidebilecekleri başka ülkeler bakmaya hazırlandıkları görülmüştür. Fakat seçimler, mültecileri destekleyen tarafın kazanmasıyla sonuçlanmış ve şimdilik en azından bu konuda derin bir nefes çekmelerini sağlamıştır. Bununla birlikte buradaki kalış sürelerinin artık daha da uzun olacağı kesinleşmiş ve bu durum, mültecileri burada istemeyen kesimler için daha da rahatsız edici bir hal almıştır.

Mültecilerle yerel halk arasında küçük şeylerle başlayan ve zamanla şiddetini artıran sürtüşmeler iki taraf için de ciddi sorunlar teşkil etmiştir. Bu nedenle vatandaşlarımız sürekli tedirgin olduğu için, bu durum halk içinde genel bir huzursuzluk hissi yaratmıştır. Bu sorunu yaşayan vatandaşlarımızın sayısı azımsanmayacak kadar çok sayıdadır ve bu sayı gitgide arttığı için bu konu üzerinde durulması gereken ciddi bir konu olarak görülmektedir. Bu araştırmamız doğrudan mültecilerin sorununa odaklanmaktan çok, mülteciler ile bölge halkı arasında yaşanan sorunlar ve çatışma alanlarına odaklanmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1.ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

1.1. Tezin Konusu

Yaklaşık beş yıldan fazla bir süredir Suriye’de devam eden iç savaşın siyasal, toplumsal ve ekonomik gibi çok yönlü etkileri olmuştur. Ayrıca son zamanlarda savaşın şiddetinin artırması nedeniyle oradaki insanlar artık silah ve bombaların dışında soğuktan ve ya açlıktan ölmeye başlamıştır. Bu insanlık dramı gün geçtikçe daha büyük boyutlara ulaşmaktadır.

İç savaş nedeniyle resmi rakamlara göre 130 binden fazla kişi hayatını kaybetmiş, 2,5 milyonu geçkin Suriyeli ülke dışına göç ederek mülteci, sığınmacı, şartlı mülteci gibi farklı statülerle yerleşmiş, yaklaşık 6 milyon Suriyeli de ülke içinde yer değiştirmiştir.” (Yüksel vd, 2014, s.2).

Mültecilerde de hoşnutsuzluklar gün gün artmaya devam etmiştir. İlk başlarda can korkusuyla yanlarına hiçbir şey almadan savaşın yıkıcılığından kaçan bu insanlar zamanla kamplarda yer bulamamaları ve bazı kampların aşırı dolu olması nedeniyle gelen mültecilerin ihtiyaçlarını gerektiği şekilde karşılayamamaları, kampları yeterince güvenli olarak görmemeleri veya mültecilerin kampları hapisane gibi görmeleri nedeniyle kamp dışına çıkmaya, bölge halkıyla bir arada yaşamaya başlamışlardır. Fakat bu durum kısa zamanda iki taraf arasında sorunların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Çünkü bu mülteciler, zaten refah seviyesi çok da iyi olmayan sınır kentlere getirilmişlerdi ve burada yaşayan bölge halkı içinde bile önemli bir oranda işsizlik yaşıyordu. Kendileri bile işsiz olan ve maddi durumu pek de iyi olmayan bu insanlar gelen mülteci sayısının fazlalığı ve bazı işverenlerin işine geldiği için bu bölgede ikamet eden insanları çalıştırması yerine, buraya gelen mültecileri düşük ücretlerle çok cüz-i paralar karşılığında çalıştırması, sorunun bir diğer önemli boyutunu oluşturmuştur. Bu şekilde hem iş bulamayan bölge halkı hem de mülteciler bu fırsatçılar yüzünden mağdur duruma düşmüş ve mültecilerle bölge halkı karşı karşıya getirilmiştir.

Mültecilerin, durumu bile bile kayıt dışı olarak ve çok düşük ücretlerle çalışmak zorunda olmaları, dil bilmeyen, yabancı olan bu insanların yine farklı şekillerde

dolandırılarak ellerinde olan şeyleri de kaybetmeleri, mağduriyetlerini arttırmıştır. Bu şekilde mağduriyet yaşayan bu insanlar zamanla tepkilerini ortaya koymaya başlamıştır.

İki halk birbiriyle artık dost değil, karşı tarafları (onlar ve biz) ifade eden, birbirinden çok farklı olan ve birbirine, karşı taraflardan bakan insanlar haline gelmiştir. Bu şekilde 2011 yılından bu ya da devam eden bu zorunlu misafirliğin; kültürü, toplumsal yapısı ve birçok açıdan birbirine benzeyen bu iki akraba halkın mensupları arasındaki sürtüşme ve çatışmaların artmasının günden güne daha ileri düzeye çıkması, araştırmamızın temel konusunu oluşturmaktadır.

Bu araştırma, doğrudan mültecilerin sorununa odaklanmaktan çok, mülteciler ile bölge halkı arasında yaşanan sorunlar ve çatışma alanlarına odaklanmıştır. Hiç kuşkusuz, yaşanan sorunların önemli bir kısmı da, mültecilerin yaşadıkları sorunlardan bağımsız değildir. Ancak, burada ağırlıklı olarak, iki kesimin birbirlerini algılama biçimleri ve bu algının çatışmaya dönüştüğü alanları, çatışma mekanizmaları ele alınacaktır.

1.2. Tezin Amacı

Bu çalışmada, Türkiye’de mülteci konumunda olan Suriyeli halkın, zamanla bölge halkıyla olan iyi ilişkilerinin neden sorunlu bir niteliğe dönüştüğü ve bölge halkının, gelen mültecilerle olan yakın ilişkilerinin zamanla neden gözle görülür seviyede bozulduğu ve neden bu sorunların günden güne artarak devam ettiği sorusu, tezimizin cevap arayan en önemli sorusunu oluşturmaktadır. Bu konuyla ilgili kaynakların, henüz çok yeni bir konu olması nedeniyle, sınırlı sayıda olduğu görülmüştür.

Suriyeli göçmenler konusunda yayınlanmış raporların ve çok sınırlı sayıda yapılmış olan birkaç çalışma, teorik araştırmalarda bu konuyla ilgili çalışmaların yetersiz olduğunu göstermiştir. Bu nedenle literatür taraması da sınırlı sayıda kaynaktan yararlanma ile sonuçlanmıştır. Bu durum da yapacağımız saha çalışmasının önemini arttırmaktadır.

Bu çalışmanın temel amacı, Türkiye’ye sığınan Suriyeli mültecilerden kamp dışında bölge halkıyla birlikte aynı ortamda yaşayan mültecilerin uzun süren mültecilikleri sonucunda iki halkın da birbirine karşı zamanla değişen bakış açılarında nasıl değişiklikler yaşandığı, mültecilerin buradaki bölge halkıyla yaşadıkları sorunlar, bu sorunların ortaya çıkış nedenleri sorunların gelişmesine ve yayılmasına neden olan

durumları ortaya koymak ve genel olarak iki taraf için ortaya koyulabilecek çözüm önerilerini ileri sürebilmektir.

1.3. Tezin Evreni ve Örnekleme

Bu tezin evrenini Hatay ili oluşturmaktadır. Araştırma kapsamında Hatay ilinde yaşayan halk ve bu ilde kalan Suriyeli mültecilerle görüşmeler yapılmıştır.

Seçilecek örneklem grubunun 20'si Suriyeli göçmenler, diğer 20'si de yerli halktan olmak üzere toplamda 40 kişiyle görüşme yapılmıştır. Görüşülen bireyler, birbirleriyle sorun yaşamış olanlarından seçilmeye çalışılmıştır. Fakat görüşmelerin seyrine göre bu sayıda değişiklikler olmuştur. Buna göre, Hatay'ın yerlisi olan 7 kadın ve 17 erkek, Suriyeli mültecilerden ise 14 kadın 19 erkek ile görüşmeler yapılmıştır.

Bu şekilde, toplamda, 57 kişi ile birebir görüşme yapılarak konuya açıklık getirmeye çalışılmıştır. Görüşmeler sırasında, genel olarak Türk vatandaşlarının Suriyeli mültecilere göre sorulan sorulara daha rahat cevap verdikleri görülmüştür.

1.4. Araştırmanın Metodu

“Suriyeli Göçmenlerle Yaşanan Sorunlar Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma: Hatay İli Örneği” başlıklı çalışma, bir alan araştırması olarak ele alınmıştır. Bu çerçevede öncelikle literatür taraması yapılmıştır ve konuyla ilgili veriler elde edilmiştir. Elde edilen veriler analiz edilerek araştırmanın teorik kısmı oluşturulmuştur. Araştırmanın teorik kısmı oluşturulduktan sonra uygulama bölümüne geçilmiştir.

Uygulama için ilk olarak mülakat soruları hazırlanmıştır. Daha sonra uygulama için Antakya kent merkezinin çeşitli mahalleleri ve merkeze yakın iki köy belirlenmiştir. Bu köylerden biri çoğunluğu Türk kökenli vatandaşlardan oluşmuştur. Belirlediğimiz diğer köy ise çoğunluğu Arap kökenli Türk vatandaşlarının yaşadığı bir köydür. Hatay, merkez olarak hem din hem de ırk yönünden çeşitliliğe sahip bir yerdir. Burada görüşülen kişiler de farklı ırk ve inançlara sahip kişilerden oluşmuştur. Hem Antakya hem de belirlenen bu iki köyde ikamet eden hem Türk vatandaşları hem de Suriyeli sığınmacılarla görüşmeler yapılmıştır. Bu şekilde elde edilen teorik ve uygulama bölümlerindeki bilgiler ve bulgulara göre çalışmamızın değerlendirme ve sonuç kısmı oluşturulmuştur.

1.5.Araştırmanın Sınırları

Araştırmanın sonuçlarının sadece çalışma yapılan Hatay ilinin yerleşik halkı ve burada ikamet eden Suriyeli mültecileri temsil etmesi, araştırmanın sınırları olarak kabul edilmiştir. Suriye’de yaşanan iç savaş, dört yılı aşkın bir süredir devam etmekte ve 2011 yılı Nisan ayından günümüze kadar, göç hareketleri artarak devam etmektedir. Bu anlamda, son dört yıllık zaman dilimini kapsayan ve bu zaman diliminde yaşanan sorunlar ve çatışma alanları üzerinde durulacaktır.

İKİNCİ BÖLÜM

2.KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1 Mültecilik: Terimsel ve Hukuksal Tanım

2.1.1. Mültecilik Kavramı

22 Nisan 1954 tarihinde yürürlüğe giren “Birleşmiş Milletler Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Sözleşme” hükümlerine göre mülteci: *“İrki, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden, zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle, yararlanmak istemeyen yahut tabiiyeti yoksa ve bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen bütün şahısları kapsayan bir kavramdır.”*

Mültecilik kavramı, yarattığı olumsuz sonuçlar nedeniyle zorunlu göçle karıştırılan bir kavramdır. Fakat zorunlu göçle karıştırılmaması gerekir. Çünkü zorunlu göç; çevresel ve doğal afetlerden depremler, büyük yangınlar, iklim değişiklikleri gibi sebeplerle olabileceği gibi savaş, şiddet, gibi nedenlerle de gerçekleşebilecek bir durumdur. Elbette savaşın ve şiddetin ortaya çıkardığı tehdidin topluma yansımaları da en az savaşın kendisi kadar şiddetli olacaktır. Bu nedenle en trajik ve travmatik olan göç türünü, savaşın ve şiddetin yarattığı zorunlu göçler oluşturmuştur (Toktaş ve Pultar, 2007).

2.1.2.Hukuki Alanda Mültecilik ve Mülteciler

Mülteci ile sığınmacı kavramları, aynı başımızda yaşanan Suriye iç savaşı nedeniyle ülkemizde çok fazla gündeme gelen kavramdan ikisi haline gelmiştir. Her iki kavram da gelen Suriyeliler için kullanılmaktadır. Fakat bu iki kavram birbirinden farklı anlamlara gelmektedir. Mülteci, sığınma başvurusu olumlu sonuçlanan ve bulunduğu ülkede mülteci olarak kalmasına izin verilen, dolayısıyla resmi olarak birtakım hakları elde etmiş olan kimseleri ifade eder. Mültecilik hukuksal bir statüyü, sığınmacılık ise daha çok fiili bir durumu ifade eder. Mültecilerin aksine sığınmacılar ise bu hakları elde edemeyen kişileri ifade etmektedir. Bu şekilde ifade edilen nedenlerle ülkesini terk ederek başka ülkeye gelen ve geldiği ülkeden koruma hakkı isteyen birey, başvuru

yaparken öne sürdüğü konular kesin karara bağlanana kadar sığınmacı statüsünde kalır. Başvurusu kabul edilen birey ise mülteci statüsüne artık ulaşmış demektir (Yaşar, 2013, s.5).

Tarih boyunca mülteci ve sığınmacılara ev sahipliği yapan Türkiye Suriyeli mültecilerin ülkeye girişinde üç temel nedenle ilgili sorun yaşamıştır: İlk olarak, gündün güne artan mülteci sayısı hızla 2 milyona yaklaşmıştır. Bu rakam, Türkiye tarihinde görülmemiş bir rakamdır. Bu kadar büyük sayıdaki göçmenleri bir kerede ilk defa ülkemiz kabul etmiştir. İkincisi, Türkiye'nin Avrupa dışından gelmiş kişileri, imzaladığı antlaşmalara göre mülteci olarak kabul etmemesine rağmen, çok fazla sayıda mülteciye yönelik "açık kapı politikası" uygulamasıdır. Üçüncüsü, Suriyelilerin yoğun bir şekilde gelmeye başladığı ilk dönemlerde Göç ve İltica Genel Müdürlüğü'nün açılmasıdır. Bu kurumun açılması bu konuda olumlu katkılar sağlamıştır fakat mülteci sorununun ülkemizin biraz hazırlıksız olduğu bir döneme denk gelmesi ilk başlarda yapılan çalışmalarının bu özelliği yüzünden yetersiz kalmasına neden olmuştur (Kirişçi, 2014, s.7).

Kitlesel sığınma, belli insan gruplarının kendi ülkelerinde yaşanan karışıklık, iç savaş, insan hakları ihlallerinin artması ve ülkenin her yerine yayılması nedeniyle başka ülkelere gitmesi durumudur. Bireysel sığınma ise insanların kendi ülkelerinde yaşadıkları ciddi seviyedeki haksız muamelelerin zulme dönüşmesi sonucu insanların ülkelerinden ayrılarak başka ülkelere sığınma hakkı talep etmesi durumlarını ifade etmektedir. Sığınmacıların kişilik hakları 1951 Cenevre Sözleşmesinde düzenlenmiştir. Kitlesel olarak yapılan sığınma konusunda, belli sığınmacı grupları için gerekli hak ve ödevler ise BMMYK kararları ve genel uluslararası hukuk ile düzenlenmiştir (Kirişçi, 2014, s.14). Mülteci statüsü kazanmanın belli temel ölçütleri vardır ve bu ölçütler kısaca şu şekildedir: Bireyin vatandaşı olduğu ülkenin dışında olması, o devletin korumasından yararlanamaması veya yararlanmak istememesi, yaşadığı bu durumun ise zulme uğrama konusunda haklı bir korkuya dayanması gerekir. Ayrıca söz konusu zulüm korkusunun ırk, din, dil, milliyet ya da belirli bir toplumsal gruba mensup olarak kişinin siyasal görüşü gibi nedenlerinden kaynaklanması gerekmektedir. Mülteci statüsü kazanan kişinin ülkesine dönmesi halinde, temel hak ve özgürlüğü gerçekten ciddi bir şekilde zarar görebilecek kişi olması gerekir. Ayrıca kişinin görmesi mümkün olan zararın olabilme ihtimalinin yüksek olması ve ciddi boyutlarda bir kayba neden olması gerekir. Devletin ise vatandaşlarını bu ciddi zarardan koruyamayacak durumda olması şartı

vardır (Peker ve Sancar, 2005, s.2). Bireyin mülteci statüsünde kabul edilebilmesi için sahip olması gereken özellikler şu şekilde sıralanabilir:

2.1.2.1.Kişinin Yabancı Olması

İrk, milliyet, din, siyasi düşünce vb. nedenlerle yabancı bir ülkeye kaçan ve böylece yabancı durumunda olan kişilerin yalnız baskı ve zulüm korkusu içinde olması halinde bu kişilere iltica hakkı tanınmaktadır. Fakat kendi ülkelerinin sınırları içinde kalan ve zor koşullar altında olanlar, yani ülke içindeki mültecilere bu hak tanınmamakta ve bu durumdaki kişiler sözleşme kapsamı dışında bırakılmaktadır (Akyürek, 2007, s.52).

2.1.2.2.Kişinin Vatansız Olması

1954'te imzalanan vatansız kişilerin statüsüne ilişkin temel hükümler sözleşmesi, vatansız kişiyi şu şekilde tanımlamaktadır: *“Hiçbir devlet tarafından kendi yasalarının işleyişi içinde vatandaş olarak sayılmayan kişidir.”* (BMMYK, 1999, s.17). Yani hiçbir devletin vatandaşlığını alamayan kişiler ile daha önceden vatandaşlığı olan fakat çeşitli nedenlerle bunu kaybeden ve kaybettikten sonra kendi ülkesinden veya başka herhangi bir ülkeden bu hakkı alamayan kişilere vatansız denilmektedir.

Vatansızlık, ulusların vatandaşlığın kazanılması ile ilgili ulusal düzenlemeler sonucu bazı kişilere vatandaşlık statüsü verilmemesinden kaynaklanan veya ırk, dil, bir gruba ait olma veya siyasi düşünceye sahip olma gibi nedenlerle daha çok savaş, ihtilal veya kargaşa dönemlerinde belli kişilerin vatandaşlıktan çıkarılmaları şeklinde görülebilir (Akyürek, 2007, s.54). Fakat buradan tüm vatansızların mülteci olduğu anlamını çıkaramayız. Bu kişilerin mülteci olarak kabul edilebilmesi için bu kişilerin mültecilik statüsüyle ilgili şartları yerine getirmesi gerekmektedir. Yani bu kişilerin vatanlarında kendi hayatlarını normal bir şekilde devam ettirmelerini engelleyecek bir durum olmalı ve bu kişiler ülkelere döndükleri takdirde haksızlık ve zulümle karşı karşıya kalma olasılıklarının bulunması gerekmektedir.

İnsan hakları evrensel bildirgesinin 15. Maddesine göre *“herkesin bir vatandaşlığa sahip olma hakkı vardır ve hiç kimse keyfi olarak vatandaşlığından veya vatandaşlığını değiştirme hakkından mahrum edilemez”* (BMMYK, 1999, s.9).

Bir kişinin birden fazla vatandaşlığa sahip olma hakkı vardır. Bazı ülkeler, bireylere doğumla vatandaşlık hakkını verirken, bazı ülkeler kan bağı yoluyla yani kişinin ailesi ve akrabalarının bu ülkenin vatandaşı olması nedeniyle tanıyabilir. Fakat birey mülteci statüsü kazanabilmesi için, sahip olduğu bütün vatandaşlıklar öncelikle değerlendirilir ve birey bütün ülkelerin korumasından mahrum kalmışsa bu hak ona verilir.

2.1.2.3.Yerinde Mülteciler

Herhangi bir nedenden dolayı yasal yollarla kendi ülkesinden başka ülkeye geçiş yapan birey o sırada ülkesinde yaşanan olaylardan dolayı veya kendisinin karıştığı bazı olaylar nedeniyle vatandaşlığını kaybettiği takdirde, o esnada hangi ülkedeysse o ülkeye mülteci statüsü alabilmek için başvurabilir. Fakat bu kişi eğer bulunduğu ülkede kanun dışı veya ceza gerektirecek herhangi bir olay veya sözlü açıklamayı kasıtlı olarak yaparsa mültecilik statüsünü elde etmesi kolay olmaz (Akyürek, 2007, s.55). Çünkü burada birey kendi isteğiyle kendi ülkesindeki vatandaşlıktan çıkarak bulunduğu diğer ülkede kalmak istiyor olabilir ve bu durumu kendi çıkarları için kullanmak istiyor olabilir. Bu yüzden mültecilerin kabul edilmesinde uluslar arası düzeyde kabul edilmiş çeşitli kanunlar vardır. Bu kanunların bazıları da bu tür çıkar gruplarına fırsat vermemek için tedbir niteliğindedir.

2.1.2.4.Zulüm ve Baskı Yaratabilecek Nedenler

Birleşmiş milletler 1951 Cenevre sözleşmesinin 1. Maddesinde yapılan mülteci tanımının temeli, kişinin haklı sebeplere dayanarak “*zulme uğramak ve zulümden korkmak*” kavramlarına dayanır. Bu ifadeye göre korku ve zulüm, mülteciliğin en önemli nedenini oluşturur ve bu neden bir bakıma mülteciliğin temelidir. Burada zulüm, devletin öncelikli görevlerinden biri olan vatandaşının güvenliğini sağlaması konusunda zaafiyet yaşanması nedeniyle temel insan haklarını sürekli olarak ihmal etmesidir (Akyürek, 2007).

Korku, zulüm ve baskı yaratabilecek nedenleri; genellikle ırk, milliyet, din, siyasi düşünce ve belirli sosyal gruplara mensubiyet oluşturmaktadır (Özhan, 2010, s.28-32).

2.2. Sosyal Problemler İle İlgili Kuramsal Yaklaşımlar

2.2.1. Sosyal Problemler ile İlgili Kavramlar

Her toplumun kendine özgü çeşitli sosyal problemleri vardır ve her toplum bu problemlerini bir şekilde çözebilmek için sürekli uğraş verir. Sosyal problemler konusunda çalışmanın nedenlerini Nurşen Adak (2009, s.16-17) Glassman'ın bu konudaki görüşlerini özetleyerek şöyle sunar:

1. Belli bir toplumun problemleri, o toplum hakkında önemli bilgiler verir, bir bakıma kendi yapısı hakkında bilgi verir. Çünkü sosyal problemler toplumun eksik olan veya kendi içinde henüz tam olarak oturtmadığı için çatışmaya neden olan bazı kurumlarının durumunu ortaya koyar. Sosyolojinin buradaki etkisi ise şeylerin göründükleri gibi olmadığıdır. Nitekim sosyolojik bakış açısıyla sosyal problemlere bakıldığında bazı sürprizlerle karşılaşılabilir. Bu sürprizler sosyolojinin kendine has bakış açısıyla o toplum hakkında ortaya çıkardığı yeni ve önemli noktaları verir (Adak, 2009).

2. Sosyal problemleri çalışmanın ikinci bir nedeni daha kişiseldir ama oldukça önemlidir. Sosyal problemleri çalışma yoluyla kişiler olarak ilişkilerimizde sahip olduğumuz durumlar üzerinde daha geniş bir perspektif sağlarız. Wright Mills'in terimleriyle 'sosyolojik imgelem' kişisel sorunları kamusal sorunlar olarak görebilmektir. Sosyal problemler daima toplumun belli sosyal ortamları içinde alışılmak zorundadır ve baştanbaşa sosyolojik problemlerle ilgili öğrenilenler herkese hayatını daha iyi idrak etmesini sağlar. Yani bir bakıma sosyal problemler, insanların da problemlerini oluşturur ve bir sorun ne kadar çok insanın ortak sorununu oluşturuyorsa o sorun o kadar önemli ve yaygın bir toplumsal sorun haline gelir. Yaşanan bu sorunların nedeni ne kadar iyi araştırılır ve açıklanabilirse toplumsal sorunlar da aynı şekilde çözüme ulaştırılabilir. Bu yüzden toplumsal sorunlar aslında bireysel sorunlardır bireysel sorunlar toplumsal sorunlar olarak görülüp, ciddiye alınırsa çözümü de daha kolay ve tüm toplum için yararlı olur (Adak, 2009). Bu yüzden bireysel ve toplumsal sorunlar birbirinden bağımsız düşünülmemelidir. Bunlar iç içe ve bağlantılıdır. Biri diğerinin tamamlayıcısı olduğu için bireysel sorunlar; toplumsal temellidir, toplumsal sorunlar da bireysel sorunların yayılma göstermiş halini ifade eder.

3. Sosyal problemleri çalışmanın üçüncü sebebi ise problemlerin nedenlerini anlama, olası çözümlere de yol verici olabilir. Sosyal problemler, toplumda bir arada yaşayan bireylerin yaşadığı ve onlar için sorun teşkil eden durumlardır. Bu sorunların

çözümüne ulaşabilmek için öncelikle nasıl ortaya çıktı, hangi durumlar tetikledi veya oluşmasında etkili olan faktörlerin ortak yönleri neydi gibi soruların cevabını bulmak öncelikle sorunun ne olduğunu anlamamız için çok yararlı olacaktır. Bir problemin çözülebilmesi için öncelikle o problemin iyi bir şekilde anlaşılması gerekmektedir (Adak, 2009).

Bütün yönleriyle iyi anlaşılan bir problem, çok daha kolay çözülebilir. Bu şekilde başka problemlerin aynı veya benzer şekillerde çözülebilmesi de sağlanabilir.

4. Evrensel bir bakış açısıyla sosyal problemler araştırıldığı zaman diğer insanların da aynı problemlerle nasıl baş etmeye çalıştıkları veya o problemde korunduklarına ulaşılabilir. Belki de verilen problem pek çok toplum için bölgeseldir. Eğer öyleyse bir toplumda ortaya konan bir çözüm diğerine de yardımcı olabilir (Adak, 2009).

Toplumsal problemler aynı toplumda farklı çözüm yolları gerektirdiği gibi farklı toplumların yaşadığı toplumsal problemler de benzer çözüm yolları gerektirebilir. Birbirine benzeyen bazı toplumların toplumsal birimleri birbirine benziyorsa o birimler içinde karşı karşıya geldikleri sorunların çözümü de benzer yollarla olabilmektedir.

Genel olarak yaşanan sorunları bireysel ve sosyal sorunlar olarak ikiye ayırabiliriz. Bireysel sorunlar, kişinin kendi yaşam alanı içindeki çevresiyle ve başka insanlarla günlük hayatta karşılaştığı sorunları ifade eder. Toplumsal sorunlar ise; genel olarak insan gruplarının daha karışık ilişkilerini, kendi yaşam alanlarının da etkisi hesap edildiği ortak ilişkiler ve daha büyük insan topluluklarını etkileyen çeşitli sorunlardır. Sosyal problem, toplum tarafından yaratılan ve toplum tarafından çözülen, tam olarak çözülemese bile en azından etkisi hafifletilebilen bir durumu anlatır (Jamrozik, akt. Adak, 2009).

Sosyal problemler deprem, kasırga, sel gibi olaylar değildir. Bu doğal afetlerinde son derece önemli can ve mal kaybına neden olmakla beraber kendileri birer toplumsal sorun değil fakat sosyal problemlere sebep olabilecek etkilere sahip çeşitli doğa olaylarıdır. Örneğin ciddi bir depremin hemen ardından yağmalama ve hırsızlık olayları artabilir, kısa sürede zengin olabilmek için fırsat kollayan kişiler böyle durumlarda; zarar görmüş, acı çeken insanlara yardım etme bahanesiyle afet bölgelerini istila edebilir.

Pek çok kişi sosyal problemi, topluma zarar veren durumlar olarak düşünür, ancak durum bu kadar basit değildir, gündelik terimler olarak “zarar” ve “toplum” kelimelerinin anlamları yeterince açık değildir. Bazı insanların zararlı sosyal problemler olarak gördüğü durumlar, toplumdaki diğer bireyler için yararlı olabilir.

Hava kirliliğini düşünecek olursak bir tarafta otomobil üreticileri otomobiller üzerindeki kirlenme karşıtı düzenlemeyle ilgili yasaların maliyetleri artırdığı ve enflasyonu uyardığı için devletin serbest girişimciliği düzenlemesini bir sosyal problem olarak tartışılabilir diğer tarafta kirlenen şehrin sakinleri, hükümetlerin zararlı hava yayan otomobilleri yasaklama konusundaki başarısızlığının bir sosyal problem olduğunu düşünülebilir.

Bazı bireyler zehirli otomobil atıklarının, insanların sağlığı ve refahı için zararlar yarattığı halde bunu devletin yasaklamamasını, başarısızlık ve sosyal problem olarak görebilirler.

Bir insanın ciddi bir sorun olarak gördüğü bazı sosyal problemler, diğer bir insan için çözüm olabilir. Bazı insanlar kendi çıkarlarına olumlu etki yapmayan veya kendi çıkarlarına zarar veren bazı durumları sosyal problem olarak tanımlar. Bu da sosyal problemlerde kişisel menfaatlerin rolünü gözler önüne koyan bir unsur oluşturmaktadır (Coleman,1988, s.2, akt. Adak, 2009). Çünkü burada faydayı veya zararı kişisel menfaatler belirlemektedir. Manis’de sosyal problemi zarar bağlamında tanımlamıştır. O’na göre sosyal problem, bilimsel araştırmalar sonucunda ispatlanmış, insan iyiliği için zararlı olan değerler ve sosyal koşullardır (Manis,1976, s.25, akt. Adak, 2009). Manis bu tanımlamasında sosyal probleme tarafsız bir bakış açısıyla ampirik dünyada tehdit edici ve zararlı koşullar üzerine odaklanmıştır.

Sosyal problemler incelenirken beraberinde bazı kavramlardan da sıkça bahsedilir. Bunlardan bazıları sapan davranış, değer çatışması, sosyal çözülme, kurumsal kriz, sosyal patoloji gibi kavramlardır. Konumuz sosyal problemler üzerine odaklandığı için bu kavramların kısaca tanımlanması daha yararlı olacaktır.

2.2.1.1.Sapan Davranış

Sapma; “doğru olandan sapma veya iyi olandan sapma; kanuni olandan, normal kabul edilen şeyden ayrılma”(Budak, 2000) şeklinde tanımlanır. Sosyal sapma ise; “ bir toplumda, genel olarak kabul edilmiş olan ve hayatımızın her aşamasında bir yeri olan değer yargılarından ve davranışlardan farklılaşmasıdır.”(Erkal, vd, 1997, s.256) şeklinde

tarif edilebilir. Burada sapma sadece doğru kabul edilen bir durumdan ayrılma olarak kabul edilmişken sosyal sapma ise genel olarak bütün bir toplumu ilgilendiren bir şekilde toplumda kabul görmüş değerlerden ayrılma olarak ele alınmıştır. Burada, sapma ile sosyal sapma arasındaki farka dikkat edilmelidir. Çünkü sapma, sadece belli bir bireyde veya grupta görülebilir yani daha bölgesel ve sınırlı bir kavramdır. Sosyal sapma ise çok daha fazla insanı ilgilendiren etki alanı daha geniştir ve bu yönüyle sosyal sapma bütün bir toplumu ilgilendiren yaygın bir kavramı ifade etmiş olur.

2.2.1.2.Değer Çatışması

Değer, en basit tanımıyla toplumda uygun olanı ve olmayanı gösteren fikirlerdir. Neyin iyi, güzel ve doğru veya neyin çirkin, kötü ve yanlış olduğunu gösteren ölçütlerdir (Kalyon,2015). Eşitlik, özgürlük, vatanseverlik birer değerdir. Değer çatışmasıyla alakalı olan inanç ve tutum da önemli kavramlardır. Değer toplumun önemli yapı taşlarından biridir.

İnanç, bir düşünceye gönülden bağlanmaktır. İnanç doğrunun ne olduğunu bireylere gösteren düşüncelerdir ve bunlar kişiden kişiye, toplumdan topluma değişkenlik gösterebilir. İnançlar değerlere göre çok daha değişken ve özeldir. Aynı ailede yaşayan bireyler arasında bile birbirinden çok farklı inançlara sahip kişilerin olması görülebilen bir durumdur.

Tutum bireye atfedilen gerçek bir oluşuma dair düşünce, duygu ve davranışlarını düzenleyen bir eğilimi işaret etmek için kullanılan bir kavramdır. Bir toplumda var olan değer, inanç ve tutumlar insanların toplumsal olaylar karşısında gösterdikleri tepkileri ortaya koyar (Adak, 2009,s.22). Tutumlar da inanç ve değerlerle bağlantılıdır. Bu üç kavram birbirini etkiler, bir toplumdaki değer anlayışı bireyleri mutlaka bir şekilde yakalar ve etkiler, inançlar daha özeldir ama bireyin yaşam şeklini belirler ve hayat anlayışı hakkında bize bilgi verir.

Tutumlar, insanların kendi değer ve inançlarının bir çeşit dışa vurum şeklidir denebilir. Tutum kişiden kişiye zaman ve mekana göre değişebilen bir kavramdır.

Karmaşık yapıdaki heterojen toplumlar, birçok farklı değere sahip gruplar tarafından meydana gelmektedir. Toplumun farklı kesimlerini oluşturan birbirinden farklı gruplar her zaman belli bir ahenk içinde olamayacağı için bazen de bu grupların değerleri birbiriyle çatışabilir. Bazı değerler, tüm toplum tarafından benimsenirken, bazıları ise benimsenmez ve bu durum öyle bir hal alır ki aynı toplumda yer alan bu iki

farklı değer birbirine karşı antipatik ve itici gelir. Zamanla bir zıtlık ve karşıtlık ortaya çıkar bylyce bu durum o toplumda bir değer atışması olarak ortaya çıkmış olur.

2.2.1.3.Sosyal özölme

Sosyal özölme, toplumda var olan işbirliğinin, paylaşılan ortak değerlerin, inançların yanı sıra birlik ve disiplin gibi toplumu bir arada tutan faktörlerin çeşitli nedenlerle çökmesidir. Sosyal özölme temelinde kötümser bir özellik taşır ve bu özellik nedeniyle tehlikeli bir duruma işaret eder (Kızılcelik; 1992, s.371). Bu da toplumun birlik ve beraberliğinin ciddi anlamda yara almasına neden olan bir durum demektir. Sosyal özölme toplumda huzur ve güven ortamının ortadan kalkmasına neden olur. Bu yüzden sosyal özölme olumsuz bir kavramı ifade eder.

2.2.1.4.Kurumsal Krizler

Toplumsal kurum, bir toplumdaki insanların bir ya da daha uzun süreli temel gereksinimlerini karşılamalarına olanak sağlayan, davranış ve uygulama biçimlerinin kalıcı örgütlenmiş halini ifade eden bir kavramdır (Ergil, 1984, s.193).

Toplu olarak değerlendirildiklerinde kurumlar, kültür ve toplumun görece sabit yapısal ereveleridir. Aile, eğitim, din, hukuk, ekonomik düzen ve yönetim gibi örgütlü sistemler, toplumsal kurumların en iyi örnekleridir. Bütün bunlar, bireylerin kişisel ve sosyal gereksinimlerini karşıladıkları gerekli ve uyumlu etkinliklerin, karşılıklı kabul edilen ve ortaklaşa yapılan uygulamaların sistemli ve düzenli bir bütünlüğüdür (Güçlü, 2005). Toplumsal hayat bu kurumların birleşim noktasında yer alan bir alandır. Toplumsal kurumlarda olabilecek herhangi bir sarsıntı, özölme veya sıkıntı toplumsal hayatın geneline etki ederek insanların hayatlarında çeşitli zorluklar oluşturur. Bu da toplumun genel yapısını bozarak, toplumda infiale yol açarak büyük ve uzun süreli bir huzursuzluk ortamın oluşmasına neden olabilir.

2.2.2. İşlevselci Yaklaşım

Sosyolojik işlevselcilik, toplumsal görüngüleri, toplumun kendi bileşenleri içerisinde yerine getirdikleri işlevlere göre inceleyen bir yaklaşımdır. Birçok farklı bilimlerde de yer alan ve özellikle biyolojide önemli yeri olan bir yaklaşımdır. İşlevsel çözümlene yöntemi sosyolojiye yeni bakış açılarını katmakla birlikte ayrıca sosyolojide işlevselcilik adı verilen geleneğin doğmasını sağlamıştır. Toplumsal kurumun nasıl

ortaya çıktığı ve olay ve olguların oluşmasında etkili olan faktörlerin ne olduğu, bunun yanında örf ve âdetlerin açıklanabilmesi için bu öğelerin yerine getirdikleri işlevleri dikkate almak gerektiği düşüncesi bu metodun çıkış noktasını oluşturur. İlk başta kuramsal bir yaklaşım olarak gelişen işlevselcilik, 1950'li yıllarda taraftarlarının zamanla artması ve bu yöndeki araştırmaların yeni fikirler üretmeye başlamasıyla yine savunucuları tarafından sosyolojik bir yöntem olarak görülmeye ve tanımlanmaya başlamıştır. İşlevselcilik, aslında sosyolojinin ilk ortaya çıkan ve uzun bir süre en etkili kuramsal yaklaşımlarından biri olmuştur (Aydın, 2014). Bu yüzden sosyolojide önemli bir yere sahiptir.

İşlevselcilik; sosyolojide ilk olarak 19. yüzyılda Durkheim'in çalışmalarında şekillenmiş olan bir yaklaşımdır. Durkheim'in çalışmaları sosyolojiye bu anlamda ciddi katkılar sağlamıştır. Modern işlevselciliğin en önemli öncüleri Comte, Spencer, Pareto ve Durkheim'dir. İşlevselcilik, yirminci yüzyılda önce sosyal antropolojide A. R.Radcliffe Brown ile Bronislaw Malinowski tarafından geliştirilmiş bir yaklaşımdır. Daha sonra Amerikan sosyolojisinde, özellikle Talcott Parsons ve Robert K. Merton tarafından çeşitli çalışmalarla ele alınarak geliştirilmiştir. İşlevselcilik genel olarak, toplumu birbiri ile bağlantılı parçalardan oluşan bir sistem olarak ele alan bir yaklaşımdır (Aydın, 2014).

İşlevselciler toplumu canlı bir organizmaya benzetirler ve biyolojik sistem gibi toplumsal sistemin de hayatta kalabilmesi için karşılanması gereken bazı temel gereksinimleri olduğunu düşünürler. Bu gereksinimler modern sosyolojide işlevselciliğe sistem yaklaşımı çerçevesinde önemli katkıları sağlayan ve bir bakıma işlevselciliğin yapısal-işlevselcilik olarak da anılmasını sağlayarak temellerini atan Talcott Parsons tarafından sınıflandırılarak tanımlanmıştır (Sunar, 2015).

İşlevselcilere göre toplumsal sistemin devam edebilmesi için, onu oluşturan birimlerin bir arada etkileşim içinde görevini yerine getirmesi gerekir. Ancak bu şekilde toplumsal bütün, varlığına devam edebilir. Böylece işlevselciler toplumu oluşturan her bir toplumsal etmenin sadece o toplumun ihtiyaçlarını karşılayabilmesi durumunda sürekliliğini koruyabileceğini iddia ederler. Buna örnek olarak işlevselci yaklaşım açısından aile; toplumun çoğalması ve toplumsallaşması, yani topluma yeni çocukların kazandırılması, nüfusun artmasını ve dünyaya gelen çocukların gelişim döneminde toplumun uygun gördüğü şekilde sosyalleştirmesi gibi temel bir işlevi yerine getirmektedir. Bu işlevi de aile kurumunun devamını sağlamaktadır.

İşlevselciliğe göre; toplumsal sistemin hayatta kalabilmesi için, değişen çevre koşullarına uyum sağlaması gerekir. Robert K. Merton işlevselciliğin de önemli olarak gördüğü problemlerini aşmaya çalışmıştır.

Merton'a göre işlevselci yaklaşımın en önemli problemlerinden birisi, toplumu her zaman mükemmel işleyen bir sistem olarak görmesi ve dolayısıyla sistemde olumsuz veya zararlı işlevi olan hiçbir öge yokmuş gibi hep olumlu işlevler üzerinde yoğunlaşmasıdır. Merton'a göre sistem içerisindeki öğelerin her zaman olumlu işlevi olmaz, bazen olumlu işlevi olduğu gibi olumsuz veya bozuk bir işlevi de olabilir.

Bir toplumsal ögenin veya toplumsal davranışın bireyler tarafından bilinen ve amaçlanmış açık bir işlevi vardır. Fakat bu ögenin aynı zamanda grup üyeleri arasında birlik ve beraberlik sağlanmış şekilde amaçlanmamış gizli bir etkisi de olabilir. Bunun dışında; bir ögenin, örneğin yoksulluğun, toplumun hangi kesimleri için olumlu hangi kesimleri için olumsuz ya da bozuk işlevsel olduğunu bilmemiz oldukça önemlidir. Çünkü yoksulluk, yoksullar için olumsuz bir durum oluştururken bundan çıkar sağlayan bazı kesimler için ise yararlı görülebilir (Kongar akt. Aydın, 2014).

2.2.3. Çatışmacı Yaklaşım

Marx'in çalışmalarından ve eleştirel bilim anlayışından etkilenen sosyal bilimciler tarafından geliştirilen Marxist yaklaşım, modern sosyolojide ve günümüzde hala etkisini devam ettiren bir yaklaşımdır. Bu yaklaşım için Ralf Dahrendorf'un düşünceleri önem taşımaktadır (Kaya, 2000, s.199).

Bu yaklaşımın temelinde, sosyal farklılaşma nedeniyle ve çıkarları doğrultusunda birbiriyle çatışan kesimler vardır. Çatışmanın düzenlenmesi, birbirinden farklı menfaatlerin var olması ve bunun meşruluğunun tanınmasını, bu çıkarların etkili bir şekilde temsil edilmesini, amaçlarda esnekliği, taraflar arasında güç dengesini ve arabulma kurumlarının varlığını gerektirir. Bu kurumların varlığı çatışmanın olumsuz taraflarını ortadan kaldıracığı gibi bu çatışmanın olumlu yönlerinin oluşmasına da katkı sağlaması açısından önemlidir. Çatışmacı yaklaşımda herhangi bir yerdeki çalışmanın nasıl bir durumda olduğu açısından sorgulanacağı zaman, dikkat edilmesi gereken bazı hususlar olmalıdır. Bu hususlar:

- Toplumda çıkarları çatışan kesimlerin varlığı,
- Kamunun çıkar çatışmasını düzenlemedeki rolü,

- Çalışma kurallarının belirlenmesinde yönetime katılımın önemi ve gerekliliği,
- Yetkin kişilerin karar yetkisine dayanan Paternalist yaklaşımın uzlaşmayı engelleyeceği, katılımcı yaklaşımın uzlaşmayı sağlayacağı yönündeki tespitlere göre oluşturulacak bir araştırma bölgesinin çatışmacı yaklaşıma göre açıklanabileceği hakkında hüküm vermek olanaklı hale gelecektir (Kaya, 2000, s.199).

Gramsci, klasik Marxizm anlayışından farklı olarak, toplumu incelerken yalnızca alt yapıya değil üst yapıya da dikkat edilmesi gerektiği ve üst yapının da bu konuda en az alt yapı kadar etkisi olduğunu belirtmiştir. Ayrıca düşünür, bu üst yapılar içinde özellikle kültür ve ideolojinin önemli bir yeri olduğunu söyler. Gramsci; kapitalist toplumda yöneten sınıfın alt sınıfın, yani yönetilen sınıfın üzerinde kurduğu hakimiyetin sebebinin toplumun bu alt tabakasını kültürel ve düşünsel olarak kontrolden geçirmesine bağlar.

Yapısalcı Marxizm teorisinin geliştiricisi kabul edilen Louis Althusser çalışmalarında, bir toplumda belirli ilişkilerden oluşan üç temel toplumsal yapıdan söz eder. Bunlar ise ekonomik, siyasal ve ideolojik toplumsal yapılardır. Bunun dışında çatışmacı yaklaşım, Marx'tan sonra gelişen Marxizm içerisinde oldukça önemli bir ağırlığa sahiptir. İlk olarak 1923'te ortaya çıkan eleştirel teorinin 1970'lere kadar devam eden gelişim sürecinde; From, Marcuse ve Adorno gibi düşünürlerin önemli katkıları vardır. 1980'lerde ise J.Habermas'ın katkıları eleştirel teoriye yeni bir boyut kazandırmış ve çatışmacı yaklaşım bu yönde ciddi bir gelişme göstermiştir.

Eleştirel yaklaşımın temsilcileri özellikle kapitalizmde kültürün 'kültür endüstrisi' yoluyla herkes tarafından kâr sağlamak adına, maddesel alana indirgenerek kitlelere pazarlanmasına oldukça eleştirel yaklaşmışlardır.

Yeni Marxistler kapitalizmin kaçınılmaz şekilde temizleneceği ve özüne ulaşacağı konusunda klasik Marxistler kadar iyimser değillerdir. Bu nedenle de kapitalist toplumda “kültürel baskılar” ve “kültür pazarı” gibi üst yapısal kavramlar aracılığı ile özellikle başta işçiler ve alt tabakalar olmak üzere yönetilen kesimlerin, sınıf bilinçlerinin nasıl biçimlendirilerek kontrol altına alındığını araştırmaya çalışırlar.

Yeni Marxistler tarafından geliştirilen bu kavramlar, özellikle sınıf ve sınıf çatışması konusundaki sosyolojik çalışmalar için önemli bir açılım sağlamıştır. Çatışmacı teoriler içinde özellikle R.Dahrendorf'un geliştirdiği çatışma teorisi önemli

bir yere sahiptir. Marx'tan etkilenmiştir fakat Marx'ın özellikle mülkiyet ilişkilerine dayanan modelini eleştirmiştir. Dahrendorf, otorite üzerinde temellenen bir sınıf modeli tanımlar. Dahrendorf, kapitalizmin toplumda meydana getirdiği değişiklikler nedeniyle, şimdiye kadar bireyler arasında paylaşılamayan ve çatışmaya neden olan mülkiyetin artık yerini gücün aldığını ileri sürer. Ona göre artık güç bugünün en çok arzu edilen ve diğerlerine üstünlük kazandıran aracıdır. Bu yüzden çatışmanın kaynağı, artık mülkiyet olmaktan çıkmıştır ve güç, bundan sonra çatışmanın yeni ve asıl kaynağı hâline gelmiştir (Kaya, 2000, s.197).

2.2.4. Etkileşimci Yaklaşım

Bu yaklaşım toplumda yer alan bireylerin günlük yaşamda birbirlerini etkilemelerini, birbirleriyle olan karşılıklı ilişkilerini, onların arasındaki sembolik etkileşimlerin bir sonucu olarak inceler. Çatışma ve işlevselci yaklaşım bakış açısıyla yapılan sosyolojik incelemeler geniş çaplı konular olan toplumsal değişme, toplumsal düzen, toplumsal sınıf gibi konuları incelerken, etkileşim kuramcıları daha dar, daha küçük bir perspektifle yaklaştıkları küçük gruplardaki birebir ve yakın aile, arkadaş çevresindeki ilişkiler üzerinde durur. Etkileşimcilik yaklaşımı, toplumsal sorunlara mikro bir düzeyden yaklaşır ve daha çok bireyi odak noktası olarak inceler (Akkuş, 2011, s.3).

Etkileşimci yaklaşıma göre; toplumlar bireylerden oluştuğuna göre, toplumu ve toplumsal ilişkileri anlamadan toplumu anlamak mümkün olamayacaktır. Çünkü onlar için önemli olan insandır. Ancak insanların varlığı ve etkileşimleriyle toplum oluşmaktadır (Akkuş, 2011, s.4).

Etkileşimci yaklaşıma birçok düşünür çeşitli biçimlerde katkıda bulunmuştur. Bunlar arasında George Simmel, Robert Park, William Isaac Thomas, Charles Horton Cooley, John Dewey ve George Herbert Mead sayılabilir. Etkileşim kuramcıları için semboller çok önemlidir.

“Bu düşünürler semboller üzerinde durarak, insanların semboller aracılığıyla etkileşimde bulunduğunu öne sürerler. Bu nedenle bu kuramcılara, Sembolik etkileşim kuramcıları da denir. Sembolik etkileşim, bireyler arasında sembollerle yapılan etkileşim anlamına gelir.”(Bulut, 2015).

Bu etkileşim, genelde yüz yüze olur. Sembolik etkileşim yaklaşımı; insanları, yaşadıkları toplumu ve toplumun içinde yer alan bireylerin davranışlarını anlamaya

yönelten bir çalışma biçimidir. Sembolik etkileşimciler için sembol çok önemlidir. Bonlar toplumu sembollerle açıklamaya çalışır ve onlara göre semboller, toplumsal yaşamın temelini oluştururlar. Semboller, anlamlar yüklediğimiz toplumsal hayatımızdaki her şeydir. Semboller olmazsa toplumsal ilişkiler hayvanların birbiriyle kurduğu ilişki kadar birbirinde habersiz ve eksik olur. Toplumda bireylerin başkalarıyla olan ilişkilerini anlamak için en önemli ölçütlerden biri, yine insanların kendi kendilerine oluşturdukları sembollerdir. Bizim hayatımızda anlam verdiğimiz her şey aslında sembollerdir. Burada aile ve arkadaş ilişkileri, iş yeri ve eğitim hayatındaki ilişkiler de bu sembollerle tanımlıyoruz. Bu semboller olmadan sosyal hayat düzenlenemediği için hiç bir şey yürümez, planlar yapılamaz.

Takvim, ay, gün ve saatler olmasa zamanın nasıl geçtiğini anlayamayız. Semboller olmadan kitaplar, sinema hatta müzik aletleri bile olamaz. Çünkü yazı bunları anlamlı kılar. Bu nedenle semboller toplumsal yaşamımızı kolaylaştırır.

Sembolik etkileşim; davranışlarımızın neye bağlı olduğunu yanında, kendimizi ve başkalarını tanımlamamızın da analizini yapmaktadır. Günlük yaşam, bizim çeşitli davranışlarımızı sergilediğimiz bir tiyatro sahnesi gibidir. İnsanın değişen hayatına giren farklı kişiler de seyirciler olmaktadır. İşte insanlar bu şekilde hayatta farklı roller alır ve farklı performanslar sergiler. Sembolik etkileşim bu nedenle daha çok birebir, yüz yüze olan ilişkilerimizi öncelikli olarak ele alıp incelemektedir. Bu ilişkilerin nasıl gerçekleştiği üzerinde durarak yaşamın önemli bir kısmını oluşturan ilişkiler boyutunun yaşamımızı nasıl etkilediğini incelemektedir.

Sonuç olarak; sembolik etkileşimcilik, esas itibariyle, Simmel'in ifadesiyle *"Toplumun Atomları' arasındaki etkileşim üzerine odaklanan bir toplumsal psikolojik bakış açısı olarak tanımlanabilir."*(Bulut, 2015). Bunun sonucu olarak, insan davranışlarını uzaktan ve genel açıdan değil, daha yakından ve ayrıntılı olarak açıklamaya çalışan bir yaklaşımdır.

2.3. Göçmenlik İle İlgili Kuramlar

Göç; kişilerin hayatlarının geri kalan kısmının tamamını veya bir parçasını geçirmek için, tamamen veya geçici bir süre için belli bir yerleşim yerinden (şehir, köy, vb.) başka bir yere yerleşmek amacıyla yaptıkları coğrafi yer değiştirme olayıdır (Akdoğan,1998).

Göç kuramları, göç olayının nedenlerini, özelliklerini, oluşum aşamalarını, olumlu ya da olumsuz etkilerini anlayabilmek için geliştirilmiştir. Bu kuramların başında, göçü doğrudan ilgilendiren ve açıklayan kuramlarla göçle dolaylı olarak ilgili süreçleri açıklayan kuramlar yer alır (Çakır, 2011).

Göç olgusu içinde çokça adı geçen alt kültür, genel olarak toplumun kabul ettiği ve paylaştığı kültürün dışında, kendine has özellikleriyle küçük insan gruplarında görülen bir olgudur. Göçün bir sonucu olarak ortaya çıkan alt kültürler, egemen kültüre karşı direnç göstererek, belli tepkiler yaratmasıyla toplumsal sapsmalara neden olabilmektedir. Şehirlerdeki mafyalar, çeteler, suç örgütleri gibi yapılar bu süreçte boşluk içinde kalan ve yönlendirilmeye meyilli olan kişilerin en çok kullanmaya çalıştıkları kesimlerin başında gelir. Bu kesimler genelde düşük gelirli ve kenar mahallelerde yaşayan, mevcut toplumsal yapıya henüz uyum sağlayamamış ve toplumun en zayıf tabakası olarak kabul edilen kesimlerdir.

Göç eden gruplar, geldikleri yeni alanlarda daha önceden kurulmuş olan yeni değerler, normlar ve davranış kalıpları ile karşı karşıya kalırlar. Bununla birlikte bireylerin bu yeni yaşama uyum sorunları da başlamış olur. Yeni bölgelere göç edenlerin önemli bir kısmı bu değerleri kolayca benimseyemez. Göç edilen bölgelerde doğan ikinci kuşak bireyler ise daha hızlı bir değişim içerisine girerler. Bu durum aile içinde çeşitli sorunlara da neden olur.

Geldikleri yeni yerleşim alanıyla bütünleşemeyen ve buradaki kaynaklardan yararlanamayan birey, sosyalleşmede sorunlar yaşar. Birey böylelikle nereye ait olduğuyla ilgili kararsızlıklar yaşamaya başlar. Bu duygulardaki dalgalanmalar bireyi melezleşmeye doğru iter.

Göç olayının olumsuz sonuçlarından biri suçtur. Özellikle aynı bölgeden olan insanların yaşadığı mahallelerde artış gösterir. Buradaki insanlar, yaşadıkları kültür şoku nedeniyle zamanla kendi değerlerine de yabancı bireyler haline gelirler. Bu süreçte kararsız bir kimlik oluşumu içine giren bu insanlar suç işlemeye daha eğilimli hale gelirler.

Göç sürecinin bir diğer önemli sonucu farklı kültürlerden kopup genelde ortak bölgelerde yaşamaya başlayan insanların karşılaştıkları işsizliktir. Buldukları yerlere çok daha farklı hayallerle gelen bu insanların, çoğunun eğitimsiz ve belli bir meslek bilmemeleri, bir dezavantaj olarak karşılırlarına çıkmaktadır. Bu özellikleri nedeniyle özellikle iş bulmakta epey zorlanan veya belli bir mesleki bilgisi olmadığı için çok daha

zor koşullardaki işlerde çalışmak zorunda kalan kişiler, buldukları çevreye uyum sağlayamamaktadır. Toplumla bütünleşemeyen birey, olası sosyal sapsmaların içinde daha kolay yer alabilmektedir.

Göçle birlikte yaşanan toplumsal değışmeler çeşitli kuramların da oluşmasında da etkili olmuştur. Göçle doğrudan ilgili kuramların başında, Kesişen Fırsatlar Teorisi, İtme – Çekme Teorisi, Merkez-Çevre Teorisi, Marksist Teori, Ağ Teorisi, Bağımlılık Ekolü Kuramı vb. gelmektedir (Çakır,2011). Bu kuramlardan bazılarına kısaca bakacak olursak:

2.3.1. Merkez Çevre Kuramı

Göç olgusunu açıklamayı amaçlayan Merkez- Çevre Kuramı, Bağımlılık Okulu'nun geliştirdiği bir kuramdır. Merkezi; bağımsız değışken, çevreyi de bağımlı değışken olarak kabul eden bu kuram, merkezle-çevre arasında bir bağımlılık ilişkisi kurarak ve ona göre çeşitli hipotezler geliştirerek araştırmalarını yapan bir kuramdır. Bu kuram, “merkez-çevre” ülkeleri arasındaki ilişkilere ya da “gelişmiş - az gelişmiş” ülkeler arasındaki istismara dayanan ilişkilere dikkat çeken özelliğiyle diğer göç kuramlarından ayrılır (Şahin, 2001).

Merkez çevre yaklaşımına göre göç, modernleşmeyi ve gelişmeyi sağlayan bir mekanizmadan değil, gelişmiş ülkelere ihtiyaçları olan göçmen işçileri gönderen az gelişmiş ülkelerdeki işgücü kaynaklarını bu ülkelere aktarmayı amaçlayan bir olgudur. Buna göre yaşanan göç olaylarından gelişmiş ülkeler yararlanmakta ve böylelikle gelişme aşamasında olan ülkelerin sosyo-ekonomik gelişmelerini olumsuz bir biçimde etkilemektedir (Tatlıdil, 1984).

Çok yaygın olarak kullanılan göç kuramlarından bir tanesi olan Merkez-Çevre kuramı, Bağımlılık Okulu olarak da adlandırılır. Bu kuram S. Amin, I.Wallerstein, A. Frank gibi bir çok düşünür tarafından savunulmuştur (Çağlayan, 2006).

Merkez çevre kuramına göre dünya, merkez ve çevre olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Bu ayrım ikili bir dünya sistemi ortaya çıkarmıştır. Buradaki ülkeler, birbirine ekonomik olarak bağılı ülkelerdir. Modern dünyanın kapitalist yapının temelinde gelişmesine bağılı olarak, bağımlılık ekonomik temelli bir hal almıştır.

Merkez ve çevre ülkeler arasındaki bağımlılığın temelini kolonyal dönemdeki sömürge ülkeler ile sömürgeci ülkeler arasındaki ilişkiler oluşturmuştur. Bu gün ise

sömürgeciliğin adı değişmiş, kapitalizm adında isim ve şekil değiştirerek varlığını devam ettirmiştir.

Merkez-Çevre kuramının çağdaş dönemdeki faaliyet alanları, kapitalizm ve ulus-devlet temellidir. Bu konu günümüzde hala canlılığını korumasına rağmen yine de birçok düşünür dünyada hala aynı sistemin hüküm sürdüğünü ileri sürmektedir (Gills ve Frank akt. Çağlayan, 2006).

Merkez-Çevre düşünürlerin yaklaşımlarına göre; dünyadaki durum zaman geçse de ülkeler, rejimler değişse de hala aynıdır. Dünyada tek bir olgu ve tek bir sistem vardır. Tek bir sistem olarak var olan bu süreç, birçok düşünür tarafından ortak bir görüş olan ‘dünya sistemi’ olarak adlandırmaktadır.

“Modern dünya sistemi veya kapitalist sistem birçok sistemden sadece biridir. Onun en önemli özelliği çağdaşlarını yok edecek kadar güçlü olmasıdır.” (Wallerstein, 2003, akt. Çağlayan, 2006). Merkez ve çevre ülkeler, ekonomik ilişkiler yüzünden birbirine karşılıklı olarak bağlıdır.

Merkez-çevre kuramına göre çevre olarak adlandırılan ülkeler, merkez ülkeler için vazgeçilemeyecek kadar önemlidir. Bu ülkeler ayrıca merkez ülkelerin konumlarını koruyabilmeleri için de kullandıkları en önemli araçlarıdır. Merkez ülkeler ihtiyaçlarını çevre ülkelerden karşılayarak güçlerini korurlar. Bu ilişkiler sayesinde merkez ülkeler çevre ülkelerden ucuz işgücü, hammadde ve üretilen malların satılabilmesi için pazar yaratırlar. Merkez ülkelerde, çevre ülkelerden gelen hammadde ve ucuz iş gücüyle üretilen ürünler hem daha ucuza üretilmekte hem de ülke içinde daha ucuza tüketilmektedir. Fazlası ise diğer çevre ülke pazarlarına ihraç edilerek kapitalist sistemin işleyişi sağlanmaktadır.

Kuramın temelinde; merkez ülkeler, var olan kapitalizmle elde ettikleri güçlerini artırmak için çevre ülkelere ihtiyaç duyarlar. Çevre ülkeler de, kapitalist yönde gelişimlerini tamamlama ve ekonomik olarak merkez ülkeler gibi yükselmek için bu ülkelerle bu türden ilişkiler içine girme ihtiyacı duyar. Bir bakıma bu sistemden faydalanabilmek uğruna bu sistemin kölesi haline getirilen çevre ülkeler, merkez ülkelerin hayatta kalabilmesi için ana besin maddesi görevi görmektedir.

Bağımlılık, ülkeler arası gelişmişlik düzeyinden kaynaklansa da, bu durum tek taraflı değildir. Çünkü bu kurama göre hem merkez olarak kabul edilen hem de çevre olarak kabul edilen ülkelerin, çeşitli bağlamlarda ve yapılarda birbirlerine ihtiyaçları vardır.

2.3.2.Göç Sistemleri Kuramı

Göç sistemleri kuramına göre, iki ya da daha fazla ülke arasında karşılıklı olarak göçmen değişimiyle bir göç sistemi ve ilişkiler zinciri oluşturur. Bu ilişki ve ilişkiler, birbirine coğrafi ve kültürel olarak yakın bölgeler arasında olabileceği gibi birbirine uzak olan ülkeler ve bölgeler arasında da kurulabilir.

Göç sistemleri kuramına göre, göç veren ve alan iki ülke arasında, göç ilişkisinden önce bir ilişki mevcuttur. Bu ilişkinin temeli sömürgecilikten kalan bir bağ olabileceği gibi askeri işgallerden kaynaklı bir bağ da olabilir. Amerika ve Meksika arasındaki göçmenlik ilişkisi daha çok coğrafi yakınlıkla açıklanabilirken Vietnam'la olan ilişkisi ise askeri işgal temellidir (Castles ve Miller, 1998 akt. Çağlayan, 2006).

Göç alan ve veren iki ülke arasında göç ve göçmenlik temelli kurulan ilişkiler zamanla göçe bağlı bir sosyal hareketin oluşmasını ve planlanmasını kolaylaştırmakta ve hızlandırmaktadır. Fakat buna bağlı olarak göçmen almış ülkelerin kendi sınırlarını daha dikkatli bir şekilde korumasını gerektirmektedir. Göç sistemleri kuramı göç sistemlerinin oluşma süreci üzerine yoğunlaşmaktadır. Onlara göre hareket, zaman içinde bir olaylar silsilesini içinde barındıran ve işleyen bir süreci ifade eder (Boyd, 1989, akt. Çağlayan, 2006).

2.3.3.İlişkiler Ağı (Network) Kuramı

Bu dönemde yaşanan göçler ve göç olgusu, sosyal zemin bağlamında hiçbir şekilde tarihsel olayların etkisinden ayrı düşünülemez. Zamanla göçler, değişim geçirmiş fakat daha geniş yayılma alanı gösteren ve yeni yeni oluşumlar yaratan özellikler ihtiva etmeye başlamıştır. Bunun yanında her göç hareketi kendine has özellikler içermektedir.

Göç hareketlerinin nedenleri çok farklıdır. Bununla birlikte yarattığı etkiler de çok farklıdır. Bu bağlamda ağ kuramının hem göçe bakış açısı hem de göçmene yaklaşımı diğer kuramlardan farklılık gösterir. Bu modellerin hiçbirinin diğerinden daha üstün veya daha aşağı bir özellikte olduğu söylenemez. Ayrıca bu kuram ve modellerin hiçbirisinin dünyada yaşanan tüm göçleri ve göçmenleri açıklama ve anlama iddiası da bulunmamaktadır ki bu zaten mümkün değildir. Bu kuramın temellerini, göç veren ülke ile göç alan ülke arasında göçlerin devam etmesiyle zamanla oluşan sosyal ağlar ve bu ağların devam eden göçler üzerindeki etkisi oluşturur. Göçmen ilişkiler ağı, göçmenin

geldiği kendi ülkesi ile geldiği yeni ülkede bulunan eski göçmenler, yeni göç edenler ve göçmen olmayan yerli halk arasındaki sosyal bağlantılardır (Abadan Unat, 2002).

Ağlar ilk aşamada pek çok farklı ihtiyaca bağlı olarak zaman içinde kendiliğinden oluşur ve zaman içerisinde yine kendiliğinden gelişir. Göçün sürmesi ve göçün desteklenmesi göçmen ilişkileri ağının gelişimini destekleyen önemli etkenlerdir. Çünkü ilk göç aşamasıyla kurulan sosyal ağlar bu süreci yaşayan insanları birbirine daha çok yakınlaştırır. Bu yakınlaşmalar sonunda göçmenler arası gruplar ve bu grupların oluşturduğu cemiyetler kurumsallaşarak sonraki göçmenlere yol gösterici nitelik kazanır. Bu durum sonraki göçlerle güçlenerek büyür ve diğer göç dalgalarıyla devam ederek bir sistem haline gelir (Yalçın, 2004).

Yeni göç dalgaları, göç üzerine kurulan yeni bir sosyal ağın daha aktif faaliyet göstermesini sağlar. Daha sonra göç edenler ilk gelenlerin tecrübelerinden yararlanırlar. Devam eden bu ilişkiler göçün oluşumunu da destekler. Zamanla göç kendi kendini otomatik olarak devam ettirebilecek bir nitelik kazanmaya başlar.

Yapılan tanımlamalarda kullanılan ölçütlere ek olarak, ekonomik ve siyasi bağlar da göz önüne alınmalıdır. Göç ile kurulan bu ağ zamanla farklı alanlara kaymakta ve varlığını daha geniş kitlelerle daha çeşitli alanlar üzerinde sürdürmektedir. Buna örnek olarak Almanya'ya göç eden Türk işçileri gösterilebilir. İlk dönemlerde kurulan ağın özelliği, Türkiye'den Almanya'ya göç edenlerin uyum sağlaması için yardımcı olma, iş ve kalabilecekleri yer bulma gibi temel ihtiyaçlara yönelik olmuştur. Günümüzde ise, öncelikli ihtiyaçların karşılanması çok daha kolay bir sisteme oturmuş durumdadır. Bunun yanında artık günümüzdeki göçmenlerin oradaki ilişki ağlarının ekonomik ve siyasi yönde kaydığı görülmektedir.

Bu ağların olumlu etkilerinden biri de göçmen ağının varlığının göçü destekleyip, göçmen olma potansiyeli taşıyanlar için cesaret vermesidir. Kurulan ilişkiler ağı sayesinde göçün hem ekonomik maliyeti önemli ölçüde düşmekte hem de karşılaşılabilecek sosyal sorunlar minimum düzeye düşmektedir.

Sonuç olarak bakıldığında kurulan ağla yaşanan göç arasında karşılıklı bir etkileşim mevcuttur. Kurulan bu göçmen ağı ne kadar güçlü olursa göç ve göçmenler gittikleri ülkelere daha kolay uyum sağlamakta ve istedikleri amaçlara daha kolay bir şekilde ulaşmaktadır. Fakat kurulan bu ağın her zaman olumlu yönde olduğu söylenemez. Göçmen ağının varlığının yeni gelen göçmenin sosyal uyumunu kolaylaştırdığı gibi bunun tam tersi etkisinin de bazı durumlarda söz konusu olduğu

görülebilmektedir. Göçmen ilişki ağları sayesinde, göç edilen yeni ülkelerdeki hayata göçmenlerin yumuşak bir geçişi ve uyumu söz konusu olmaktadır. Göçmenlerin geldikleri ülkelerde tutunabilmeleri için göçmenler; süreç içerisinde çeşitli sosyal değişimler yaşamakta, kendi içlerinde yeniden yapılanma içine girmektedir. Özellikle ataerkil toplumlardan gelen gruplarda kadının iş hayatına girmesi ailedeki en önemli değişim ve gelişimlerden biri olmuştur. Bu şekilde göçün oluşturduğu yeni ilişkiler ağı hem göçmene yeni destek vermekte hem de onlara yeni toplumsal roller üretmektedir (Unat, 2002, s.19).

Göçmen ağının göçmenler üzerindeki diğer etkisi ise göçmenlerin kurdukları bu sosyal ağlar sayesinde kendi ihtiyaçlarını karşılamaları sonucu kendilerini dışarıya karşı gizlemeleri veya uzak tutmaları şeklindedir. Ağın varlığı sayesinde tüm ihtiyaçlarını kendi grubu içerisinde karşılayan yeni göçmen kişiler, daha çok kendi grubunun içine kapanmakta ve göç ettiği ülkedeki yerli halktan elinden geldiğince uzak durmaya çalışmaktadır. Göçmenler kendi ihtiyaçlarını kendi grubundan karşılayarak buldukları ortama uzun süre uyum sağlayamamaktadır. Sadece kendi grubundan olan kişileri kapsayan hayatlarının aynı şekilde devam etmesini isteyen göçmenler sürekli bunun için çaba harcamaktadır. Buldukları ülkelerde kendi gruplarına ait olan mahalleler, sokaklar oluşturulması göçmenlerin kendi içlerine kapanmaları için daha uygun bir zemin yaratılmaktadır.

İlişkiler ağı kuramı, göçmen üzerine odaklanarak onun üzerinden göçü anlamaya çalışmaktadır. Bu yönüyle diğer kuramlardan bir farklılık ortaya koymaktadır. Bu farklılığın en temel nedeni, diğer kuram ve modellerde göç içerisinde pek üzerinde durulmayan göçmenin kendisini ön plana çıkarmasıdır.

Bu kuram göçü, göç alan ve göç veren ülkeler bağlamında anlamaya ve anlamlandırmaya olanak sağlamaktadır. Bu bakış açısı, çağımızda dünyanın ortak bir sorunu haline gelen göç sorunu ve göç olgusunu anlamada hayli açıklayıcı ve bireysel analize en iyi olanak tanıyan kuramlardan biri olduğunu göstermektedir (Çağlayan, 2006).

Sonuç olarak bakılırsa göçle ilgili kuramlar incelendiğinde, her kuram ya da her göç modeli bir önceki modelin eleştirisiyle ya o kuramdaki eksiklikleri gidererek ya da yeni bir anlayış getirerek gelişmektedir. Göç olgusunu doğrudan ele alan kuramlar, genellikle göç edilen yerin daha çok olumsuz yönlerini temel alarak incelemektedir. Bunun yanında göçle dolaylı yoldan ilgilenen kuramlar ise göçün asıl sonuçlarını

açıklamaya çalışmışlardır. Bu kuramlar incelendiğinde genel olarak karşımıza çıkan sonuç ise; birbirinden farklı kuramların, hep kendi öncülleri doğrultusunda yaklaşımlarını oluşturdukları ve birçok kuramın bir diğerinin eleştirisi olduğu için hala bu konuda genel geçerliliği olan bir göç kuramına ulaşamadığıdır (Çakır,2011).

2.4. Mültecilik Ve Sosyal Problemler

Mülteciler, mülteci olma sebebiyle zaten normal olmayan yollarla başka bir ülkede belirsiz bir süreliğine kalmak zorunda kalan bireylerden oluşmaktadır. Mültecilik her haliyle normal bir vatandaşın kazandığı hakların birçoğuna sahip olmayan insanları ifade eder. Bu insanlar başka bir ülkede ne kadar uzun süre kalsalar da hep bir yabancı olarak yaşamlarını sürdürürler. Bu bakış açısı hem onlar için hem de yerli halk için öyledir.

Mültecilerin sayısı; dünyanın her yerinde yaşanan savaşlar, iç isyanlar veya buna benzer çeşitli nedenlerle her geçen gün artmaktadır. Bu durum dünyanın her yerinde artan bir mülteci kitlesini oluşturmaktadır. Burada önemli olan hususlardan biri de en az mülteciler kadar bu mültecilere ev sahipliği yapan ülkelerdir. Dünyanın her yerinde hem Asya hem Avrupa'da birçok ülke mülteci kabul etmektedir. Fakat bu ülkelerin de bunun için çeşitli kriterleri vardır. Her mülteci statüsü talep edene de bu statü verilmemekte, bazı prosedürler uygulandıktan sonra bu hak verilmektedir.

Mültecilerin ülkelerine döndükleri takdirde karşı karşıya gelebilecekleri tehlikelerin yanı sıra, mülteci konumunda oldukları ülkede de karşı karşıya oldukları çeşitli problemler de vardır. Mültecilik öyle bir konumdur ki ne kendi ülkesinde ne de bulunduğu ülkede normal diğer vatandaşların haklarına sahip olamayan insanların geçici bir hayat sürmesidir. Mülteciler hem kendi aralarında hem de buldukları ülke vatandaşlarıyla sürekli sorunlar yaşamakta ve düzensiz hayat şartlarından kurtulamamaktadır. Belirsizlik içinde yaşamaya mahkûm olan mültecilerin çoğunun daha sonra ülkelerine dönme şansları çok azdır. Birçok mülteci yıllarca başka ülkelerde çok zor şartlarda yaşamakta ve bir daha kendi ülkelerine dönememektedir. Birçoğu ya başka ülkeye geçiş yapmakta ya da bulunduğu ülkede mülteci olarak kalmaya devam etmektedir. Çok azı ise gittikleri diğer ülkelerde vatandaş statüsü kazanmakta ve bu durumdan kurtulmaktadır.

Küresel bir sorun haline gelen mültecilik dünyanın birçok yerinde ülkesinden sürülmüş olan veya içinde bulunduğu karışıklıklardan dolayı ülkesine geri dönemeyen

insanların sorunu olmaktan çıkmış buldukları ülkelerde misafir olan mültecilerin yanında ev sahibi ülkenin de ciddi bir sorunu haline gelmiştir.

Milyonlarca insanın etkilendiği mültecilik sorunu, devletleri ekonomik açıdan da zorlamakta, hatta bazı ülkeler kabul ettikleri mülteci sayısı için belli bir sayı belirlemede ve ancak o kadar mülteciyi kabul edebilmektedir. Mülteci sorunları çok boyutludur. Bu sorunları şu şekilde ifade edebiliriz:

2.4.1. Türkiye’de Mülteciler

Türkiye'deki Suriyeli mülteciler sorunu giderek daha ağır bir hal almaktadır. Birleşmiş Milletler (BM) Mülteciler Yüksek Komiserliği'ne göre savaş nedeniyle ülkesini terk eden yaklaşık 4 milyon Suriyeli mültecinin yüzde 42'si Türkiye'de bulunmaktadır. Bugün itibariyle dünyanın en fazla sığınmacı ağırlayan ülkesi haline gelen Türkiye'de; Suriyelilerin yoğunlukta olduğu kentlerde yerleşik halkın da artık kaldıramadığı sosyal sorunların artması, sınır illerinde tansiyonun artmasına neden olmuştur (BMMYK, 2015).

Türkiye 30 Nisan 2015 UNCR verilerine göre Suriyeli mültecilere 6 milyon dolar harcamıştır. 4,5 milyon nüfuslu Lübnan'da 1,1 milyon kayıtlı Suriyeli mülteci bulunmaktadır. Türkiye ise Suriye'den 1,7 milyon mülteciyle artık dünyanın en fazla mülteci kabul eden ülkesi konumundadır. Yaklaşık beş yıldır devam eden iç savaşın pençesinde olan Suriye nüfusunun yaklaşık yarısı, mülteci konumunda olmakla beraber bunlar ya Suriye dışında ya da ülke topraklarında yaşamaktadır. Suriye’de iç savaşın yakın zamanda biteceğine dair maalesef hiçbir işaret yok. Bu yüzden, mülteci akınının da artarak süreceği tahmin edilmektedir. Suriyeli mültecilerden Avrupa’ya gelmeyi başaranların sayısı, çevre ülkelere gelenlere göre çok daha az. Birçoğu Lübnan’a kaçmış ve dört buçuk milyon nüfuslu ülkede Birleşmiş Milletlerin tahminlerine göre 1 milyon 100 bin kayıtlı Suriyeli mülteci bulunmaktadır. Yasadışı yollardan ülkeye girenlerin sayısının ise 500 bin olduğu tahmin edilmektedir (Yüksel, 2015).

İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü verilerine göre, Nisan 2015 itibariyle Türkiye’de 1 milyon 757 bin 262 Suriyeli mülteci resmi olarak kayıtlı bulunmaktadır. Mültecilerin sayısı 2012’de yalnızca 14 bin 237’ydi. Türkiye’deki Suriyeliler içerisinde okuma yazma bilenlerin oranı yüzde 10’dan daha az durumdadır, 18 yaş altındaki Suriyelilerin oranı ise yüzde 54,2’dir. Mültecilerin 254 bin 681’i sınıra yakın 10 ilde kurulan 25 geçici barınma merkezinde yaşamını sürdürmektedir. 1 milyon

502 bin mültecinin 581'i ise barınma merkezileri dışında hayatta kalmaya çalışmaktadır. Suriye'de patlak veren iç savaş sonrasında yurtdışına kaçan Suriyelilere en fazla kucak açan ülke olan Türkiye'de, ilk zamanlar 'din kardeşliği' ve 'akrabalık' bağlarıyla sahip çıkılan Suriyeli mültecilere olan bakış giderek olumsuz bir hal almaktadır. Kamp dışında yaşayan Suriyeliler çoğunlukla Gaziantep, Kilis, Şanlıurfa ve Hatay gibi sınır illerde ikamet etmektedirler (Türkmen, 2015).

2.4.1.1. Suriye, İç Savaş ve Mültecilik Sorunu

Yaklaşık 5 yıl önce Suriye'nin güneyindeki Dara'da duvara Esad rejimi aleyhinde yazı yazan öğrencilerin tutuklanması üzerine kent ahalisi sokaklara dökülmüş ilk kıvılcımlar bu şekilde başlamıştır. Fakat göstericilerin üzerine ateş açılması ve devletin bu gösterileri şiddetle bastırmaya çalışması kısa zamanda Suriye'nin diğer bölgelerinde de rejimin bu sert tepkisini protesto eden barışçı göstericilerin eylemlerine yol açmıştır. Şam yönetimi göstericilere karşı sert bir şekilde ve kaba kuvvet kullanarak karşılık verince, şiddet tırmanmaya başladı ve silahlı muhaliflerle hükümet kuvvetleri arasındaki çarpışmalarda kısa bir sürede 250 bin Suriyeli can verdi. Daha sonraki dönemlerde de bu sayı maalesef katlanarak devam etmiştir. Bu can kayıplarının artmasında muhalif grupların birleşememeleri ve hükümetin sert yollarla ayaklanmalara müdahale etmesi etkilidir (Toraman, 2015).

İkinci Dünya Savaşı, uluslararası mülteci hukukunun doğuşu bakımından bir dönüm noktası olarak kabul edilmektedir. Giderek uluslararası bir nitelik kazanan bu sorunla baş edebilmek adına iki önemli adım atıldığını söylemek mümkündür. İlk olarak BM Genel Kurulu, Aralık 1949'da kendi yetkisi altında hareket edecek bir alt organ olarak BM Mülteci Yüksek Komiserliği (BMMYK)'nin kurulmasına karar vermiştir. 1950 yılında ise BMMYK Statüsü kabul edilen Komiserlik çalışmalarına başlamıştır. İkinci olarak 1951 tarihli Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Cenevre Sözleşmesi, bu alandaki önemli ilke ve tanımları içeren bir metin olarak kabul edilmiştir. Bugün, sözleşmeye taraf olsun ya da olmasın her devlet için geçerli sayılan ve teamül olan "geri göndermeme" ilkesi ve müstakil bir kişi olarak "mülteci" tanımı bu metinle ortaya çıkmıştır. Söz konusu sözleşmeyle getirilen "zaman sınırlaması" ve sözleşmenin Avrupa'da ya da herhangi başka bir yerde gerçekleşen olaylara uygulanmasını belirleme bakımından getirilen "coğrafi sınırlama" ise, 1967 tarihli Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin New York Protokolü ile kaldırılmıştır (Akyürek, 2007).

Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Cenevre Sözleşmesi'nde mülteciler bakımından, bir ülkede yabancılara ve vatandaşlara tanınan haklar göz önünde tutularak bir "karma haklar statüsü" oluşturulmuştur. Örneğin mültecilere mal edinme, iş kurma ve çalışma hakkı bakımından yabancılara verilen haklardan az olmamak; eğitim, mahkemeye müracaat, adli yardım ve sosyal yardım ve yaşam konusunda ise ülke vatandaşlarına verilenden fazla olmamak üzere haklar verilmektedir (Güçer, 2013).

BM'nin bölge bürosunu İstanbul'da açan UNDP Başkanı Helen Clark, "BM Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR) 2015 içinde Suriye'den 804 bin kişinin daha göçeceğini tahmin etmektedir. Suriye şu anda bir türlü çözülemeyen dünyanın en büyük krizi haline gelmiştir. Türkiye'de yaklaşık 2 milyon Suriyeli ve 300 bin de Iraklı mülteci bulunmaktadır; halen dünyada en fazla mülteciye ev sahipliği yapan ülke Türkiye'dir. Türkiye bütün bu ağır yüküne rağmen bütün bu insanları misafir etmek için yine kendi bütçesinden harcamaktadır. Türk hükümeti bu süre zarfında 8 milyar dolar harcadığını söylemesine rağmen şimdiye kadar uluslararası toplumdan gelen yardım sadece 400 milyon dolar civarındadır. Eylül 2015'te Avrupa Komisyonu mülteciler için Türkiye ve diğer komşu ülkelere 1 milyar Euro yardım teklif etti. Bu durum Türkiye'nin yükünü biraz hafifletecek olsa da yalnız AFAD'ın bir günlük harcamasının 2,5 milyon dolar olduğu düşünülürse bu rakamın yeterli olmadığı ortadadır (Girit,2015).

Aslında diğer ülkeler bu teklifle mültecilerin sorumluluğundan kaçmaya çalışmaktadır. Türkiye açısından bakarsak yine ilk önce Avrupa ülkelerini önceleyen bir biçimde imzalanan Cenevre sözleşmesi sadece Avrupalı vatandaşları mülteci olarak kabul ediyordu daha sonra ortaya çıkan Avrupalı olmayanların mülteci sorununda ise bu durum karmaşık bir hal almış ve Avrupalı ülkelerin başına bela olmuştur. Çünkü ülkemizde bu sözleşmeden dolayı tam olarak mülteci olamayan bu insanlar daha iyi koşullarda yaşayabilmek ve en azından başka ülkelerde mülteci statüsünde kalarak bazı haklar almaya çalışmış ve en iyi yol olarak buradan Avrupa'ya gitmeye çalışmışlardır.

Günümüzde birçok mülteci Avrupalı ülkelere resmi veya kaçak yollarla geçmeye çalışmakta ve Avrupa kapılarında yaşanan umut yolculuğu sınırlarda büyük bir hayal kırıklığıyla bitmektedir. Çünkü onları ülkelere almayan Avrupa ülkeleri bu yükü taşımak istememekte ve bu konuda en yardımsever davranan ve özellikle Suriyeli mülteciler konusunda kilit ülke olan Türkiye'ye gözler çevrilmektedir. Bu durum öyle bir çıkmaz yaratmıştır ki Türkiye'ye gelen mülteciler her ne kadar buraya geçişlerde herhangi bir sorun yaşamasa da; burada uzun süre kalmak konusunda büyük sorunlar

yaşamakta işsizlik gibi ciddi sorunlarla karşı karşıya gelmektedir. Buraya gelen ve belli bir süre sonra iş bulamayan veya bulduğu işlerden elde ettiği kazancı az olan Suriyeliler, belli bir süre sonra daha iyi bir iş ve daha iyi bir hayat yaşamak için başka ülkelere yönelmektedir. Bu ülkeler içinde Avrupa ülkeleri ilk akla gelen ülkeler olmaktadır. Tabii ki Avrupa ülkelerinin tercih edilmesinde, bu ülkelerin refah seviyesinin iyi olması ve mültecilere çeşitli haklar vermesi cazip gelmektedir.

Mülteci krizinin yarattığı olumsuz sonuçların, gelişmiş ülkelerin çeşitli yardım vaatleriyle, sadece Türkiye ve Türkiye gibi olan birkaç yardımsever ülkeye yüklenmeye çalışılması, soruna kalıcı bir çözüm getirememektedir. Günümüzde sık sık çıkan haberlerde, bu mültecilerin Avrupa kapılarında nasıl eziyetler çektiği görülmektedir. Gelişmiş ülkelerin mültecileri kabul etmeye yanaşmaması nedeniyle sınır noktalarında yaşanan yığılmalar, kolay kolay bitmeyecek gibi görünmektedir. Çünkü Türkiye de, çevresindeki bu duruma kayıtsız kalmayan birkaç ülke de girişlerde herhangi bir sınırlama getirmemelerine rağmen, artık mülteciler bu ülkeleri tercih etmemektedir. Gelen sığınmacıların birçoğu ise bu ülkeleri transit ülke gibi kullanmakta ve başka ülkelere geçiş için bir yol olarak görmektedir.

Bütün bu savaş ve kargaşanın içinde Suriye’de yeni oluşumlar da başlamıştır. Kendi içinde birçok gruba ayrılan muhaliflerin bazıları başka gruplarla birleşmiş, bazıları da dış güçlerin yardımıyla kendi ideolojilerini gerçekleştirmek için burada rant sağlamaya çalışmışlardır. Ortaya çıkan bu yeni oluşumlardan bir tanesi de DAEŞ olarak ta bilinen Irak Şam İslami Devleti (İŞİD)’tir. Bu örgüt kısa bir süre içinde Suriye’de ciddi bir ilerleme sağlamış hem Suriyeli hem de yabancılardan oluşan birçok yeni militan içinde barındırır hale gelmiştir. Yaptığı faaliyetlerde birçok petrol yerini de ele geçirmiş ve kısa bir sürede dünyaya petrol satan en zengin örgütlerden biri haline gelmiştir. Bu nedenle de tehlikesi bütün dünyaya yayılmıştır.

Irak ve Şam İslam Devleti (İŞİD) Türkiye’nin artık sınır komşusu olmuştur ve sınır geçişlerini kontrol altında tutmaktadır. Bu durum ise hem Türkiye için hem de diğer, ülkeler için ürkütücü bir hal almıştır. Bu zoraki sınır komşuluğunda 2016’nın ilk günlerinde İŞİD’in Türkiye’de çeşitli terör eylemleri gerçekleştirmesi korkuların haklılığını ortaya çıkarmıştır. Burada Suriyeli mültecileri -başımıza bela alıyoruz- diye istemeyenler için de haklı çıkarıcı bir durum yaratmış ve tepkilerin daha yüksek sesle çıkmasına neden olmuştur. BM Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR) 2015 yılı içinde Suriye’den 804 bin kişinin daha göçeceğini tahmin etmektedir. Bu mültecilerden

Lübnan ve Ürdün'e de giden olabilir ama Türkiye'deki mülteci sayısının bu yılın sonuna dek 2,5 milyona yaklaşacağı tahmin edilmektedir (hurriyet.com.tr).

Dört milyon Suriyeli yaşanan çatışma ortamından kaçmak için komşu ülkelere sığınmış altı milyon Suriyeli ise iç mülteci durumuna düşmüştür. Ülke halkı artık bir yandan rejimin pençesinden kurtulmaya çalışırken diğer yandan da IŞİD ve El Nusra Cephesi gibi örgütlerin saldırılarına karşı açık bir hedef haline gelmiştir (www.dw.com.tr.).

Chattam House adlı İngiliz düşünce merkezi araştırmacılarından siyaset bilimci Nedim Şehadi, cihatçı terör örgütlerinin Irak ve Suriye'de bu kadar çabuk yayılmalarında en büyük etkinin Esad olduğunu söylemiştir. Ona göre, tarihteki her diktatör gibi Esad'de bu yönetime başvurmuştur. Burada ilk olarak cezaevleri boşaltılır, ülkede karışıklık çıkartılır ve ardından bu karışıklığa mücadele gerekçesiyle müdahale edip en başta amaçlanan itibar kazanılır. Esad son dört yılda, rejime cephe almaları için cezaevlerindeki radikal dincileri tahliye etti. Bu tür örgütlerle mücadeleye giriştiği için haklılığını kendince dünyaya göstermeyi düşündü ve teröristleri tutup içeri atmak yerine sivil muhalefetin üzerine gitmeyi tercih etti. Suriye'deki rejim şimdi en çok kendi yarattığı muhalefetle savaşıyor. Gerçekten de zamanla dünyanın Suriye'deki gelişmelere bakış açısı da bu şekilde değişmiştir. Eskiden her yerde Esad hükümetinin yaptığı kötü muameleler konu edilirken şimdi ise hükümetin yaptıkları, yaratılan bu terör örgütlerinin faaliyetlerinin gölgesinde kalarak göz ardı edilmeye başlanmıştır. Bugün herkes IŞİD'in insanlık dışı davranışlarını konuşmaktadır. IŞİD'in yakarak, yüksek binalardan atarak başlarını keserek vahşice öldürdüğü insanların veya çocukları kullanıp öldürdüğü kişilerin görüntülerini dünyaya yaymaktadır. Bu şekilde hem kendi gücünü göstermekte hem de başka ülkelere gözdağı vermektedir (www.dw.com.tr.).

UNICEF tarafından, Şubat 2012'de ölen çocuk sayısının beş yüzden fazla olduğu, Suriye cezaevlerinde 400 çocuğun tutuklandığı ve işkence gördüğü kamuoyu ile paylaşılmıştır. Bununla ilgili medyada cezaevlerinde işkence gören çocuk haberleri de çokça karşımıza çıkmıştır. Savaş karşıtı aktivist gruplardan SNHR ise Mart 2013'de öldürülen çocuk sayısının beş binin üzerinde olduğunu ileri sürmüştür. Dışarıya göçün yaklaşık üçte biri (yaklaşık 7 bin) Lübnan'a olduğu, bunu Ürdün, Türkiye ve Irak'ın izlediği Eylül 2013'te UNHCR tarafından açıklanmıştır. Birleşmiş milletler verilerine göre ölü sayısı Ocak 2015 itibari ile 220.000'i aşmıştır (www.m.huffpost.com).

Suriye iç savaşına bağlı göç edenlerin sayısı yedi milyona yaklaşmış durumdadır. Yedi milyon insan şu an ülkelerinin dışında başka ülkelere mülteci, sığınmacı veya kaçak göçmen olarak dağılmış durumdadır. Bu kadar insanın birçoğunun kötü şartlar altında yaşadığı veya kötü şartlar içinde olduğu yerlerden daha iyi yerlere geçiş yapmak isteyerek yer değiştirmesi dikkate alındığında, hem Suriye hem de komşu ülkelerde barınma, ulaşım, sağlık ve sağlık hizmetleri açısından ne kadar büyük bir sorunla karşı karşıya kalındığı daha iyi anlaşılacaktır (Zencir ve Davas,2014).

2.4.1.2. Türkiye'deki Suriyelilerin Sayısına İlişkin Veriler

Türkiye, 1922'den günümüze kadar 4 milyondan fazla kişiye kucak açmıştır. Bu sayıya, yasal yollarla Türkiye'ye gelen ve çalışma, öğrenim, yerleşme, evlilik gibi nedenlere bağlı olarak Türkiye'de bulunanlar dâhil değildir (Kirişçi, 2004).

“AFAD’ın 10 Ekim 2013 tarihli açıklamasına göre de 201 bin Suriye vatandaşı 10 ilde kurulan 21 barınma merkezine yerleştirilmiştir. Hatay ili Altınözü ve Yayladağı ilçelerinde ikişer çadırkent, Reyhanlı’da bir geçici kabul merkezi, Şanlıurfa ili Ceylanpınar ve Akçakale’de birer, Gaziantep ili İslahiye ve Karkamış ve Nizip’te birer, Kahramanmaraş Merkez’de bir, Osmaniye Cevdediye’de bir, Adıyaman’da bir, Mardin Midyat’ta bir ve Adana Sarıçam’da bir çadırkent ile Kilis’te iki, Hatay Apaydın, Şanlıurfa- Harran, Malatya Beydağı ve Gaziantep Nizip’te birer konteynerkent olmak üzere toplam 14 çadırkent, bir geçici kabul merkezi ve altı konteynerkent kurulmuştur.”(Zencir ve Davas, 2014, s.16).

2014’te yapılan araştırmalara göre, Suriyeli sığınmacıların %13-14’ü kurulan kamplarda yaşamakta, yaklaşık 1,4 milyon sığınmacı ise kamplar dışında Türkiye’nin değişik illerinde dağılmış bir şekilde yaşamaktadır. Kamplar dışında en yüksek sayıda sığınmacının bulunduğu şehir 330 bin kişi ile İstanbul’dur. Daha sonra 253 bin ile Gaziantep, 240 bin ile Şanlıurfa ve 204 bin ile Hatay gelmektedir. Bununla birlikte 5 Kasım 2014 itibari ile Türkiye’de 1,6 milyon civarındaki Suriyelilerin 1 milyon 97 bini kayıt altına alınmıştır. Açıkta kalan 500 binden fazla kişi henüz kayıt altına alınamamıştır. Bu sayıdan %68’i kayıt altına alınmıştır. Kayıt altına alınmayanların oranı ise %32 civarında önemli bir açığı ifade etmektedir. Bu konuda çalışmalara devam edilmektedir (Erdoğan, 2014, s.13).

Türkiye’de kamplarla ilgili son derece hassas davranılmakta ve bunun için mecliste temsil edilen siyasal partilerin grupları dahil olmak üzere hiçbir sivil toplum

kuruluşunun Suriyelilerin yaşadığı barınma merkezlerini ziyaretine izin verilmemektedir. Bu barınma merkezlerinin en önemlilerinden biri olan ve Hatay ili sınırları içindeki Apaydın mülteci kampı çok sıkı korunan merkezlerden biridir. Özellikle bu merkezde Suriye’den kaçan asker veya askerlikle bağlantılı olanların barınması, güvenliğin daha da çok artırılmasına neden olmuştur. Ayrıca bu merkez sınıra da çok yakın bir yer olması nedeniyle güvenlik üst sınırlarda tutulmaktadır (Zencir ve Davas 2014).

Kasım 2014 itibarıyla Türkiye’de resmi rakamlara göre 1,6; resmi olmayan rakamlara göre ise 2 milyon civarında Suriyeli sığınmacı yaşamaktadır. Bu sayılar Türkiye’nin resmi rakamlara göre nüfusunun %2,1’i, resmi olmayan rakamlara göre de %2,5’i oranında Suriyeli mülteciyi sınırlarına kabul ettiği anlamına gelmektedir (Orhan, 2015, s.1).

Suriye sınırı ve civarındaki illerde yaşayan yaklaşık 10 milyon nüfusa yaklaşık 2 milyon civarında yeni nüfus eklenmiştir. Ekim 2011’den itibaren İçişleri Bakanlığı’nın aldığı karar ile Türkiye’de kayıt olan Suriyeli sığınmacılara “geçici koruma statüsü” verilmiştir. Geçici koruma statüsü ile Suriyelilere sınırsız kalış, zorla geri gönderilmemeye karşı koruma ve acil ihtiyaçlara yanıt veren kabul düzenlemelere erişimi içerecek şekilde koruma ve yardım sağlanmaktadır. Ayrıca Türkiye’de bulunan Suriyelilerin %85’i kamp dışında yaşamaktadır (Orhan,2015, s.2). Bunun yanında özellikle sınır illerde yoğun bir mülteci nüfus yaşamaktadır. Öyle ki Kilis ve Osmaniye gibi küçük illerde Suriyeli mülteci sayısının buradaki halkın sayısına yaklaştığı söylentileri çok yoğun olarak dile getirilmektedir.

2.4.1.3. Türkiye’deki Suriye Vatandaşlarının Hukuki Statüsü

Türkiye, Cenevre Sözleşmesi’ni 1961 yılında, 1967 protokolünü de ilanından bir yıl sonra onaylanmıştır. Fakat Türkiye bu sözleşmede “zaman sınırlaması” nı kaldırırken “coğrafi sınırlama” yı devam ettirmiştir. 1994 yılında ise sözleşmeye uygun olarak çıkarılan Yönetmelik ve 2006 tarihli Uygulama Talimatı, göç ve iltica mevzuatının temel metinlerini oluşturmuştur. Her iki metinde de “coğrafi sınırlama” sebebiyle Türkiye, sadece Avrupa’dan gelen yabancıları mülteci olarak kabul etmekte, Avrupa dışından gelenlere ise sığınmacı statüsü sağlayarak başka bir ülkeye gönderilinceye kadar “geçici ikamet izni” vermekteydi. 2005 tarihli Ulusal Eylem Planı’na göre, Türkiye’nin özellikle Ortadoğu’daki karışıklık ve sözleşmeyi imzaladığı

zamanda yaşanan şartları göz önüne alarak koyduğu coğrafi sınırlamayı kaldırması ve daha kapsayıcı bir kanun çıkarması bekleniyordu.

2005'in Nisan ayında kanunlaşan 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun bu hedefi tamamlar nitelikte olmuş ve bununla ilgili olarak göç ve iltica alanında birtakım yenilikler getirilmiştir.

Göç ve iltica kanunuyla, uluslararası koruma statüleri ve bu statüye sahip olan kişilerin hakları daha net hâle getirilmiştir. Kanun mülteci, şartlı mülteci ve ikincil koruma statülerini uluslararası koruma statüleri haline getirmiştir. Ancak bu statüler bireysel başvuru durumunda söz konusu olmaktaydı. Kabul edilen kanunda işkence, cinsel saldırı ya da diğer ciddi psikolojik ve bedensel şiddete maruz kalan kişilere bu türden fiillerin neden olduğu hasarları giderecek yeterli tedavi ve güvenlik imkanı sağlanması öngörülmüştür.

Göç ve iltica kanununda, yetim çocukların bakımı, korunması ve ihtiyaçlarının giderilmesine yönelik hükümler de mevcuttur. Başvuru sahiplerinin ve uluslararası koruma statüsü verilen kişilerin tüm bilgi ve belgelerinde “gizliliğin esas olduğu” maddesi belirtilmiştir. Ayrıca yeni kanunla göç alanına ilişkin politika ve stratejileri uygulamak üzere Göç İdaresi Genel Müdürlüğü adında yeni bir birim de kurulmuştur.

Kitlesel akımlarla mücadele edebilmek amacıyla ise kanun “geçici koruma kavramı” nı gündeme getirmiştir. Bunun için de ülkesinden ayrılmaya zorlanmış olan, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak için kitlesel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancılara geçici koruma sağlanması öngörülmüştür. Böylelikle, AB'nin direktiflerine uygun olarak geçici koruma için yasal bir zemin kurulmuştur. Bu şekilde herhangi bir mülteci akını karşısında buraya gelecek kişilerin Türkiye'ye kabulü, burada kalışı, hak ve yükümlülükleri, Türkiye'den çıkışlarında yapılması gereken işlemler, kitlesel hareketlere karşı alınacak önlemler, merkez ve taşrada görev alacak kurum ve kuruluşların görev ve yetkilerinin belirlenmesinin Bakanlar Kurulu tarafından çıkarılacak yönetmelikle düzenleneceği belirtilmiştir.

Hükümet, ilk günden itibaren büyük bir hızla ciddi rakamlara ulaşan mülteci sayısının kamp dışında da bu şekilde yayılacağını hesaba katmamıştı. Başlangıçta, sadece pasaportları olan Suriyelilere ikamet izni sağlanmış ve bu insanların kamp dışında konaklamasına izin verilmiştir. Özellikle 2012 yılının ikinci yarısında kamp dışında kalan mültecilerin sayısında önemli bir artış kaydedilmiştir. Bu tarih, aynı

zamanda Türkiye'nin uluslararası yardım için çağrı yaptığı önemli bir tarihi işaret etmektedir. Oysaki daha önceki dönemde hükümet, mülteci krizini tek başına yönetebileceğini ve kolaylıkla halledebileceğini düşünmüştü. 2013'ün başlarında Suriyeli mülteciler, özellikle de maddi birikimleri tükenen ve kendilerini son derece zor koşullarla mücadele etmek zorunda kalanlar artık kent merkezlerinde görünür hâle gelmişlerdir. Parklarda derme-çatma çadırlarda yaşayan ve sokaklarda dilenen mültecilerin ortaya çıkması ise medyanın, Suriyelilerin içinde bulunduğu kötü duruma giderek daha fazla dikkat kesilmesine neden olmuştur (Dinçer,2013).

Özellikle 2015'in ortalarında Bodrum'da deniz kıyısına vuran ve daha 2 yaşında olan Suriyeli Aylan bebeğin fotoğrafı dünyada geniş yankı uyandırdı. Bu fotoğraftan sonra Suriyelilere geçiş izni vermeyen bazı Avrupa ülkeleri belli sayılarda mülteci kabul edeceklerini duyurmuştur. Fakat bu kötü görüntüler bugünlerde de Suriye'de başlayan açlık sorununun ölümlere kadar ulaşmasıyla daha ciddi bir hal alarak devam etmektedir.

Bu durum, aslında savaşların ne kadar yıkıcı ve aslında tek kaybedenin siviller ve masumlar olduğunu ortaya koymuştur. İnsanlar bu savaş nedeniyle ya ülkelerinde açlık ve sefalet içinde bombaların arasında yaşamak zorunda kalmakta ya da başka ülkelere göç etmektedir. Fakat burada göç edenlerin birçoğunun gitmek istediği ülkeler, özellikle de Avrupalı ülkeler tarafından kabul edilmemesi, kabul edilenlerin ise birçoğunun kaldıkları ülkelerde sosyal ve ekonomik birçok sorunla karşı karşıya kalmasına rağmen sadece yaşadığına şükrettiği bir hayat yaşamak zorunda kalmıştır.

Türkiye, Suriye'de yaşanan savaşın tahmin edilenden daha büyük boyutlara gelmesi nedeniyle bir "kitlesel göç" le karşı karşıya kalmıştır. 1994 yönetmeliği, bu durumu "toplu sığınma" olarak açıklamıştır. Yeni çıkarılan kanuna göre kitlesel hareketlere karşı geçici koruma sağlanacağı belirtilmektedir. Bu şekilde kendilerine mülteci veya sığınmacı statüsü verilmeyerek, her türlü imkânları Türkiye Cumhuriyeti devleti tarafından karşılanmak üzere bir anlamda "misafir" konumunda tutulmaktadırlar.

Yasal ve idari düzenlemeler göstermektedir ki Türkiye'ye giriş yapan Suriyeliler resmi olarak burada mülteci konumunda bile bulunamamaktadır. Çünkü Türkiye bu yapmış olduğu anlaşmada Avrupalı- Avrupalı olmayan ayrımı yaparak Avrupalı olmayan milletleri mülteci olarak kabul etmeyeceği yönünde bir tavır sergilemiştir.

Coğrafi konum olarak bakıldığında ve dünyada yaşanan karışık ortam dikkate alındığında Türkiye'ye gelen sığınmacıların büyük bir kısmının zaten Avrupa dışından

geldiği açıktır. Çünkü Avrupa ülkeleri en azından savaşın olmadığı bir ortamda yaşamakla birlikte ekonomik ve sosyal olarak Türkiye'nin kendi vatandaşlarına sağladığı olanaklardan çok daha fazlasını kendi ülkelerinde elde etmektedirler. Bu yüzden Türkiye gibi ülkelere gelebilecek olanlar ancak savaş yaşayan üçüncü dünya ülkeleri ve ciddi anlamda ekonomik sıkıntısı yaşayan Afrika ülkeleri olmaktadır. Türkiye içinde hali hazırda mülteci konumunda olmayan ve Avrupa'ya geçmeyi bekleyen binlere insan bulunmaktadır. Suriyelilerin de gelmesiyle bu rakam milyonları geçmiştir (Kutlu, 2015, s 3-4).

1994 Yönetmeliği'nde sınırları topluca geçen kimselerin, içerde kaldıkları süre zarfında “devletin himaye ve gözetimi altında” olacakları belirtilmektedir. Bu himaye ve gözetim kapsamında, bu kişilerin barınma ihtiyaçlarının karşılanması, periyodik sağlık muayenelerinin yapılması, çalışma ve eğitim konularında hizmetler almaları öngörülmüştür. Fakat bu hizmetlerin ne kadar bir süre devam edeceği belli değildir ve bu durum da gelenlere sadece yaşayabilecekleri barınma yeri ve bu süre zarfında gereken ihtiyaçlarını karşılama olarak kalmıştır. Resmiyette alacakları statü belirsiz kalmıştır, bu yüzden onlar için ne kadar kalacağı ve ne haklara sahip olduğu tam olarak belli olmayan bir “misafir” tabiri seçilmiştir. Genel olarak sonunun ne olacağı geleceği muallakta olan bu insanlar; yıllardır bu durumda yaşamaya devam etmektedir.

Yıllardır belli bir statüye sahip olmadan yaşayan bu insanlar, bu ülkede ne olarak yaşamaya devam edeceklerine dair hala belli bir yanıt bulamamaktadır. Beş yıla varan bu belirsiz durum; misafirlik durumunu çoktan geçmiş, kalıcı mı gidicimi belli olmayan bu insanların durumunu da çıkmaza sokmuştur. Beş yıl geçmesine rağmen hala hem devletin onları geçici olarak görmesi hem de onların da kendilerini burada geçici görmesi, her an ya kendi ülkelerine ya da başka ülkelere gidecek gözüyle bakması, bu duruma kalıcı çözümlerin getirilmesini geciktirmekte ve bu insanların yıllardır yaşadıkları bu ülkeye uyumunu zorlaştırmaktadır.

Hâlihazırda Türkiye, açık kapı politikası izleyerek geçici koruma sağladığı Suriye vatandaşlarına çadır kentlerde acil olarak verilmesi gereken yiyecek, sağlık, barınma, eğitim ve güvenlik hizmetleri dışında sosyal aktivite, eğlence, meslekî eğitim, ibadet, tercümanlık, temizlik hizmeti ve bunların dışında birçok hizmeti sağlamaktadır. Mültecilerin kaldığı yerleşim alanlarında okul, cami, ticaret, polis ve sağlık merkezi, çocuk oyun alanları, televizyon izleme üniteleri, çamaşır makinesi, ankesörlü telefon, dikiş ve Türkçe kursları, sabit ve seyyar tuvalet/banyo, temizlik, her bölgeye 15 adet

temizlik görevlisi, böcek ilaçlaması, her çadıra temizlik malzemeleri temini, yaşlı ve engellilere tekerlekli sandalye, 24 saat hizmet veren çay-kahve makineleri, kuaför ve jeneratör üniteleri de mevcuttur (Dinçer, 2013).

Bu kadar hizmetin bir arada mültecilere verilmesi de Türkiye'nin yardımseverliğindeki samimiyetinin ve gösterdiği özverinin kanıtıdır. Bu kadar büyük çapta bir hizmeti de sağlaması dünya standartları üzerinde bir çaba harcadığının göstergesidir. Bununla birlikte bu kişiler, mülteci veya sığınmacı değil, her türlü ihtiyaçları devlet tarafından karşılanmak üzere geçici koruma statüsü altında bulunan kişilerdir. Geçici koruma altında olmaları dolayısıyla da iltica etme veya üçüncü bir ülkeye sığınma başvurusunda bulunma hakları bulunmamaktadır. Bu yüzden de genelde kaçak yollarla başka ülkelere geçiş yapmaya çalışmakta ve bu yollarda yüzlerce insan hayatını kaybetmektedir.

Geçici koruma statüsü, temelde bir geçiciliği ifade etmekte yani savaşın bitmesiyle Suriyeli savaş mağdurlarının evlerine döneceğini varsaymaktadır. Böyle bir varsayım da bu zor durumu sadece geçici bir süreliğine kurtarmaya dayalı önlem ve çalışmaları gerekli kılar. Böyle olunca da bu insanların birçoğu, yıllarca ne oldukları belli olmayan bir yerde kalacaklarına daha iyi işlere girebilecekleri ve resmi olarak belli haklara sahip statüler alabilecekleri yerleri tercih ederek bir şekilde başka ülkelere geçiş yapmayı tercih etmektedirler.

"Türkiye'deki Suriyeliler: Toplumsal Kabul ve Uyum" araştırması, 2011'den itibaren giderek artan Suriyeli göçünün geldiği noktaya ilişkin çarpıcı bilgilere yer vermektedir. Sınır kentlerindeki mülteci sayısındaki ciddi tırmanış dikkat çekecek hale gelmiştir. Örneğin 80 bin nüfusa sahip Osmaniye'de toplam 25 bin Suriyeli bulunmaktadır. Nüfusu 128 bin olan Kilis'te 86 bin Suriyeli yaşamaktadır. Yani buradan baktığımızda Suriyeli mülteci sayısının nüfus yoğunluğu olarak en çok hissedildiği yer Kilis olmuştur. Kilis'teki Suriyeli mülteci sayısı şehrin kendi nüfusunun yarısından fazlasını oluşturmaktadır. Ayrıca Suriyeli mültecilerin en fazla olduğu il 330 bin ile İstanbul, daha sonra 253 bin ile Gaziantep, 240 bin ile Şanlıurfa, 204 bin ile Hatay ve 190 bin ile Şırnak takip etmektedir. 15 ilde gerçekleştirilen görüşmeler sonucunda ortaya çıkan sonuçlara göre, Türkiye halkı Suriyeli mültecilerin Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığına geçirilmesini istememektedir.

Yapılan araştırmalara göre, "Suriyeliler ülkelerine gönderilsin mi?" sorusuna katılımcıların yüzde 30,6'sı savaş devam ediyor bile olsa, Suriyelilerin ülkelerine geri

gönderilmesi gerektiği konusunda görüş belirtmişlerdir. Araştırmaya katılanların yüzde 49,8'i ise Suriyelilerle komşuluk yapmanın kendilerini rahatsız edici hissettireceğini belirtmişlerdir. Suriyelilerin geldikleri yerlerde hırsızlık, şiddet ve fuhuş nedeniyle toplumsal huzur ve düzeni bozabileceğini düşünenlerin oranı yüzde 62,3 olurken, Suriyelilerin gelişiyle işini kaybedebileceği korkusu yaşayanların oranı ise yüzde 56,1 olarak saptanmıştır. Suriyelilere vatandaşlık hakkı verilmesi konusunda ilgili olarak ise katılımcıların yüzde 81.7 gibi büyük bir çoğunluğu “kesinlikle vatandaşlık verilmemeli” görüşünde hemfikir olmuşlardır (Erdoğan, 2014, s.41).

2.4.1.4. Kamplarda yaşayan Suriyeliler ve Kampların genel durumu

Suriye'deki çatışmaların başladığı ilk günden beri; Türk Hükümeti, korumanın vazgeçilmez bir yönü ve uluslararası sığınmacı hukukunun temel dayanaklarından birisi olan, zulüm riski olan yere ‘geri göndermeme’ ilkesine bağlı kalmıştır. Türk Hükümeti, 2011 yılının sonlarına doğru Suriye’de başlayan çatışmadan kaçarak ülkemize gelen Suriyeli vatandaşlara kucak açmış ve Suriyeliler için ‘geçici koruma’ hükmü ile ‘açık kapı politikası’ uygulamıştır. “Geri göndermeme” ilkesi de gelen sığınmacıların kaydının alınmasını gerektiren bir durum oluşturmuştur. Bu nedenle Türk Hükümeti tarafından kurulan sığınmacı kamplarında, kayıt altına alma için bir süreç başlatılmış ve bu süreç her gelen Suriyeli için de hala uygulanmaya devam etmektedir.

2013 yılı, Eylül ayı itibari ile de ülkeye nasıl giriş yaptıklarına bakılmaksızın kamp dışında yaşayan bütün sığınmacıların da kayıt altına alınma süreci başlamıştır. İçişleri Bakanlığı yayınladığı bir genelge ile emniyet teşkilatını mülteci kamplarında ve kamplar dışında yaşayan mültecileri kayıt altına almak ile görevlendirmiştir. Ocak 2015 itibari ile Türkiye’de 1 milyon 400 bin biyometrik kayıt altına alınmış Suriyeli kaydedilmiştir (Orhan ve Gündoğar, 2015, s.2).

Türk Hükümeti, sığınma sağlamanın yanı sıra, aynı zamanda mümkün olan en iyi yaşam koşullarını ve mümkün olan en kapsamlı insani yardım sağlanmaya çalışmıştır. T.C. Başbakanlık Afet ve Acil Yönetimi Başkanlığı (AFAD), Türk Kızılay Derneği ile beraber, kampların kurulmasında ve düzenli bir yerleşim yeri olmasında aktif şekilde çalışmıştır. Aynı zamanda kampların günlük yönetiminin denetimi, sağlık hizmetlerinin ve eğitim hizmetlerinin sağlanması konusunda sevk ve idareyi de kendi üzerine almıştır.

AFAD hala aynı hizmetleri kamp dışında yaşayan sığınmacılara da sağlamak için çeşitli projeler üzerinde çalışmaktadır. Ne var ki, bu hizmetlerin gereği gibi sağlanması Türk Hükümeti'nin kaynakları üzerinde giderek artan mali yükünün yanı sıra ciddi bir insan gücü yükünü de beraberinde getirmiştir.

Resmi rakamlar, kaydedilen tüm Suriyeli sığınmacıları kapsamı içine almaktadır. Fakat kayıt dışı gelen grupların sürekli yer değiştirmesi sonucu sınırı geçen mültecilerin hepsine ulaşamaması, gerçek mülteci sayısının düşünüldüğünden çok daha yüksek olduğunu göstermektedir. Birleşmiş Milletler Sığınmacılar Yüksek Komiserliği (UNHCR) 2013 yılı sonuna kadar yaklaşık olarak 1 milyon Suriyelinin Türkiye'ye geldiğini tahmin etmiştir fakat gerçek rakamlar bunun çok üzerinde olmuştur.

Suriyelilerin Türkiye'ye etkilerini konu alan Ocak 2015 Orsam ve TESEV ortak basın bültenindeki verilere göre Türkiye'de toplam kayıtlı Suriyeli sayısı 1 milyon 650 bin olmuştur. Kamp dışında kalanların sayısı ise bu sayının % 85'ini kapsamaktadır. Resmi rakamlara göre Türkiye nüfusunun %2,1'i, resmi olmayan rakamlara göre ise %2,5'i oranında Suriyeliye ev sahipliği yapmaktadır. Suriye sınırı ve civarındaki illerde yaşayan yaklaşık 10 milyon nüfusa 1,2 milyon yeni nüfus eklenmiştir. Bu kadar büyük bir kitleyi barındıran Türkiye, Suriyeli sığınmacılar için 5 milyar dolar ayırmış, yurt dışından ise Türkiye'ye bunun için 265 milyon dolar yardım gelmiştir (Orhan ve Gündoğar, 2015, s.2).

Suriye ile 911 kilometrelik sınırı bulunan Türkiye, ülkedeki iç savaştan en fazla etkilenen ülkelerin başında gelmektedir. Yaklaşık 5 yıldır devam eden iç savaşın ilk günlerinden bu yana Türk hükümetinin Suriye'de "*rejimin değil, halkın yanında yer alınacağı*" şeklindeki açıklamasını yinelemesi, savaşın başından beri yoğun biçimde Türkiye'ye gelmeye devam eden Suriyeli mülteciler için umut kaynağı olmuştur.

Türkiye'ye doğru gerçekleşen ilk toplu Suriyeli girişi ise 252 kişilik bir grupta 29 Nisan 2011 tarihinde gerçekleşmiştir. Devam eden zamanlarda Suriye içindeki her saldırı hem diğer komşu ülkelerde hem Türkiye'de artan oranda yoğun bir göç baskısı yaratmıştır.

Türkiye, en başından beri başta Başbakanlığa bağlı Afet ve Acil Durum Koordinasyon Başkanlığı (AFAD) ve Türk Kızılayı olmak üzere birçok özel ve resmi kurum ve kuruluşun desteğiyle durumu kontrol etmeye çalışmıştır. Bu bağlamda ilk olarak Hatay'ın Reyhanlı, Yayladağı ve Altınözü ilçelerinde olmak üzere ülkeyi

Suriye'ye bağlayan sınır kapılarına yakın bölgelerde, bugüne kadar 17 kamp kurulmuştur (Güçer vd, 2013, s.8).

Türkiye, hâlihazırda 14 çadır kent, 3 konteyner kentte Suriyelilere “geçici koruma” sağlamaktadır. Mevcut kampların tamamı AFAD kontrolünde yer almaktadır. Ayrıca her kampta birkaç tane BM gözlemcisi bulunmaktadır. AFAD, 2 ayda bir merkezden görevlendirdiği personeliyle bölgede hizmet vermeye devam etmekte, bunun yanında hemen hemen tüm kamplarda AFAD yetkililerinin yükünü paylaşan ve bu anlamda ciddi destekleri olan Türk Kızılayı da hazır bulunmaktadır (Güçer, 2013).

Bölge illerinde kamp dışında yaşayan sığınmacıların çoğunluğunun kamplar hakkında herhangi bir fikrinin olmadığı saptanmıştır. Ayrıca, özellikle kadınlara yönelik olumsuz davranışların yaşanma ihtimali nedeniyle kamplarda kalmak istemediklerini belirten sığınmacıların olduğu da gözlenmiştir (Zencir, ve Davas, 2014, s.17).

2.4.2. Dil Sorunu

Mültecilerin sağlık alanında yaşadığı en önemli sorunlardan biri dil sorunudur. Dil bilmedikleri için şikâyetlerini tam olarak anlatamayan mülteciler hastanelerde bu yüzden sıkıntı çekmektedir (Zencir ve Davas, 2014). Ayrıca mülteciler sağlık hizmetlerinden nasıl yararlanılacağını bilememektedir. Anlaşmalı hastanelerde ücretsiz veya düşük ücretlerle tedavi olabilen mülteciler hangi hastanelerin anlaşmalı, hangilerinin anlaşmalı olmadığını ve nereye gideceklerini bilemedikleri için hastalandıklarında düzenli olarak hastaneye gidememektedirler.

Dil sorunu dünyadaki bütün mülteciler için ortak sorunlardan biridir. Temel ihtiyaçlarını karşılamada sorun yaşayan mülteciler bu yüzden ciddi sıkıntılar yaşamaktadır. Dil sorunuyla birlikte mülteci çocuklar da dil bilmedikleri için eğitimlerine devam edememekte ve uyum sağlamada sorun yaşamaktadır.

Genel olarak bakıldığında; sadece mülteciler değil, çalışma veya başka nedenlerle yabancı ülkelere giden bireylerin de dil sorunu yaşadığı görülmektedir. Fakat genelde yetişkin olan bireyler zamanla yavaş yavaş veya bir dil kursuna giderek buldukları ülkenin dilini öğrenirken çocuklar ise çok daha kolay ve hızlı bir şekilde dil öğrenmektedir. Dili daha çabuk öğrenen çocuklar olunca, haliyle buldukları ülkeye uyum sağlamada da çocuklar daha başarılı olmaktadır. Dil sorunu iki halkın birbiriyle kaynaşması ve birbirine uyum sağlaması açısından çok önemlidir. Yakınlaşmanın ilk şartı anlaşmadır bunun içinde dil şarttır.

2.4.3. Çalışma Koşulları

Türkiye Nisan 2011-Kasım 2014 döneminde göçmenler için 4,5 milyar dolar harcama yapmıştır. Resmi verilere göre Birleşmiş Milletler ve Avrupa ülkelerinden gelen yardım miktarı ise 246 milyon dolar civarındadır (Orhan, 2015, s.1).

Suriyeliler içinde iş bulabilen ve bir yerlerde çalışabilen Suriyeli mülteciler; genellikle kayıt dışı ekonomik faaliyetlerde, günlük ödeme karşılığı vasıfsız işçi olarak çalışmaktadır.

Mülteciler, Türkiye’de çalışma izni olmadan yasal olarak çalışmamaktadır. Mültecilerin yasal olarak çalışabilmeleri için 4817 Sayılı Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanun kapsamında çalışma izni almaları gerekmektedir. Çalışma izni almak ise işverene önemli mali yükümlülükler getirmekte ve bu kanun yabancıların çalıştırılması konusunda önemli sınırlamalar ortaya çıkarmaktadır. Bu yüzden Türkiye’de mülteciler ve sığınmacılar resmi olarak çalışmamaktadırlar. Çalışabilenler ise sigortasız çalışmaktadır. Ayrıca maddi gücü yeterli olanlar da anlaştıkları Türk vatandaşların adına iş yeri açmaktadır. Bunun için de ya adına açtığı iş yeri için anlaştığı kişiye belli bir ücret ödemekte ya da ortak işyerinde çalışmaktadır. Bu şekilde yaptıkları iş resmiyet kazanmaktadır. Fakat mülteciler güvencesiz çalıştıkları için genelde çok düşük ücretleri kabul etmek zorunda kalmaktadır. Bu durum da mültecilerin çalışma koşullarından dolayı ekonomik sıkıntı yaşamalarına neden olmaktadır.

Mültecilerin yasal olarak çalışamamaları bu durumun istismarını beraberinde getirmektedir. Zor durumda olan mülteciler mecburen de olsa çok ucuz fiyatlara kaçak olarak çalışmak zorunda kalmaktadır. Mültecilerin bu durumunu kullanan, onları hem sigortasız hem de normal fiyatının çok altında çalıştıran bazı işverenler ise, genellikle bu zor durumun kazananı olmaktadır.

Zor durumda olan mülteciler resmi olarak bir yerlerde çalışmamakta ve bu yüzden gayri resmi işlerde çalışmak zorunda kalmaktadırlar. Herhangi bir işte çalışmayanlar ise dilencilik yöneltmektedir. Özellikle işsizlik nedeniyle ekonomik sıkıntı içinde olan ailelerin bu durumundan en çok etkilenen, çocuklar olmaktadır. Geldikleri bu yeni ülkeye okulunu yarıda bırakmış olan mülteci çocuklar, okula gidemedikleri için ya çeşitli işlerde gayri resmi olarak çalışmakta ya da dilencilik yapmaktadır. Mülteci çocuklar içinde çocuk işçiler ve dilencilerin sayısı gün geçtikçe artmaktadır.

Mülteci çocukların çalıştırılması maalesef tüm dünyada yaşanan bir insanlık dramıdır. Fakat bu durumun çözülmesi ve özellikle mültecilerin belli bir yaşam standardına kavuşabilmesi için bütün ülkelerde mültecilere yönelik yeni düzenlemeler yapılmalı ve bu haksız durum ortadan kaldırılmalıdır. Çünkü mültecilerin kaldıkları süre boyunca devletin verdiği yardımlarla geçinmesi, devletlerin ciddi mali sıkıntılar çekmesine neden olmaktadır. Oysaki bu kişilere çeşitli alanlarda iş imkânları sağlanırsa bu insanlar hem kendi ihtiyaçlarını kendileri karşılayarak devlete yük olmaz hem de buldukları ülkenin üretimine katkı sağlayarak o ülkeye yararlı olabilirler.

2.4.4. Ekonomik Sorunlar

Mültecilerin birçoğu ülkelerinden gelirken getirebildikleri para veya değerli neleri varsa getirip gelmişlerdir. Fakat getirdikleri bu paralar uzun süredir burada kaldıklarında dolayı kısa sürede tükenmiştir. Ayrıca devlet ve bazı sivil toplum kuruluşlarından aldıkları sınırlı yardım tüm ihtiyaçlarını da karşılayamamaktadır. Bunun yanında mültecilerin resmi olarak çalışma hakları olmadığı için herhangi bir ek gelir de elde edemeyen mülteciler ekonomik sıkıntı yaşamaktadır (Buz, 2004, s.78).

Kamp içinde kalan mültecilerin tüm ihtiyaçları karşılanmakta, ayrıca ihtiyaçlarını karşılamalarına yönelik sadece belli marketlerde geçerli olan ve nakit olarak kullanılmayan, sadece onunla anlaşmalı marketlerde ihtiyaçları olan malzemeleri alabilecekleri para kart da verilmektedir. Böylece orada kalan mülteciler kendi ihtiyaçlarını devletin onlara sağladığı bu tür kaynaklar sayesinde karşılamaktadır. Kamp içinde kalan mülteciler ücretsiz eğitim ve sağlık hizmeti de almaktadırlar.

Türkiye, Suriye halkına yardım sağlamak amacı ile iç kaynaklarını her açıdan seferber etmiştir. Kamp içindeki nüfusa gıda, barınma, tıbbi destek, eğitim ve koruma hizmetleri sağlanmıştır ve bu hizmetler hala sunulmaya devam etmektedir. Bununla birlikte, kamp dışında yaşayan nüfusa, hem devlet hem de çeşitli yardım kuruluşları ve yerel halk tarafından yardım yapılmaktadır. Fakat yapılan bu yardım çalışmalarının yeterli olmaması ciddi bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır (Sanduvaç, 2013, s.11). Tabii ki burada gelen mülteci sayısının beklenenden çok olması ve çok hızlı bir sürede büyük rakamlara ulaşması ilk başlarda yapılan yardımların ve hizmetlerin daha kontrolsüz ve yetersiz olmasına neden olmuştur. Geçen beş yıl içerisinde yapılan yardımlar da hizmetler de belli bir sisteme bağlanmış ve bu çalışmalar Türkiye'deki mülteciler açısından daha verimli sonuçlar doğurmuştur.

2.4.5. Eğitime ilişkin Sorunlar

Eğitim çocukların gelişiminde hayati bir öneme sahip olduğu için, evrensel insan hakkı olarak tanınmıştır. Çocuk Hakları Sözleşmesinin 28. maddesi sözleşmeyi imzalayan devletleri eğitim hizmetinin bir yükümlülük olduğunu kabul etmeye ve bu yükümlülüklerini yerine getirmeye zorlar. Topraklarından ayrılmış olmak, çocuğun eğitim hakkını ya da devletin bunu sağlama sorumluluğunu yok etmez. Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1951 Sözleşmesi madde 22’de sığınma ülkesinin mültecilere eğitim sağlama sorumluluğunu yeniden açıklar (BMMYK, 1994, s. 109).

Gerçek şudur ki, mülteci çocukların çoğunluğu temel eğitim hizmeti alamamaktadır. Bazı tahminlere göre eğitim alan mülteci çocuk sayısı yüzde 30’dan fazla değildir. Temel eğitimin eksikliği haklarını ihlal eder ve ömür boyu sürecek bir eksikliğe neden olur (BMMYK, 1994, s. 110).

Sığındıkları ülkede eğitime devam edebilen mülteci, sığınmacı çocukların büyük bir çoğunluğu okullarda en başta ayrımcılıkla karşı karşıya gelmektedir. Bunun yanında dil sorunu nedeniyle arkadaş edinememe gibi sorunları çok sık yaşamaktadır. Bu durum mülteci, sığınmacı çocukların sağlıklı bir eğitim sürecinden geçmelerini ve karşılaştıkları bu yeni kültüre adaptasyonlarını daha da zorlaştırmaktadır.

Hacettepe Üniversitesi Göç ve Siyaset Araştırmaları Merkezi (HUGO) tarafından gerçekleştirilen “Türkiye’deki Suriyeliler: Toplumsal Kabul ve Uyum” araştırmasına göre, Türkiye toplumunda Suriyeli mültecilere bakışta ciddi sorunlar vardır. Araştırma verilerini aktaran HUGO Merkezi Başkanı Doç. Dr. Murat Erdoğan, Türkiye’ye gelen Suriyeli mültecilerin büyük oranda yoksul ve eğitimsiz olduğuna dikkat çekmiştir. Eğitimli Suriyelilerin ilk önce Türkiye’ye gelse de daha sonra başka ülkelere yerleşmeyi tercih ettiğini ifade eden Erdoğan, “*Bu da Türkiye’yi ileride topluma uyum konusunda köprü olabilecek bir kesimden mahrum bırakıyor.*” (Erdoğan, 2014, s.20) değerlendirmesinde bulunmuştur

Gelen mülteciler içinde ülkemize eğitim yönünden veya ekonomik olarak katkı yapabilecek kesimin farklı ülkeler tercih ederek gitmesi, kalanların yük olarak görülmesine neden olmaktadır. Bu durum, kalan kesimin daha pasif olduğu için bulunduğu ülkede daha uzun süre uyum sorunu yaşamasına neden olacağının bir göstergesidir.

2.3.6. Barınma Sorunları

Barınma her insanın öncelikli ihtiyaçlardan biridir. Bütün insanlar yaşamlarını idame ettirmek için barınabileceği bir yere ihtiyaç duyar. Mülteciler de yeni bir ülkeye geldiklerinde öncelikle barınacak yer konusunda sıkıntı yaşarlar. Gelen mültecilerin ekonomik durumları ile karşılaşacakları barınma sorununun niteliği birbiriyle paralellik gösterir. Mültecilerin çok az bir kısmı ekonomik anlamda sorun yaşamamaktadır. Bu da mültecilerin büyük bir kısmının ekonomik nedenlerden ötürü barınma sorunu yaşadığı anlamına gelmektedir. Mülteciler çoğu sefer karşılaştıkları barınma sorunu ile baş edebilmek için bir arada yaşamakta ve düşük ücretli, sağlıksız ortamlardaki evlerde veya ev bile denemeyecek kadar kötü durumdaki barakalar, henüz tamamlanmamış inşaat alanlarında yaşamak zorunda kalmaktadırlar (Buz, 2004, s.90).

Suriyeli sığınmacılar, genellikle konut olarak yeterince elverişli olmayan yapılarda ya da tamamlanmamış yarı inşa halindeki barınaklarda, kalabalık ve dar alanlarda yaşamaktadırlar. Çoğu hanede, hamile kadın ya da emziren anne ya da her ikisi birden bulunmaktadır.

Kötü şartlar içinde; ortak barınma alanlarında, yarı inşaat halindeki yapılarda ya da ahır gibi yaşama uygun olmayan ya da aşırı kalabalık barınaklarda yaşayanlar; hane reisinin çocuk ya da kadın olduğu aileler diğerlerine göre bu durumdan daha çok etkilenmektedir.

Suriye Misafir Kimlik Kartı almış olanlara ilkökul eğitimi, tıbbi yardım ve ilaç yardımı gibi hizmetler sağlanmaktadır. Ayrıca, zaman zaman kömür, soba, giyim, kuru gıda ve temizlik malzemeleri gibi bazı temel yardım malzemeleri de dağıtılmaktadır.

Hükümetin, kamp dışında yaşayan mültecilerin ihtiyaçlarına cevap verme faaliyeti, bütün çabalarına rağmen, yavaş yürümektedir. Bunun için sergilenen ilk girişim sınır illerindeki kamplar dışındaki Suriyelilere sağlık hizmeti sunulması yönündeki genelge olmuştur. Bununla birlikte, kamp dışında kalan mültecilerin sınır illerinin çok ötesine dağılmış olduğunun fark edilmesi, söz konusu hizmetin Türkiye sınırları dâhilinde yaşayan tüm Suriye vatandaşlarını kapsayacak şekilde genişletilmesiyle sonuçlanmıştır (Kirişçi, 2014, s.22).

Kötü ve sağlıksız şartlarda yaşayan mültecilerin, yoğun olarak yaşadıkları sorunlardan birini de sağlık sorunu oluşturmaktadır. Bu sorun mültecilerin yaşam koşullarının kötü olması ve ekonomik durumlarının zayıflığı ile yakından ilişkilidir. Mülteciler yaşadıkları çeşitli sorunların yanında kötü evlerde barınmak zorunda

kalmaktadır ve sağlıksız bir şekilde beslenmektedirler. Bu durum çeşitli hastalıkları da beraberinde getirmektedir.

Mültecilerin çok yoğun olarak yaşadığı ve sağlık hizmeti ihtiyacının da bir hayli çok olduğu Hatay'ın Reyhanlı ilçesinde, gelen yardımlarla yapılan, sadece Suriyeli mültecilere hizmet veren Emel Hastanesi kurulmuştur. Kurulan bu hastane başlangıçta birkaç gönüllü Suriyeli doktor tarafından oluşturulan bir konteynır hastanedir. Ekim 2013'te, Emel Geçici Sağlık Tesisi adıyla açılan bu hastane, Reyhanlı ve çevresinde yaşayan Suriyeli mültecilere hizmet vermektedir. Daha önce, Reyhanlı Devlet Hastanesinde Türk vatandaşlarıyla birlikte sağlık hizmeti alan Suriyeliler, aşırı izdihama neden oldukları için doktor ve hemşire sayısı yetersiz olan bu hastaneden yeterince hizmet alamamaktaydı. Bu izdiham, hem mülteciler hem de yerel halk için bir eziyet haline gelmişti. Bu konteynır hastane ise Suriye'den gelen mülteciler için büyük kolaylık sağlamıştır. Burada alışan hem doktor hem de hemşireler Suriyelilerden oluşmaktadır. İç savaş yüzünden ülkelerini terk edip Türkiye'ye sığınan Suriyeli doktorlar, hayırseverler tarafından kurulan konteynır hastanede gönüllü çalışarak kendi vatandaşlarının yarasına merhem olmaya çalışmaktadırlar (www.saglikaktuel.com).

Hastane, Sağlık Bakanlığının izniyle İHH İnsani Yardım Vakfı, Suriye Yardımlaşma Derneği, Katar Hayır Derneği ve bazı hayırseverlerin katkısı sayesinde açılmıştır. Bu merkez Suriyelilerin sağlık ihtiyaçlarını karşılamak için kurulmuştur. Emel Hastanesinde, 11 doktor ve 10 sağlık personeli gönüllü olarak çalışmaktadır. Doktorların sadece ev kirası ve gıda ihtiyaçları karşılanmaktadır. Burada alışan doktorlar, Ekim 2013'ten beri açık olan merkezde hiçbir karşılık beklemeden gelen Suriyeli yaralı ve hastaları tedavi etmektedir. Suriye'nin Halep kentinden kaçarak Türkiye'ye gelen Başhekim Yardımcısı Dr. Abu Merven de tıp fakültesi eğitimini 1972'de Ankara'da tamamlamış. Mezun olduktan sonra Suriye'de çalışmış ve savaş nedeniyle yaklaşık dört yıl önce ailesiyle Reyhanlı'ya sığınmak zorunda kalmış (www.saglikaktuel.com).

Sağlık alanında yapılan birçok önemli gelişmenin olduğu gibi mülteciler için olumsuz bazı durumlar da yaşanmaktadır. Kamplarda kalan mülteciler kendileri için tahsis edilen özel doktorlardan hizmet almaktadır hatta kamplardaki sağlık desteği yeterli olmadığı durumlarda başka ilçelere sevk edilmekte ve orada hastaların tedavisi hiçbir ücret alınmadan devlet tarafından karşılanmaktadır. Fakat kamplarda kalmayan

mülteciler ise kendi imkanlarıyla tedavi masraflarını karşılamak zorundadır. Mültecilerle yaptığımız görüşmelerde zaten kaldıkları evlerin kirasını bile ödemekte sıkıntı yaşadıklarını ve hiçbir güvence olmadan sağlık hizmeti almalarının onlar için ağır bir yük oluşturduğunu belirtmişlerdir. Gerçekten de Türkiye’de bir sağlık güvencesi olmayan bir bireyin sağlık hizmeti alması çok daha masraflı olmaktadır. Bu yüzden sağlık güvencesi her vatandaş için çok büyük önem taşımaktadır. Böyle bir durumda vatandaşlar için bile zor olan sağlık masrafları, gelen yardımlarla geçinen mülteciler için çok daha ciddi bir sorun oluşturmaktadır.

Suriyeli mültecilere hizmet veren Türk doktor ve hemşirelerle yaptığımız görüşmeler sonucunda da gördüğümüz kadarıyla iki taraf arasında dil sorunu dışında herhangi bir sorun yaşanmamış son derece iyi ilişkiler geliştirilmiştir. Hem mülteciler onlarla ilgilenen doktor ve hemşirelerden memnun olmuş hem de Türk doktor ve hemşirelerin gelen mülteci hastalardan ciddi herhangi bir şikâyetleri olmamıştır.

ÜÇÜNCÜBÖLÜM

3.ÇATIŞMA SORUN ALANLARI: ARAŞTIRMA SONUÇLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

3.1. Mültecilerin Yerleşik Halklarla Yaşadıkları Sorunlar

Hatay, yaklaşık 6 bin kilometrekarelik yüzölçümü ve 1,5 milyonu aşkın nüfusu ile Akdeniz bölgesinin büyük illeri arasında yer almaktadır. Hatay'da 19 Nisan 2014 tarihi itibariyle beş adet barınma merkezi bulunmaktadır. Altınözü 1-2 ve Yayladağı 1-2 çadır kentleri ile daha çok üst düzey Suriyeli askerleri içinde barındıran ve genel olarak kamplar içinde ayrı bir öneme sahip olan Apaydın konteynır kentinde toplamda 14.599 Suriyeli bulunmaktadır. İlki 1 Mayıs 2011'de açılan bu barınma merkezlerinde, 259 bölme, 1.380 çadır ve 1.181 konteynır, Suriyeli mültecilerin kullanımına sunulmuştur. Mayıs 2011'de 260 olan Suriyeli sayısı Şubat 2012'de 10 bin rakamına yaklaşmıştır. Bu barınma merkezleri, sınıra yakın oldukları için burada giriş ve çıkışlar daha yoğundur. Ağustos 2012'den günümüze kadar artma ve azalmalarla birlikte 14-15 bin Suriyeliye ev sahipliği yapılmıştır (Balcılar,2014, S.16).

Şehir merkezlerine yerleşenler de hesaba katıldığında iki ülke arasındaki tek taraflı insan trafiğinin boyutları açığa çıkmaktadır. Resmi olmayan verilere göre Şanlıurfa, Kilis ve Gaziantep şehir merkezlerinde 30'ar bin, Hatay-Reyhanlı'da ise 80 bin civarında kayıtsız Suriyeli olduğu tahmin edilmektedir. Bu rakamlar sözü edilen şehir ve ilçelere neredeyse yeni birer ilçe eklenmesi demektir.

Türkiyelilerin Suriyelilere karşı bakış açılarının oluşmasında; Osmanlı'dan kalan bazı algılar ve Türkiye'nin kuruluş yıllarından bugüne kadar yürüttüğü siyasi tavır etkili olmuştur. Duruma biraz geriden bakarsak, Suriye ile bazı ikili sorunlarımızın temelinde Osmanlı dönemindeki gelişmelerin yattığı ve bunu hem maddi hem de manevi unsurların belirlediği söylenebilir. Suriye gibi ülkelerle sürekli değişen ve duruma göre iyi-kötü seyreden ilişkilerin yaşanması doğaldır. Suriye'deki yönetin 1963'ten beri babadan oğula aktarılarak aynı ailenin elinde bulunduğu için Türkiye ile olan ilişkileri de hep değişkenlik göstermiştir.

Osmanlı'nın yıkılmasından sonra bağımsız olan Suriye, yaklaşık 1940'lara kadar, Fransa'nın mandası olmuş ve bu süre içinde barındırdığı Sünni, Alevi Müslüman, Dürzi, Yahudi, Hıristiyan gibi farklı din mensuplarının yanı sıra Ermeni, Kürt, Çerkez ve Türkler gibi farklı ırkların da bir arada bulunduğu bir bölge olmuştur. Bu özelliği nedeniyle Fransa tarafından birkaç parçaya ayrılarak yönetilmiştir. Fakat burada dikkat çekici olan durum parçalara ayrılan bölgeler, o bölge insanının ırksal veya dinsel özelliklerine göre yapılmış ve bugünkü savaşın temellerini atarcasına bu insanlar arasındaki farklılıklar, sınırlar çizilerek daha da derinleştirilmeye çalışılmıştır. Bunun sonucunda, 1940'lı yılların ortalarında, Suriye'den ayrılan Fransa artık birlikten yoksun bu bölgeyi terk etmiştir. Buna kanıt olarak, bu bölgede yaklaşık 70'li yıllara kadar kesin bir siyasi birliğin kurulamaması ve bu zamana kadar kurulmaya çalışılan hükümetlerin sürekli darbeler ve karışıklıklarla bir türlü düzene kavuşamaması gösterilebilir.

Bu karışıklıktan beslenen Hafız Esad ve Baas partisi, özgürlük ve Arap milliyetçiliği temelli bir düşünceyle ortaya çıktığı için buna bağlı olarak Osmanlı'nın devamı olarak gördükleri Türkiye'ye karşı daha temkinli ve uzak bir siyaset izlemişlerdir. Suriyeli görüşmecilerimizin bir kısmında da gördüğümüz gibi, Osmanlı'nın burada baskıcı bir yönetim uyguladığı görüşü hakim olduğundan dolayı Suriye Türkiye'ye karşı olan mesafeli tavrını yıllarca belirgin bir şekilde korumaya çalışmıştır. Aynı dönemlerde Türkiye'de kendini toparlama ve geliştirmeye yönelik bir çaba içinde olduğundan dolayı yüzünü daha çok Batıya dönerek bu yönde gelişme göstermeye çalışmıştır. Türkiye ile Suriye arasındaki sorunlara genel olarak bakarsak, problemin aslında Hatay sorunu ile başladığı ve soğuk savaş döneminde ülkelerin farklı bloklarda yer almaları ve sonraki dönemlerde Fırat nehrinin ortak kullanılması nedeniyle yaşanan su sorunu ile devam ettiği görülür.

Hatay sorunu uzun yıllar, Suriye'nin Hatay'ı kendine ait olduğunu iddia etmesi ve sürekli haritalarında Hatay'ı Suriye'nin içinde olacak şekilde göstermeleri ile oluşmuş bir sorundur.

Soğuk savaş dönemine bu şekilde giren iki ülke bu dönemde Türkiye'nin güvenlik endişesiyle Amerika'ya yakınlaşması ve onunla müttefik olması Suriye'nin ise karşı tarafta olan Rusya'yla yakınlaşmasıyla başlamıştır. Bu dönemde de soğuk ilişkiler olmasına rağmen iki ülkenin ciddi anlamda karşı karşıya geldiği söylenemez.

Soğuk savaş sonrası dönemde ortaya çıkan Fırat nehri üzerinde Türkiye'nin barajlar yapması Suriye'yi rahatsız etmiştir. Özellikle GAP Projesinin yapılması iki

taraf arasında ilişkileri daha da hassas bir noktaya getirmiştir. Buna karşılık olarak Suriye'nin Türkiye'deki terör ve terör gruplarına destek vermesi ile ilişkiler savaşın eşiğine kadar gelmiştir. Bu duruma karşı Türkiye, çok sert ve kararlı bir şekilde tepki verince Suriye'de geri adım atmak zorunda kalmıştır. Ondan sonra stabil olan ilişkiler AK Parti'nin Türkiye'de iktidarda olduğu ilk dönemlerde daha iyi olmuş hatta yakınlaşma ve dostluk ilişkileri bile gelişmiştir. Fakat Arap Baharı olarak tanımlanan gelişmelerin Suriye'ye sıçraması ile birlikte Esed yönetiminin halk üzerindeki baskılarının artması ile birlikte iki ülkenin hükümetleri arasındaki dostane söylemlerin giderek sert bir dile dönüşmesi ve Suriye'de işlerin daha da çok karışması, resmi makamlar düzeyinde ipleri tamamen kopma noktasına getirmiştir.

Gelişmiş ülkelerin, aslında istedikleri takdirde çok daha erken dönemlerde bu duruma el koyarak, işin büyümesine engel olabilecek güçleri olduğu kesindir. Fakat bu ülkelerin kendi aralarındaki husumetler ve Suriye'den farklı alanlarda elde ettikleri menfaatler, bu ülkenin geri dönülmez bir yola girmesine neden olmuştur. 2015'in sonlarında yaşanan Türkiye ile Rusya arasındaki gerginlikler bu sorunun bizim topraklarımıza da taşınma ihtimali ve korkusu yaratmıştır. Böylelikle yanı başımızda ilk dönemlerde küçük ve basit bir sorun gibi başlayan bu durum uluslar arası bir boyut kazanarak iç çatışmaların giderek yoğunluk kazanması, DAESH gibi örgütlerin Suriye'de giderek güç kazanması ve Suriye dışında başka ülkelerde terör eylemleri gerçekleştirmesiyle birlikte, bizi de ister istemez içine çekmiştir.

3.2. Hatay'da Yaşayanların, Suriyeli Göçmenlere Yönelik Algıları ve Tutumları

Suriye'deki kriz 2011 yılının Mart ayında, Arap Baharının etkisiyle halkın demokratik haklarını gündeme getirdiği protestolarla başlamıştır. Bu protestolar hükümet tarafından sert bir şekilde karşılık bulunca sorun büyümüş ve tüm dünyanın gözü önünde bir iç savaşa dönüştü ve bu iç savaş yaklaşık 5 yıl geçmesine rağmen hala devam etmektedir.

Suriye yönetiminin sivillere yönelik artan saldırıları ve savaşan gruplar arasında yaşana gelişmeler sonucunda Suriyeli vatandaşların önemli bir oranı başka ülkelere göç etmek zorunda kalmıştır. Türkiye, bu göçmenlerin en çok sığındıkları ülkelerin başında yer almaktadır.

Savaşın başladığı günden bu güne kadar, AFAD'ın Ekim 2014 verilerine göre 6,5 milyon insan Suriye içinde yer değiştirmek zorunda kalmıştır. Üç buçuk milyondan fazla insan ise Suriye'yi terk etmek zorunda kalmıştır. Gitmek için en çok tercih edilen ülkelerden biri de 877 km kara sınırı olan Türkiye'dir. Bugün Türkiye'ye gelenlerin sayısı ise iki buçuk milyonu aşmış durumdadır.

29 Nisan 2011'de ilk mülteci kafilesinin Türkiye'ye gelmesiyle birlikte o tarihten beri Türkiye açık kapı politikası uygulamakta ve gelen bütün mültecileri kabul etmektedir.

Hatay, Suriye'ye yakınlığı ve sınır komşusu olması nedeniyle Suriyeli mülteciler tarafından en çok tercih edilen illerimizden birisidir. Aralık 2014'teki verilere göre Hatay'da 204 bin Suriyeli mülteci bulunmaktadır. Hatay'daki mültecilerin yalnızca 16 bini çadır kentlerde yaşamaktadır. Geri kalan yüz binden fazla mülteci, bölge halkıyla birlikte, şehir merkezlerinde, beldelerde ve köylerde bulabildikleri konutlarda yaşamaktadır (Erdoğan, 2014).

Hatay halkı, Suriyeli mültecilere geldikleri ilk andan itibaren yardım ve destekleriyle sahip çıkmış ve onlara ev sahipliği yapmıştır. Fakat ilk önce ne sığınmacı ne de mülteci olarak görülen ve belli bir süreliğine misafir olarak kabul edilen Suriyeliler, ülkelerinde yaşanan savaşın uzaması nedeniyle imkansızlaşınca iki halk arasında çeşitli anlaşmazlıklar ve sorunlar ortaya çıkmıştır. Hatay, tarihi boyunca medeniyetlerin beşiği olmuş, birçok medeniyete ev sahipliği yapmıştır. Dini, etnik yapısı ve kültürel değerler açısından birbirinden farklı halkların yıllarca bir arada yaşadığı bir şehir olmuştur. Hatay, tarihi boyunca bu özellikleri nedeniyle dünyanın örnek şehirlerinden biri olmuştur.

Kendi yerli halkı arasında farklı dinlere inanan veya aynı dinin farklı mezheplerine mensup olan kişilerin yaşadığı veya farklı etnik kökene mensup kişilerin birbirleriyle yaşadığı sorunlar yüzünden bazı ülkelerin iç savaşa sürüklediği tarihte görülebilen bir durumdur. Bu yüzden ayrımcılık, ırkçılık gibi radikal görüşlere sahip bir toplum fitne tohumlarına her zaman açık ve elverişlidir.

Dünyada bu tür sorunlar yüzünden ciddi sıkıntılar yaşayan birçok ülke varken tarihi boyunca bütün bu çeşitliliğine rağmen, barış ve huzur içinde bir yaşam süren Hatay, bu başarısını halkının engin hoşgörüsüne ve bireysel farklılıklara karşı gösterdiği saygıya borçludur. Hatay'a bugüne kadar birçok farklı ülkeden mülteci gelmiştir ve Hatay onları iyi bir şekilde ağırlamaya çalışmıştır.

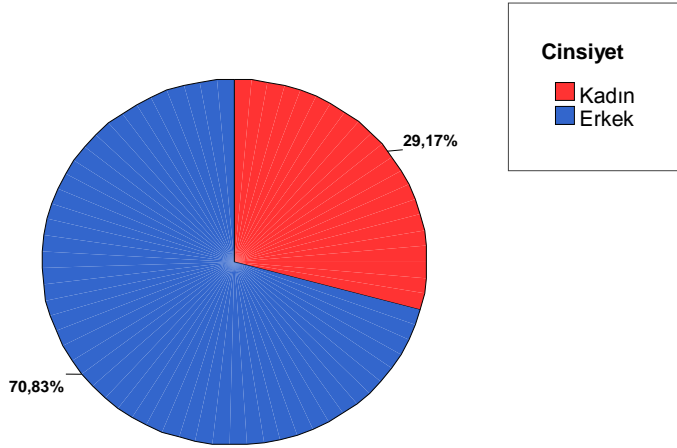
Afganlar, 1980'lerin başındaki, SSCB işgalinden bu yana mülteci olarak birçok ülkeye gitmek zorunda kalmışlardır. O zamandan beri bu nüfus hareketi bir şekilde hep devam etmiştir. Gerçekleşen bu nüfus hareketleri, Türkiye'ye doğru bir göç dalgasının da oluşmasına neden olmuştur. Bunun sonucunda 1980'lerden bu yana Hatay'a çok sayıda Afgan mülteci gelmiştir.

Hatay'da, Afgan mültecilerin çoğunlukta olduğu mahalleler ve köyler oluşmuştur. Afganistanlılar Hatay'da özellikle deri sektöründe çeşitli ekonomik faaliyetler göstererek şehre ekonomik olarak da katkı sağlamışlardır. Gelen Afgan mülteci sayısı, Suriyeli mülteci sayısı kadar olmadığı için, bu durum toplumda çok da göze batmamıştır. Bu yüzden Afganistanlı mülteciler yerli halk tarafından olumsuz bir tepkiyle karşılaşmamışlardır.

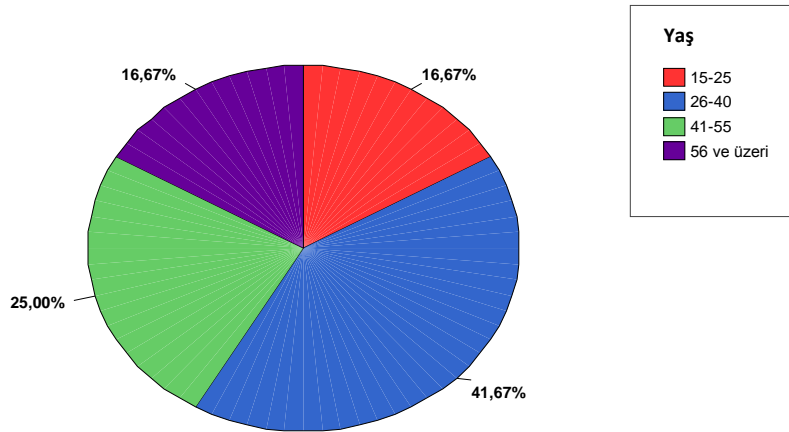
2011'deki Suriyeli mülteci akını ise çok büyük bir hızla artmış ve Hatay'ı özellikle ekonomik açıdan olumsuz yönde etkilemiştir. Genel olarak baktığımızda, akın akın gelen mültecilere karşı şehrin alt yapısı yetersiz kalmış, konut fiyatları bir anda iki-üç kat artmış, trafik sorunu oluşmuş, dilencilerin sayısı artmış ve işsizlik çoğalmıştır.

Hatay, Türkiye'de etnik yapı ve mezhep çeşitliliğinin fazla olduğu bir yer olmasının yanında, uyum ve birlikte yaşama özelliği bakımından köklü bir yapıya sahiptir. Ancak son zamanların en büyük sorunu olan Suriyeli mültecilerin; çoğunun Sünni Arap olduğu gerçeği, Sünni mülteciler ile (Suriye Alevileriyle 'Nusayri' aynı inancı paylaşan Arap kökenli) yerel halk arasında birtakım gerginlikler doğmasına neden olabilmektedir. Hükümet ise oluşabilecek bu tür gerilimlere karşı önlemler almaktadır (Dinçer, 2013). Durum böyle olunca da, Hatay halkıyla mülteciler arasında var olan küçük sorunlar daha çok büyümüş ve halkın bazı kesimlerinin, mültecileri artık burada istememesi seviyesine ulaşmıştır. Böyle ciddi bir konuyu incelemek için hem bölge halkından hem de mültecilerden birçok kişiyle bizzat görüşülmüştür. Ayrıca resmi makamlarla da görüşme imkanı olmuştur.

Hatay halkıyla birebir yapılan görüşmelerde özellikle yakınında mülteci aileler bulunan ve birebir onlarla daha çok karşı karşıya gelen bireylerle görüşülmeye çalışılmıştır. Görüşmelerde, bazı konularda halkımızın aynı görüşte olduğu, bazı konularda ise farklı görüşlere sahip olduğu görülmüştür. Görüşme yapılan kişiler genelde Hatay'ın merkezi Antakya ve çevresini kapsamaktadır.

Tablo1. Türk Görüşmecilerin Cinsiyet Dağılımı

İlk olarak görüşme yaptığımız kişilerin cinsiyet dağılımına bakarsak, görüşme yaptığımız kişilerin %29,17'si kadın ve %70.83'ü erkeklerden oluşmaktadır. Kadınlar daha çok komşuluk ilişkileri nedeniyle, erkekler ise daha çok iş alanında mültecilerle aynı ortamı paylaşmaktadır.

Tablo 2.Türk Görüşmecilerin Yaş Dağılımı

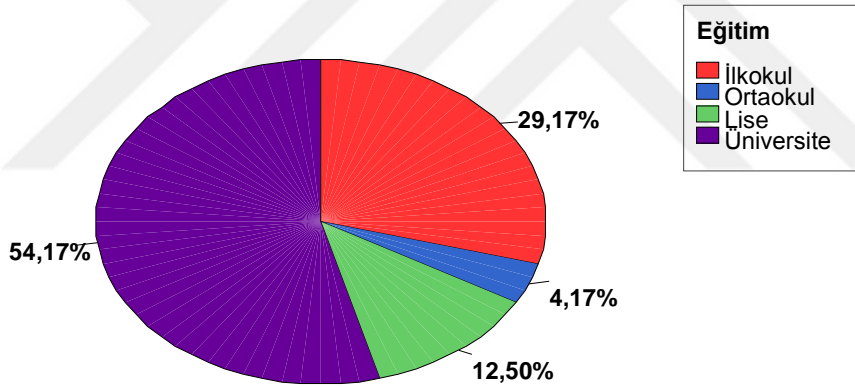
İkinci olarak, yaş ortalamasına bakıldığında konuştuğumuz kişiler içinde her yaş gurubundan bireyler yer almaktadır. Ama görüşülenler genel olarak 35-45 yaş arası kişilerden oluşmaktadır. Yaptığımız görüşmelerde 50 yaş ve üzerinde olanların

mültecilere karşı daha ılımlı olduğu görülmüştür. Ama genç ve orta yaş diyebileceğimiz yaş aralığındaki bireyler daha tepkili ve bu konudan daha rahatsız olduğu görülmüştür.

Özellikle bu yaş ortalamasındaki bireylerin mültecilerden iş konusunda şikayetçi oldukları ve güvenlik açısından daha tedirgin oldukları görülmüştür. Burada tabii ki genç ve orta yaşlı denebilecek kesimin özellikle iş ortamında Suriyelilerle çok fazla karşı karşıya geldiği için bu kesimler arasında sıkıntıların daha yoğun olarak yaşandığı söylenebilir.

Görüşme yaptığımız bireylerin %16,7'si 15-25 yaş arası, %41,7'si 26-40 yaş arası, %25' 41-55 yaş arası ve %16,7'si 56 yaş ve üzeri bireylerden oluşmuştur. Yaş ortalamasının farklı olması bizlere de hangi yaş grubunun olaya nasıl baktığını daha iyi bir şekilde göstermiştir. Bu şekilde farklı yaş aralıklarının görüşlerinin nasıl değiştiği ve hangi konularda karşı karşıya geldikleri daha net bir şekilde ortaya çıkmıştır.

Tablo 3.Türk Görüşmecilerin Eğitim Durumu

Eğitim de önemli bir faktördür, eğitim seviyesine göre verilen tepkiler de değişmektedir. Görüştüğümüz kişilerin %29,17'si ilkokul, %4,17'si ortaokul, %12,5'i lise ve %54,17'si üniversite mezunu bireylerden oluşmaktadır.

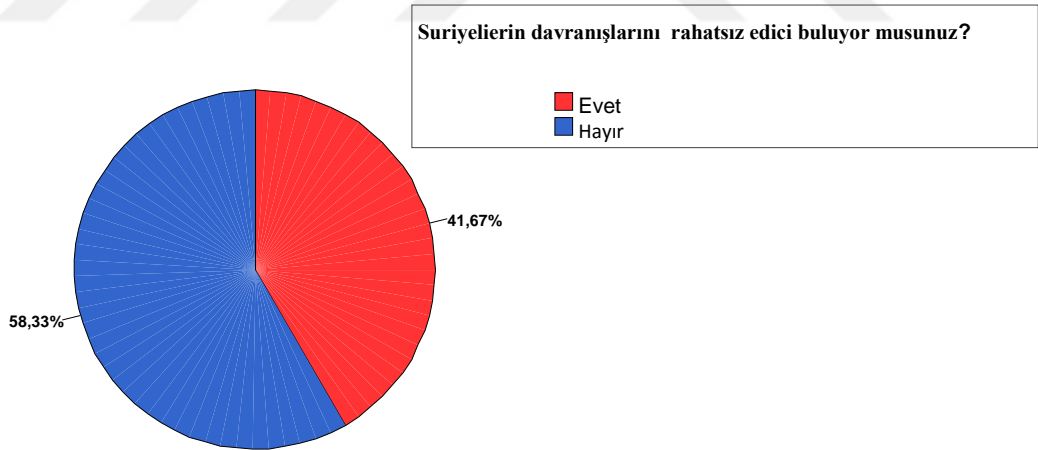
Görüşme yapılan bireyler içinde eğitim seviyesi yüksek olanların mültecilere karşı daha mesafeli oldukları görülmüştür. İlkokul ve ortaokul mezunlarının mültecilerle daha çok bir arada oldukları, aynı işte çalıştıkları veya yakın evlerde oturdukları görülmüştür.

Eğitim seviyesi üniversite ve üstü olanlarda ise diğerlerine göre mültecilerle bir arada olma durumunun daha az olduğu görülmüştür. Çünkü genelde eğitim seviyesi

artıkça bu iki kesimin karşılaşma alanı işçi ve işveren şeklinde olduğu için genelde Türk vatandaşları Suriyelileri ucuz iş gücü olarak kullanmaktadır. Fakat buna rağmen ilk başlarda asla Suriyeli eleman çalıştırmam diyen işverenlerin bile zamanla yanında çalışan elemanlarının bir çoğunu Suriyelilerin oluşturduğu ve işyerlerinin zamanla Suriyeli çalışanlarla dolduğu çokça görülen bir durumdur. Buna rağmen işverenlerin Suriyeli elemanlardan ucuz iş gücü olmalarının dışında pek memnun oldukları söylenemez. Birçoğu da görüşmelerimizde bu yönde görüşler belirtmişlerdir.

Yaptığımız gözlemlerde, Hatay'daki yerli halka ait iş yerlerinin tamamına yakınında Suriyelilerin çalıştığı görülmüştür. Suriyelilerin de açtığı iş yeri sayısı da azımsanmayacak derecede çoktur. Bu iş yerlerinde çalıştırılan Suriyeliler içinde ilkökul mezunlarının yanında, üniversite mezunu mühendisler, öğretmenler, hemşireler de yer almaktadır. Bu kişiler ise niteliksiz eleman olarak mağazalarda, marketlerde, ekmek fırınları ve lokanta gibi yerlerde çalışmaktadırlar. Şimdiye kadar görüştüğümüz eğitimli Suriyelilerin kendi mesleğini burada da yaptığı çok az görülmüştür.

Tablo 4. Suriyelilerin Davranışlarını Rahatsız Edici Buluyor musunuz?

Mülakat yaptığımız vatandaşlarımıza, mültecilerle alakalı sorular yönelttik. Aldığımız cevaplar Hatay halkının genel olarak hangi konularda sıkıntılar yaşadığını aşağı yukarı bizlere göstermiştir. Yöneltilmiş sorulardan bir tanesi “Suriyelilerin davranışlarını rahatsız edici buluyor musunuz?” olmuştur. Bu soruya çeşitli cevaplar alınmıştır. Bölge halkının % 41,67’sinden evet , %58,33’ünden hayır cevabı alınmıştır. Fakat yaptığımız görüşmelerde tek bir cevap olarak “evet” yetersiz kalmaktadır. Çünkü

halkın yarısından fazlası hayır cevabı verdiği halde aslında görüştüğümüz kişilerin büyük çoğunluğunda mültecilerde rahatsız edici bulduğu bazı davranışlar olduğu görülmüştür.

Görüşme yaptığımız vatandaşlarımızdan bazıları Suriyelilerin gelmesiyle oluşan trafik sorunundan, bazıları onların dışarıda giydiği ve kendi kültürlerini yansıtan yerel kıyafetlerinden, bazıları gürültü yaptıklarından, bazıları gece çok geç vakitlerde yatıp sabah erken kalkmalarından ve bu huyları yüzünden belli bir işte düzenli olarak çalışmamlarından şikayetçi olmuştur.

Görüşme yaptığımız bir mahalle büyüğü, “*Bütün gece yatmıyorlar sabah da kalkmak bilmiyorlar, sürekli gürültü yapıyorlar, onlara günlük işler buluyoruz çalışıp para kazansınlar diye bir kişinin yaptığı işi beş kişi ancak yapıyor. Ayrıca bir iş için anlaşıyoruz yarın geliriz diyorlar, gelmiyorlar. Birde çok rahatlar biz pijamayla kapıyı açamayız onlar pijamayla çarşıda dolaşır.*” şeklinde tepkisini dile getirmiştir.

Görüştüğümüz ve komşusu Suriyeli olan bir sağlık personeli ise, “*Kültür ve yaşam tarzı olarak bizden çok farklılar. Onlar bize göre 20-30 yıl geriden geliyorlar. Onlara yapılan yardımlar bizim vatandaşlarımıza bile yapılmıyor. Buna rağmen gelen yardımları beğenmiyorlar*” şeklinde bir cevap vermiştir.

Bir diğer kişi ise mültecilerde en çok rahatsız edici davranışları için, “*Savaştan gelmiş gibi davranmıyorlar. Sanki tatile gelmiş turistler gibi ortalıkta dolaşıyorlar, hiçbir şey umurlarında değil. Kadınları çok süslü erkekleri de saç sakal birbirine karışmış, değişik kıyafetler içinde dolaşıyorlar. Dışarıda çok yüksek sesle konuşup girdikleri yerleri talan edip gidiyorlar.*” şeklinde cevap vermiştir.

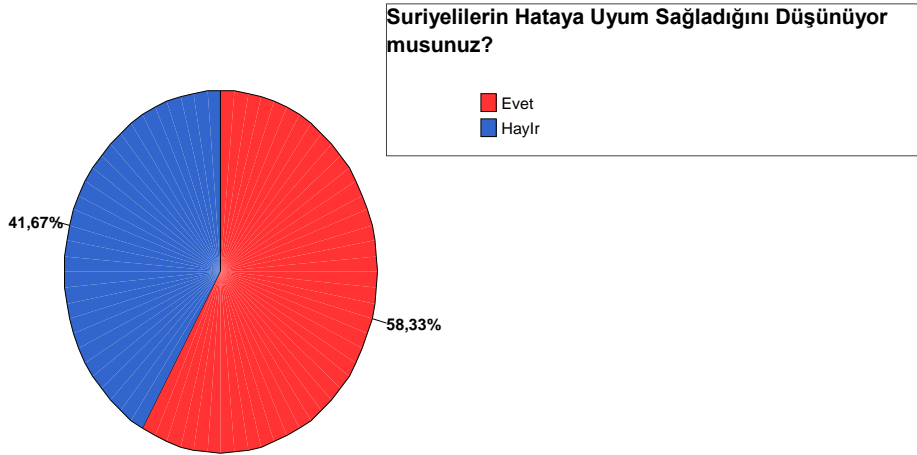
Görüşme yaptığımız ve hem Türk hem de Suriyelilere de gerektiğinde hizmet veren bir sağlık ocağı doktoru ise, “*Suriyeliler o kadar saygılı ve hassas ki bizim normalde işimiz olarak yaptığımız rutin şeyleri isterken bile çekinerek istiyorlar. Onlar için yaptığımız çok küçük bir şey için bile o kadar çok memnun kalıyorlar ki sanki dünyaları vermiş gibi seviniyorlar. Ayrıca buradaki sağlık hizmetlerinden de memnunlar, biz de onlardan memnunuz. Bize karşı kendi halkımızdan bile daha saygılı davranıyorlar. Türkiye’de artık doktorların hiçbir önemi, değeri yoktur. Hastalar doktorlara en küçük bir konuda bağırp çağırıyor ve bir şey isterken emredercesine istiyor maalesef. Fakat bu durum Suriyeli mültecilerde kesinlikle yok.*” şeklinde cevap vermiştir.

Bir diğerk görüşmeci ise, “ Çok ısrarcı oluşları ve kendi kùltürlerini buraya yansıtmaya çalışmaları rahatsız edici oluyor. Özellikle buradaki bir uygulamayla alakalı bir sorunla karşılaşınca ‘Ama bizim Suriye’de öyle değil siz de bizim gibi yapın biz öyle biliyoruz’ şeklindeki çıkışları çok oluyor ve bizi artık bıktırıyor. Ayrıca biz dolmuşa bindiğimizde koltukta yer bulamayınca ayakta yolculuk yapıyoruz onlar o kadar rahatlarına düşkün ki arabayı durduruyor eğer oturacak yer yoksa binmiyor. Biz kendi ùlkemizde bunu normal karşılıyoruz, onlar nerden gelmiş bizi beğenmiyor” diyerek görüşlerini belirtmiştir.

Türk vatandaşları ile yapılan görüşmelerde özellikle erkeklerin bir çoğunun ise, Suriyeli kadınların örtülü olmalarına rağmen çok dar giyinmelerinden rahatsız olduklarını ve böyle bir giyim tarzının örtülü kadınlara yakışmadığını belirtmişlerdir.

Görüştüğümüz kadınlardan biri ise “ Suriyeli kadınlar çocuklarına ilgi göstermiyorlar ve duyarsızlar. Kendilerinin dış görünüşüne dikkat ettikleri kadar çocuklarının kıyafetlerine dikkat etmiyorlar. Ayrıca bütün gün çarşıda geziyorlar sanki hiç işleri yok gibi.” şeklinde görüşlerini ilemiştir.

Tablo 5. Suriyelilerin Hatay’a Uyum Sađladđını Düşünüyor musunuz?

“Suriyelilerin Hatay’a uyum sađladđını düşünüyor musunuz?” sorusuna da farklı farklı cevaplar alınmıştır. Görüştüğümüz bir köy imamı, “Bu insanlar 40 yıldır bir diktatörlük rejiminin içinde yaşadı. şimdi de buraya geldiler, burada özgürlük var, ama onlar diktatörlüğe öyle alışmışlar ki bunu anlayamıyorlar. Özgürlüğün sınırını da

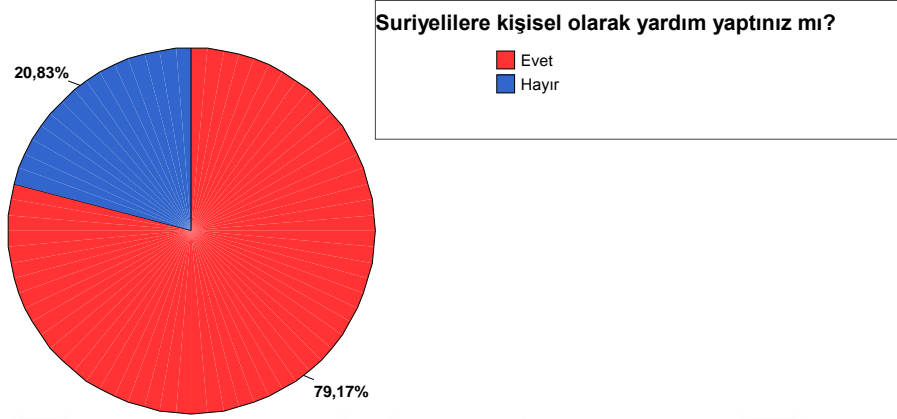
çizemiyorlar ve böyle bir alanda nasıl davranılacağını bilmiyorlar. Gerçek anlamda özgürlüğün ne olduğunu bilemedikleri için bunu nasıl kullanacaklarını da bilmiyorlar. İşte Türklerle sıkıntıları bu yüzden oluyor. Onlar birbirlerine bile güvenmiyorlar. Çünkü orda aynı aileden olup bir kısmı hükümet yanlısı bir kısmı da muhaliflerin tarafını tutmuş olanlar mevcut. Bir de öyle bir ülkede yaşamışlar ki parklarda, iş yerlerinde, okulda ve hatta camilerde bile muhbirler var. Cuma hutbesinden sonra imam hükümet lehinde dua etmek zorunda. Bu şekilde hep kendilerini kollayarak ve buna dikkat ederek yaşamışlar. Bu insanlar kendi milletine bile güvenmezken Türklere de tabi ki güvenmeyecekler. Bu yüzden de uyum sağlamaktan çok kendi köşelerine çekilmiş durumdadılar ve ellerinden geldiği kadar Türklerle yüzgöz olmak istemiyorlar.” cevabını vermiştir.

Birkaç Suriyeli mülteciyi bir süre yanında çalıştıran bir iş adamı da,” Çok çabuk uyum sağladılar, hatta öyle bir uyum sağladılar ki bizi artık kendilerine benzetmeye çalışıyorlar. Biz kendi ülkemizde yabancı kaldık” şeklinde manidar bir cevap vermiştir.

Bir başka görüşmeci ise “ onlar her ne kadar bizi Avrupalılar gibi görse de bizden daha çok özentileri var Batıya. Biz onlara o kadar yardım ediyoruz ama onlar hala Avrupa’ya gitme derdinde. Onlar sırf bedava yaşamak, çalışmadan maaş almak için oraya gitmek istiyor. Benim bir Suriyeli komşum var, bu kadının altı çocuğu var ve kocası çalışmıyor. Avrupa’ya gidebilmek için 13 yaşındaki en büyük oğlunu kaçak yollarla Avrupa’ya gönderdi. Bu çocuk sırf ailesini oraya aldırın diye gönderildi ama yolda başına bir şey gelir mi endişesi yok, küçücük çocuğu hiç bilmedikleri insanlarla hiç bilmedikleri yerlere tek başına gönderdiler. Biz olsak bir saat çocuğumuz olmadan yaşayamazdık. Ama onlar için önemli değil, önemli olan bedava yaşamak.” şeklinde konuşmuştur.

Görüştüğümüz bir ev hanımı “Fazlasıyla uyum sağlıyorlar, uyum sağlamasalar bu kadar çok dışarılarda gezmezlerdi, giyimlerine süslerine o kadar çok dikkat edecek vakit ve olanak bulamazlardı. Uyum sağlayamadıkları tek bir konu varsa o da pahalılık onun dışında her şeye uyum sağlamışlar.” şeklinde olmuştur.

Yardım konusunda yaptığımız görüşmelerden gördüğümüz kadarıyla yaklaşık olarak ortak bir görüş mevcut. İhtiyacı olan mültecilere yardım edilmeli, özellikle yetim, dul ve yaşlılara. Fakat çalışabilecek olanlar için ise onların da çalışması gerektiği görüşü çoğunlukta olmuştur.

Tablo 6. Suriyelilere Kişisel Olarak Yardım Yaptınız mı?

Görüştüğümüz kişilerin %79,17'si “Suriyeli mültecilere kişisel olarak yardım ettiniz mi?” sorusuna evet, %20,83’ü ise hayır demiştir.

Ortak cevaplardan biri, *“Bu insanlar uzun süredir buradalar ve daha ne kadar burada kalacakları belli değil, biz en başta elimizden geldiği kadar yardım ettik ama artık bizimde imkânlarımız tükendi, bu yüzden de onların bir şekilde iş bulup kendi başlarının çaresine bakmaları gerek. Bizim de durumumuz belli, onlara sürekli yardım edemeyiz”* şeklinde olmuştur.

Hatay halkı yardımseverliğini en başlarda büyük bir şevkle göstermeye çalışmıştır. Fakat bu yardım işinin uzun bir zamana yayılması onlarda da biraz bitkinlik yaratmıştır. Ayrıca devletin yaptığı yardımlarla ilgili çok çeşitli haberlerin yayılması da insanların mültecilere yardım yaparken kafalarında soru işaretleri oluşmasına neden olmuştur. Çünkü halk arasında mültecilere maaş bağlandığı iddiası ve mültecilerin resmi her alanda ücretsiz hizmet aldığı ve vergi vermeden iş yeri açabildiği, gibi söylemlerin yayılması etkili olmuştur.

Hâlbuki devlet sadece kamplardaki mültecilere gerçek anlamda yardım etmekte ve tüm ihtiyaçlarını karşılamaktadır. Mülteci kampı dışında kalanların ise onlar gibi haklara sahip değildirlir. Örneğin Sağlık Bakanlığında çalışan bir görevlinin de belirttiği gibi, mülteci kampında kalan mültecilerin orada her türlü sağlık hizmetini ücretsiz bir şekilde alma hakkı var ama kamp dışında kalanların ise öyle bir hakkı yok. Onlar bu hizmetin karşılığı olan ücreti ödeyerek alabilmektedir. Devlet hastanelerinde

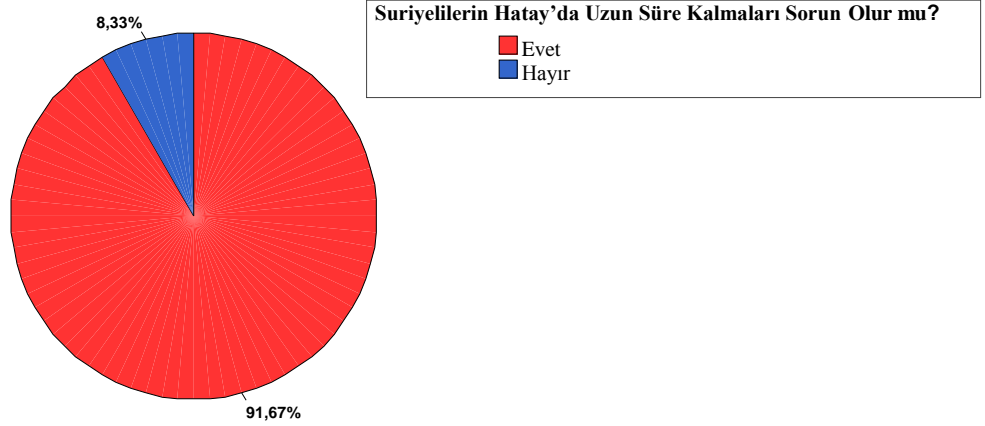
herhangi bir güvencesi olmayan Türk vatandaşları için bile ücret karşılığı tedavi görmek zorluklara neden olurken burada zaten zor şartlarda yaşamaya çalışan mültecilerin bir de sağlık masraflarını karşılamaya çalışması, onlara ağır bir yük getirmektedir.

Kamp dışında kalan mültecilerin ihtiyaçları daha çok olmasına rağmen onlar genellikle yardım kuruluşlarından bu konuda destek almaktadır, devletin kamp dışında kalanlara yardımı çok daha kısıtlı ve azdır. Hatay halkı arasında; devletin, mültecilerin hepsine büyük oranda yardım yaptığını ve onların bu yardıma bizim vatandaşımız kadar ihtiyaçları olmadığını düşünenler vardır. Bu kişiler ayrıca “*Bizim hakkımızı onlara yediyorlar*” , “*Onlara o kadar çok yardım veriyorlar ki gelen yardımları esnafa satıyorlar*” veya “*Bizim paralarımızla onlara yardım yapılıyor*” şeklinde rahatsızlığını belirtmektedir.

Halkımız bazen bu gibi nedenlerle mültecilere karşı önyargı geliştirmiş olsa da onlara karşı misafirperver tavrını bırakmamış, eskisi kadar büyük bir şevkle olmasa da yine de elinden geldiği kadar yardımlarına devam etmiştir.

Görüştüğümüz bireylerin büyük çoğunluğu mutlaka mültecilere bir şekilde yardımda bulunmuş ve bir şekilde yardım etmeye de devam ediyor. Doktor; elinde olan ilaçlardan vererek, eczacı; bedava mama veya bebek bezi vererek, iş sahipleri; iş vererek, normal vatandaş ise evinde ne varsa yatak, döşek, halı, eski tabak, çocuklarının eski kıyafetleri evdeki eski soba, yakacak odun ve bunları da yapamayanlar ise en azından her gün bir tabak yemek göndererek elinden geldiğince sığınmacılara yardım yapmaya çalıştığını belirtmişlerdir.

Yardım edemediğini ifade edenler ise, daha çok dil bilmedikleri için onları tanıyamadıkları ve sonucunda da onlara güvenemedikleri için veya onlara nasıl yardım ulaştırılacağını bilemedikleri için herhangi bir yardımda bulunmadıklarını belirtmişlerdir.

Tablo 7. Suriyelilerin Hatay’da Uzun Süre Kalmaları Sorun Yaratır mı?

“Suriyelilerin burada uzun süre kalmaları sizce sorun yaratır mı?” şeklindeki sorumuza cevap verenlerin %91,67’si evet %8,33’ü hayır demiştir. Burada evet cevabını verenlerin çokluğu dikkat çekmektedir. Yaptığımız görüşmelerde mültecilere karşı ılımlı olan ve onlarla iyi ilişkiler geçirdiğini söyleyen kişiler bile onların burada bir süre daha kalmalarının ciddi sorunlar yaratacağını düşünmektedirler. Çünkü Hatay küçük ve ekonomik olarak çok iyi durumda değil.

Bu soruyu yönelttiğimiz bir veteriner hekim, “Onlar burada daha uzun süre kalırlarsa aynı sorunlar artarak devam edecek. Çünkü genel olarak Hatay’a gelenler eğitim seviyesi düşük ve maddi durumu da çok zayıf olan ve şehir hayatına uyum sağlayamayan inanlardan oluşuyor. Buraya gelenler hep işsiz güçsüz insanlar, burada ancak kısa süreli veya günlük işlerde çalışıyorlar. Maddi durumu iyi olanlar ise İstanbul, Antalya gibi büyük yerlere gidip orda kendi işletmelerini kuruyorlar. Hatay’a gelenler öncelikle burayı bir geçiş noktası olarak görüyorlar ve buraya geldikten sonra ya daha büyük kentlere ya da yurt dışına, başka ülkelere geçiyorlar. Bu yüzden onların bize ekonomik olarak yardım edebilecek olanları da bize uğramıyorlar ve kalanlar ancak bize bir yük, ağırlık olarak kalıyor.” şeklinde cevap vermiştir.

Aldığımız cevaplarda, nüfusun çoğalmasıyla şehrin alt yapısının çökeceği, ekonominin daha da kötüye gideceği, terör olaylarının artacağı ve iki taraf arasındaki memnuniyetsizliğin artacağı şeklinde görüşler de çoğunluktadır. Görüştüğümüz bir vatandaşımız ise, “Kendilerini bir güç olarak görmeye başlarlar. Şu anda kendilerine bir faydaları olmadığı gibi bize de faydaları yok. Zaten onların buradaki asıl amaçları

Türk vatandaşı olmak. Önceden burada hep Afgan mülteciler vardı, onlar şimdi vatandaş oldu. Afganlar 82'den beri buradalar ve Hatay'da onların mahalleleri, köyleri var. Şimdi de sıra Suriyeli mültecilerde.” şeklinde yanıt vermiştir.

Bir görüşmecimiz ise , “ *Kesinlikle sorun yaratır çünkü Hatay'da işsizlik artar ve ekonomimiz daha da kötüye gider. Zaten onlar geldikten sonra işsizlik arttı onlar artık her yerde. Lokantaya gidiyoruz ordalar, mağazaya gidiyoruz ordalar, ayakkabıcı, çantacı hepsi Suriyeli. Esnaf artık gelen herkesi Suriyeli zannediyor, herkes Arapça konuşuyor, biz azınlıkta kaldık.”*

Bir diğeri ise “ *Ben geçenlerde Reyhanlı'ya gittim orası Antakya'dan çok daha kötü durumda, bir işim vardı adres sorayım dedim on beş kişiye adres sordum hepsi 'Ben Suriyeliyim bilmiyorum' dedi on altıncı kişiye gelince de artık önce Türk müsün diye sordum oda evet deyince adresi sordum. Onlar bizden daha çok oldu, nasıl uyum sağlamasınlar, kendi memleketinde gibi hissediyorlardır artık. Etrafta Türk'ten çok Suriyeli var zaten belli değil mi?”* şeklinde görüşlerini iletmiştir.

Görüştüğümüz kişilerin çoğunluğu, yaşanan sorunların bitmesi için tek çarenin mültecilerin ülkelerine geri dönmesi olduğunu söylemişlerdir. Mültecilere karşı olanlar ise onları kesinlikle hemen ülkelerine geri gönderilmesi gerektiğini veya kamp dışında kalan bütün mültecilerin toplanarak ayrı yaşam alanlarında tutulmaları gerektiğini savunmaktadırlar. Ayrıca Suriyeli mültecilerin burada uzun süre kalmalarının Reyhanlı'ya yapılan saldırı gibi daha başka saldırılara da neden olacağını ve bizimde kendi ülkemizde onlar gibi ve onlar yüzünden savaş yaşayacağımız görüşünde olmuşlardır.

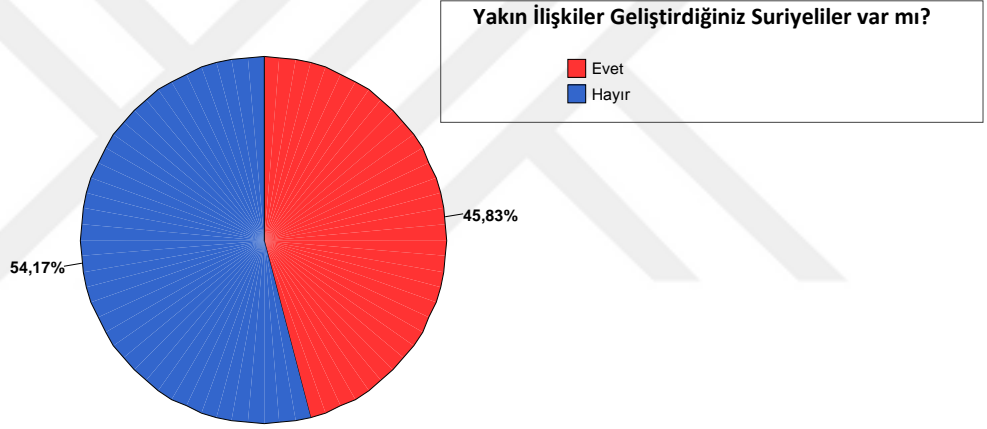
Hatay, küçük bir şehir olması nedeniyle halkı kendi arasında akrabalık ve dostluk ilişkileri gelişmiştir ve insanların birçoğu birbirleriyle tanışık haldedir. Bir anda büyük gruplar halinde gelen mülteci akınının Hatay' da yarattığı şok etkisi; daha tam anlamıyla atlatılmadan bu insanlarla bir arada yaşamaya alışmak, belli bir korkuyu da beraberinde getirmiştir. Çünkü herkesin birbirini tanıdığı Hatay'dan çıkıp artık her yerde yabancı olan mültecilerin bulunduğu düşüncesi, insanlar arasında güvensizlik duygusunu artırmıştır.

Güvensizlik üzerine kurulan ilişkiler, özellikle yabancı karşıtı kişiler için ciddi bir önyargı kaynağı oluşturmuştur. Bu yüzden mültecilere bu bakış açısıyla yaklaşan kişiler, onlardan ellerinden geldiğince uzak durmaya çalışmış yardımlarını ise aracı kullanarak yapmıştır. Görüşmelerimizde bu kişilerin mültecilerle birebir ilişki halinde

olmalarına rağmen söylentiler üzerinden Suriyelilerle ilgili pek de olumlu olmayan görüşlere sahip oldukları görülmüştür.

“Yakın ilişkiler geliştirdiğiniz Suriyeli mülteci var mı?” şeklinde sorduğumuz soruya genellikle maddi durumu zayıf, daha çok arka mahallelerde yaşayan insanlar evet şeklinde cevap vermişlerdir. Çünkü mülteciler genelde böyle yerlerde yaşamakta ve bu iki kesin birbiriyle daha çok bir arada olmaktadır. Bu durumdaki bireylerin aralarında ciddi bir sorun olmadığı müddetçe Suriyeli mültecilere karşı bir önyargının olmadığı aksine onlara karşı içten bir yakınlık duyduğu görülmüştür. Aslında bu insanların savaştan gelen ve zor durumda olan mültecilerin bu hallerini daha iyi anladıkları için de daha yakın hissettikleri ve önyargıyla yaklaşmadıkları söylenebilir.

Tablo 8. Yakın İlişkiler Geliştirdiğiniz Suriyeli Mülteciler Var mı?

Yaptığımız görüşmelerde "Yakın ilişkiler geliştirdiğiniz Suriyeli mülteciler var mı?" sorusuna yönelik aldığımız cevapların %45,83'ü evet, %54,17'si hayır cevabını vermiştir. Evet, cevabını verenlerinin birçoğunun görüştüğü mülteciler kendi akrabalarından veya yakın komşularından oluşmaktadır. Özellikle yoksul kesimin yoğunlukta olduğu mahallerde Türklerin ve Suriyelilerin bir arada yaşadığı ve burada daha yakın ilişkiler geliştirdikleri görülmüştür. Tabi ki bu yakınlık zaman zaman bazı sorunlara da neden olmuş, iki taraf arasında bazı uyum sorunları yaşanmıştır.

Aynı apartman dairesinde yaşayan veya aynı mahallede yaşayan ailelerde ister istemez sürekli karşılaşma ve birbirine daha yakın ilişkiler geliştirme durumu daha yoğun yaşanmaktadır. İlk başlarda daha temkinli ve mesafeli başlayan bu komşuluk, zamanla birbiriyle tanışmaya dönüşmüş ve komşuluk ilişkileriyle daha samimi bir hal

almıştır. Fakat her ne kadar bu durum iki tarafı birbirine yakınmış gibi gösterse de iki tarafta da birbirine karşı daha dikkatli ve mesafeli olmaya çalışmaktadır. Çünkü Suriyeliler ülkelerinden yabancı bir yerde buldukları için hala tam olarak buldukları ortama güven duymamaktadır. Aynı şekilde Türkler de ilk başlardaki önyargılarını kırmış olsa da yine de başka ülkeden gelmiş yabancılarla komşuluk yapmanın bilinciyle daha mesafeli bir tutum takınmaktadırlar.

Mültecilerin yoğun olarak yaşadığı yerlerde, bölge halkının mültecilerle ilgili daha suçlayıcı bir tavır içinde olduğu ve genelde oluşabilecek olaylarda onları suçlu olarak görme ihtimalleri daha çoktur. Mültecilerden önce de yaşanan bir sorun mülteciler geldikten sonra daha dikkat çekici olur ve bunun sebebi mülteciler olarak görülebilir.

Uzun zamandır Doğunun özelde ise Türkiye'nin Batı karşısında kendisini algılayışı oryantalist bakışın izlerini taşır. Küçümseyici tarzı içeren bu bakış, rasyonel olmayan, köylü, az gelişmiş, ilkel gibi imgeleri taşır. Bu bakışın yol açtığı eziklik duygusu genelde üstün varsayılanı taklit, içe kapanma ve kendini inkâr tutumu ile aşılmaya çalışılır. Kendini aşağı hissedener bu tutumun doğal sonucu olarak bu küçümseyici bakışı başka topluluklara atfederek rahatlama eğilimine de girerler. Bizde Batıya karşı duyulan hayranlık ve bu duygunun verdiği rahatsızlık genelde başkalarını özellikle de Arapları kendilerinden daha aşağı görerek dengelenmeye çalışılmıştır. Birçok insan sığınmacıları sadece bir sığıntı, yoksul oldukları için değil temelde de bizimle eşit olmayan bir topluluk (Arap halkları) olarak gördükleri için de değersiz görmektedirler. Görüştüğümüz bazı insanların Suriyelilerle ilgili etiketlemelerinde, "geri", "pis", "kötü" tarzındaki olumsuz atıflarında bu bakışın izlerini görmek şaşırtıcı olmadı (Yaşar, 2013, S.49).

Maalesef görüştüğümüz bazı kişilerde de mültecilere karşı bu bakış açısının yaygın olduğu gözlenmiştir. Bazı görüşmeciler Suriye'nin şu anda bulunduğu durumun hükümetle alakalı olmadığını, kendi halkının birbirlerine karşı olan hainliğinden olduğunu belirtmiştir. "Kendi milletine karşı bile hain olabilen insanlar, başkalarına karşı nasıl hain olmaz?" şeklinde bir düşünceye sahip olan bazı görüşmeciler, sığınmacıların yaşadıkları sorunların asıl sebebinin yine sığınmacılar olduğunu ileri sürmektedir. Görüşmecilerimiz bu yüzden, sığınmacılara güvenilmemesi gerektiği ve eğer onlarla çok yakın olunursa bizim ülkemizde de aynı şekilde sorunlar çıkaracakları ve bizimde savaş yaşayacağımız endişesi içinde olduklarını belirtmişlerdir. Bu yüzden

Suriyelilere karşı birçok görüşmeci ne kadar ılımlı olsa da; çoğunluk, “Suriyelilerin en iyisi bile haindir, onlara karşı dikkatli olmak lazım, nerden vuracakları belli olamaz” şeklinde görüş bildirmişlerdir.

Hatay halkı ile Suriyeli mülteciler arasında yaklaşık beş senedir tepkisel olarak ciddi bir sorun yaşanmamıştır. Fakat mültecilerin buraya geldikleri süre içerisinde halkın en çok endişeli ve gergin olduğu dönem 2013’te yaşanan Reyhanlı bombalı saldırıları zamanı olduğu söylenebilir. O zamana kadar Suriyeli mültecilere karşı olarak sadece düşüncede var olan bir rahatsızlık, bu patlamadan sonra fiili tepkiye dönüşmüştür.

11 Mayıs 2013’de Reyhanlı’da iki ayrı bombalı saldırıda 52 kişi ölmüş, 146 kişi yaralanmıştır (Orhan, 2013). Bombalı araçlarla düzenlenen bu saldırı, Türkiye Cumhuriyeti tarihinin en kanlı terör eylemlerinden biri olarak kayıtlara geçmiştir. Bu olay esnasında Reyhanlı’da patlayan bombalardan hemen sonra art arda geçen ambulanslar ve bitmeyen siren sesleri, zaten Suriye tarafından sürekli gelen bomba sesleriyle birlikte insanların üzerine çökmüş ve herkesi bir hayli korkutmuştur.

Reyhanlı terör saldırısı, Suriye’deki dehşet sahnelerini andıran son derece üzücü görüntüler ortaya çıkarmıştır. Türkiye her ne kadar “ haklının” yanında yer aldığı argümanı ile meşruiyeti güçlü bir dış politika izlediğini savunsa da “düzen kurucu”, “statükoya meydan okuyan” bir dış siyaset izlediğinden dolayı buna yönelik “karşı meydan okumalar” ile karşı karşıya kalmıştır (Kızılkoyun, 2013).

Saldırı, 11/Mayıs/2013 günü Reyhanlı ilçesi belediye önünde ilk bombalı aracın patlayıcı infilak etmesi sonucu saat 13.37’de patlatılmasıyla gerçekleşmiştir. İkinci Patlama saat 13:40’de PTT binası yakınında bombalı aracın patlaması sonucunda belediye binası önü ve PTT binası çevresinde çok sayıda sivil ölmüş ve yaralanmıştır.

Saldırıdan haftalar önce 23 Nisan 2013 tarihinde MİT, Suriye’nin Rakka kentinde 3 otomobile bomba yüklendiğini ve şüphelilerin Türkiye’ye saldırı planladığını, bombacıların Gaziantep, Hatay ve Şanlıurfa’da üç ayrı sınır kapısını kullanabileceğini söylemiştir. Basında yer alan bir habere göre, ilçe genelindeki 73 mobese kamerasının tamamı saldırıdan birkaç gün önce arızalandı ve kayıt yapmadı (Kızılkoyun, 2013).

Saldırının ardından bölgede yaşayan Suriyeli sığınmacıların yaşadığı kampa saldırmak isteyen bir grup, polis müdahalesiyle engellenmiştir. Saldırının ardından

dönemin Cumhurbaşkanı Abdullah Gül ilgili terör eylemi için "Provokasyonlara karşı uyanık ve dikkatli olunması gerektiği" konusunda bir açıklamasında bulunmuştur.

Hatay halkı zaten beş yıldır birebir savaşı yaşamasa da gelen mültecilerden savaşın ne gibi sonuçlar doğurabileceği gerçeğini gözleriyle görmüş ve hemen hemen her gün orda patlayan bomba sesleriyle “acaba bu bombalar yakında bizlerin de üstünde patlar mı” endişesi içinde yaşamışlardır. İşte bütün bu korkular ve gerginlikler yaşanırken Reyhanlı saldırılarının olması Hatay halkının bu tür korkularını açığa çıkarmıştır. Bunun üzerine medyanın da kışkırtıcı haberler yapması ve saldırıların mülteciler tarafından yapıldığı iddiaları, yaşadıkları şokun etkisiyle bölge halkının gördüğü Suriyelilere saldırması ve Suriye plakalı araçları taşlaması veya Suriyelilere ait iş yerlerine saldırmasıyla sonuçlanmıştır.

Yaşanan gerginlikler nedeniyle Reyhanlı Cumhuriyet Başsavcılığı'nın talebi ile yayın yasağı getirilmiştir. Hürriyet gazetesinin 16 Mayıs 2013 tarihli haberinde, Reyhanlı Sulh Ceza Mahkemesinin yayın yasağıyla ilgili kararı yer almıştır. Reyhanlı Cumhuriyet Başsavcılığının talebinin kabulü ile Reyhanlı ilçesinde meydana gelen patlamayla ilgili söz konusu soruşturmaya ilişkin dosya ve soruşturma kapsamı içinde kalan olay içeriğiyle ilgili her türlü sesli, görüntülü ve yazılı ve görsel medyadaki yayınlar ile internet ortamındaki bu kapsamdaki bilgilerin CMK'nın madde 153 ve diğer maddeleri gereğince yayınlanmasının ve gösterilmesinin yasaklandığı haberde yer almıştır. Bu karardan sonra patlama anına yönelik ve o anki insanların kızgınlıkla sürekli tekrar ettiği, mültecilere yönelik olumsuz haber ve görüntüler yayınlanmamaya başladı. Bu yasak, kısa bir süre sonra olayların yatışmasıyla Hatay 1'inci Ağır Ceza Mahkemesi tarafından kaldırılmıştır (<http://www.radikal.com.tr>).

Saldırı sonucu açılan soruşturmadaki tüm şüpheliler Türk vatandaşıdır ve soruşturmada saldırının arkasında Nasır Eskiocak liderliğinde Esed rejimi yanlısı Suriye gizli servisi El Muhaberat bağlantılı bir silahlı grup olduğu iddiası üzerinde durulmuştur. Soruşturmanın 1 numaralı zanlısı Nasır Eskiocak emniyet ifadesinde saldırıyı yaptıklarını itiraf etmiştir. Fakat bu olaydan sırasında o kadar çok şüpheli örgüt, grup ve devlet ortaya atılmıştır ki her gazete veya televizyon kanalı yeni bir şüpheliyle ortaya çıkmış kafaları biraz daha karıştırmıştır (<http://www.radikal.com.tr>).

Özellikle patlamanın ilk sıralarında halk bu patlamayı ya gelen mültecilerden birilerinin yaptığını ya da Esed rejiminin buradaki mültecilere ve Türkiye'ye Suriye politikası için bir ihtar niteliğinde gerçekleştirdiğini düşünmüştür. Yani her halükarda

da patlama, Suriyeli mültecilerin burada tutulmasından kaynaklanmıştır. Bu yüzden de halkın ilk tepkisi de karşılarında buldukları Suriyelilere yönelik olmuştur.

Bununla ilgili görüşme yaptığımız ve bu patlama sırasında orada bulunan bir Suriyeli sığınmacı *“Patlama sırasında kim bir Suriyeli görse hiçbir şey sormadan hemen saldırdı, onları dövmeye başladı. Sanki bombayı biz patlatmışız gibi. Oysa biz de oradaki yaralılara ilk yardım edenler arasındaydık ve biz de en az sizin gibi korktuk ve bu saldırı sadece sizi değil bizi de hedef aldı. Ama insanlar orada hemen bize saldırdı ve sanki her şeyin sorumlusu bizmişiz gibi bizi darp ettiler. Fakat bizler buna rağmen hiç karşılık vermedik ancak kendimizi korumaya çalıştık ve uzaklaşmaya çalıştık. Çünkü bu patlatılan bombanın zaten amacı bizi birbirimize düşürmekti ve maalesef bu olaydan sonra yaklaşık iki hafta ciddi baskı yaşadık. Daha sonra da tabii ki tepkiler de azalmaya başladı. Ama ilk başlarda bu bombayı patlatanlar aslında istediklerine ulaştı ve bizi birbirimize düşürdü. Patlamanın da Türkiye’de ve özellikle Reyhanlı’da olması da doğaldı. Çünkü bize en çok yardım eden, sahip çıkan ülke Türkiye ve en yoğun Suriyeli mülteci nüfusu Reyhanlı’da yer alıyor. Haliyle karışıklık çıkarmak ve bizi buradan da atmak için böyle bir şey yaptılar.”* şeklinde yorumda bulunmuştur.

Olayın şüphelilerinden biri El Kaide’ye bağlı El Nusra örgütü olmuştur. Olaydan önce "El Nusra Cephesi’nde faaliyet gösteren şahıslarca bomba yüklü araçların Türkiye’ye yönelik saldırıda kullanılacağı, son gelişmeler ışığında olayın sınır bölgelerimize ve dolayısıyla ülkemize yönelebileceği değerlendirilmektedir" ifadeleri Hatay İl Jandarma Komutanlığı tarafından hazırlanan "gizli" bir uyarı yazısında yer almıştı (<http://www.radikal.com.tr>).

22 Mayıs 2013 günü sosyalist görüşlü hacker grubu Redhack, Reyhanlı saldırısıyla ilgili askeri yazışmaları yayınlamış ve saldırının arkasında El Nusra Cephesi'nin olduğunu iddia etmiştir. Yayınlanan bu uyarı yazısında, El Nusra Cephesi'nin bomba yüklü araçlarla Türkiye’de eylem yapacağı iddiaları yer almıştı. Bunun üzerine, İçişleri Bakanlığı bir açıklama yayınlarak belgelerin Reyhanlı ilçesinde 11 Mayıs'ta meydana gelen patlamayla hiçbir ilgisinin olmadığı, başka bir terör örgütü tarafından planlanan farklı bir terör eylemiyle ilgili bilgileri içerdiği belirtmiştir. Bu belgeler saldırıdan 1 ay önce Emniyet, Jandarma ve MİT arasında geçen yazışmaları konu alıyordu. Belgeleri sızdırdığı iddia edilen kişi bu haberlerden sonra tutuklandı ve savcılık tarafından onun 25 yıl hapsi istendi. 11 Kasım 2013 günü görülen mahkeme sonrasında bu kişi serbest bırakılarak tutuksuz yargılanma kararı verilmiştir.

Haziran ayında Nusra Cephesi adına yayınlanan bir açıklamada Reyhanlı saldırısını gerçekleştirdikleri yönündeki iddiaları yalanlanmıştır (<http://www.radikal.com.tr>).

Bu patlamanın faili olan Nasır Eskiocak Hatay'ın Yayladağı ilçesinin Güveççi köyü yakınlarında Haziran ayında Suriye'ye kaçmaya çalışırken sınırda yakalanmıştır. Bu şekilde sonuçlanan bu talihsiz olayın faili meçhul kalmayarak sorumluları yakalanmış ve haklarında gerekli işlemler başlatılmıştır. Fakat bu olayla ilgili olarak akıllarda kalan sadece yaşanan korkunç patlamalar, yıkılan binalar ve insanların feryatları değil, bu süreçten sonra yayılan söylentiler ve yapılan kışkırtıcı haberlerdir. Bu durum zaten hassas bir evreden geçen halkımızın daha çok tepki vermesine neden olmuştur. Bu kadar yoğun stres içinde kalan halkın bu kışkırtıcı haber ve söylentiler sonucunda verdiği tepkiler de başka basın organları tarafından “insanlık dışı”, “ırkçılık”, “vicdansızlık” şeklinde gösterilmiş ve halkımızın üzerine gidilmiştir.

Suriyeliler; gazetelerde bir yandan zavallı, güçsüz, muhtaç ve yoksul insanlar gibi gösterilirken diğer yandan kaçak, suçlu, hırsız, terörist, katil, asi, tecavüzcü, suç işleme potansiyeli olan, ülkeye maddi yük ve sıkıntı veren insanlar olarak işlenmiş ve kamuoyunun algısı da bu yönde şekillendirilmiştir. Mültecilerin mağduriyetleri ve mültecilere yapılan yardımlar genel olarak gazetelerde daha fazla habere konu olurken Türkiye için yarattıkları sorunların belirli gazetelerde göze çarpacek kadar çok sayıda haber konusu haline getirildiği anlaşılmaktadır (Erdoğan, 2014). Bu olaylarla ilgili haberler basında şu şekilde yansımıştır:

Bunlardan ilk olarak ve çok yoğun şekilde haber paylaşan bir haber sitesi olan “İslami Davet” adlı bir haber sitesi şu şekilde başlıklar atmış ve haberlerini sunmuştur:

“11 Mayıs 2013 14:54 Hatay’da Teröristlere Hizmet Eden Güçlerin Vurdumduymazlığı Yüzünden Meydana Gelen Terör Amaçlı Patlama’da 6 Sivil Şehid Oldu, 21 Kişi de Yaralandı.” Türkiye’de teröristlere ev sahipliği yapmanın bedelini, yine sivil halk ödüyor. Hatay’a yerleşen Teröristlerin parmağı olduğu şüphelenilen, terör amaçlı 4 ayrı patlamada, 5 sivil’in şehit olduğunu, en az 20 kişinin de, yaralandığını açıkladılar. Şehit ve yaralı sayısının artmasından, endişe ediliyor.

“11 Mayıs 2013 15:13 Yazıklar Olsun. Teröristlerin Çektiği Görüntü’de, Arapça Konuşan Şahıs Utanmadan Patlamayı Suriye Ordusu Düzenledi Diye Haykırıyor.”

“11 Mayıs 2013 15:26 Suriye’deki Teröristlere Destek Vermeyen Hatay Halkından Dış Güçler İntikam mı Almak İstiyor?”

“11 Mayıs 2013 17:29 Reyhanlı halkı teröristlere gördükleri yerde müdahale etmeye başladılar: Reyhanlı ilçe halkı; kadın, erkek, genç, yaşlı sokağa dökülüp teröristleri gördükleri yerde müdahale etmeye başladılar. Teyit edemediğimiz bir bilgiye göre, ilçenin bazı bölgelerinde teröristlerle Reyhanlı halkı arasında silahlı çatışmalar yaşanıyor.”

Bu haber sitesinin verdiği haberler; tansiyonu daha çok yükseltmiş, zaten karışık ve hassas olan bölgenin durumu, tam bir savaş alanı şeklinde tasvir edilerek bu saldırı sonucunda başlayan kaos ortamı, artarak devam ediyor havası verilmiştir. Ayrıca burada mülteciler için “terörist” ibaresi kullanılmış ve saldırının ilk anlarında yerel halkın onlara karşı gösterdiği tepkiler bir çatışma gibi anlatılmıştır.

11 Mayıs 2013 tarihinde gerçekleştirilen Reyhanlı terör saldırısı Hürriyet gazetesinde ilk sayfadan verilmiş ve “SINIRSIZ TERÖR” başlığı kullanılmıştır. Siyasi liderlerin açıklamaları özellikle de saldırıya yönelik farklı yaklaşımlar da gazete de dikkat çeken diğer bir önemli husustur.

Terör konusunda, dönemin Başbakanı Erdoğan, saldırıyı “Vahşet” olarak nitelendirirken, dönemin Cumhurbaşkanı Gül, ‘Provokasyonlara dikkat’, Dışişleri Bakanı Davutoğlu, ‘Kimse gücümüzü test etmesin’, MHP Genel Başkanı Bahçeli’ de ‘Başbakan’ın Esad’a yönelik nefret söylemi saldırı olarak dönüyor’ şeklinde olmuştur. Bu görüşlere de bakılınca, siyasilerin de bu olaya ne kadar farklı baktığı açıkça ortaya çıkmıştır. Bu durum toplumsal tabanda da aynı şekilde farklı görüşlerin ortaya çıkmasına ve buna bağlı olarak da olaya yönelik olarak farklı tepkilerin ortaya koyulmasına neden olmuştur (Üvez, 2014). Ayrıca kullanılan bu başlıkla terörün hep var olduğu ve sürekli yaşandığı algısı verilmeye çalışılmıştır.

Bu saldırıyla alakalı Sözcü gazetesi 11 Mayıs 2013 tarihli haberinde saldırıyı “*TERÖRÜ AFFEDERSEN İŞTE BÖYLE OLUR*” manşetiyle sunmuştur. Başlığın üst kısmında “Türkiye yine kana bulandı, yine acı, yine gözyaşı var” ifadesine yer vermiştir. Haberde ifade edilen ‘kan, acı, gözyaşı’ gibi ifadeleri kullanarak yaşanan şiddeti en açık şekilde göstermeye çalışmıştır. Ayrıca başlığın altında da ek olarak “*PKK’yla pazarlığa oturan iktidar, ‘terör bitti, huzur geldi’ derken, Hatay Reyhanlı’da bombalar patladı!*” şeklinde bir açıklama eklenmiştir.

Diğer bazı medya organlarında ise şöyle başlıklar atılmıştır:

“İlçede tam bir kaos havası hakim. Elektrikler kesik, telefon bağlantısı kurulamıyor.”

“Patlamalar sonrası ilçe merkezinde toplanan gençler Reyhanlı’da yaşamakta olan Suriyelilere saldırmaya başladı. Polis çatışmaları havaya ateş açarak önlemeye çalışıyor. Diğer il ve ilçelerden bölgeye çok sayıda güvenlik görevlisi naklediliyor. Ayrıca ilçeye ambulans, ambulans uçak ve sağlık görevlileri gönderildi.”

“11 Mayıs 2013 21:13 AKP Reyhanlı ilçe başkanı linç edilmekten polislin yardımıyla kurtuldu “

“Boston’da ölen iki kişi için ABD’ye canlı bağlanıp saatlerce yayın yapan Türkiye televizyonları Reyhanlı’da 100 can ölmemiş gibi eğlence sunuyor!”

“12 Mayıs 2013 20: 59 BBC Türkçe muhabiri: Reyhanlı halkının en fazla tepkisi hükümete, medyaya ve polise...”

Buradan da anlaşılacağı üzere medya, şiddet olayları ile ilgili haberleri çok daha çarpıcı ifadelerle sunmaya çalışmaktadır. Medyanın terör haberleriyle ilgili haber anlayışını şu şekilde sıralayabiliriz:

- Medya terör olaylarını verirken daha çok seyirci kazanmak için durumu olduğundan çok daha vahim göstermeye çalışır. Bu durum medya organlarının birçoğunun kullandığı bir yöntem haline gelmiştir. Böyle haberler kendilerini dünyaya göstermek isteyen terör örgütlerinin işine geldiği için bu örgütler bu yolla medyayı sürekli kullanır.
- Terör haberlerinin medyada sürekli olarak abartılı bir şekilde verilmesi, teröristleri kamuoyunda “tanınan” kişiler haline getirir. Öyle ki yaptıkları şiddeti “haklı” ve kendilerini de bir “kahraman” gibi gösterirler. Terör örgütlerine ait haberlerin sık sık ve uzun süreli verilmesi aynı zamanda bu örgütlere sürekli gündemde kalma isteği de vermektedir.
- Terör örgütleri ve eylemleri haber yapılırken haberin sunumu ve kullanılacak ifadeler çok önemlidir. Özellikle terörist gruplardan bahsedilirken onlar için “özgürlük savaşçısı” ve “gerilla” gibi tabirlerin kullanılması, bu örgütlere bir çeşit reklam etkisi yaratmasının yanı sıra, kendilerinin resmi olarak muhatap alınarak tanındıkları ve meşru görüldükleri duygusunu kazandırabilir.
- Medya tarafından sürekli terör olaylarının ayrıntılı bir şekilde ve abartılarak verilmesi örgütlerin yararına bazı olumlu sonuçlar doğurmaktadır. Ayrıntılı olarak verilen haberler sonucunda, gerçekleştirilen terör eylemleriyle ilgili tekniklerin anlatılması ve yapılan yanlışların belirlenmesiyle bir nevi bu tür örgütlere bir sonraki eylemde hata yapmamak için yol gösterilmektedir. Bu

durum, örgüt elemanlarının yanlışlarını görmeleri, yaptıkları eylemleri yeniden gözden geçirerek yeni eylemler için bilinçli ve daha hatasız olmalarına zemin hazırlayabilmektedir. Bu da bir sonraki eylemin hedefe ulaşması anlamına gelmektedir.

- Medya; terör haberlerini sunarken, patlama görüntüleri, ceset görüntüleri, kan izleri, dehşet içinde kalan insanları vb. yayınlatabilmektedir. Bu haberler günün her saatinde rahatça yayınlanmaktadır. Tabii ki bu görüntüleri çocukların da izleme ihtimali vardır. Bu görüntüler çocuklar başta olmak üzere toplumun ruhsal yapısını derinden etkiler. Sürekli kan ve şiddet içeren haberler izleyen insanlar, artık her yerde kendilerini tehlike altında hissedebilir ve bu durum genel olarak toplumu karamsar hale getirebilir. Ayrıca korkuyla adeta “hipnoz” olan toplum artık belli bir süre sonra duyarsızlaşabilir.
- Terör haberlerinin sürekli medyada yer alması ve yaşanan olaylarda özellikle güvenlik güçlerinin üzerine giderek onların hatalarının abartılarak verilmesi güvenlik güçlerinin kendilerini değersiz hissetmesine neden olabilir. Böylelikle güvenlik güçleri motivasyondan uzak bir şekilde çalışarak işlerine yeterince yoğunlaşamaz. Bu daha sonra gerçekten de görevde aksaklıkların çıkmasına neden olabilir (Gökçe, akt. Üvez, 2014).

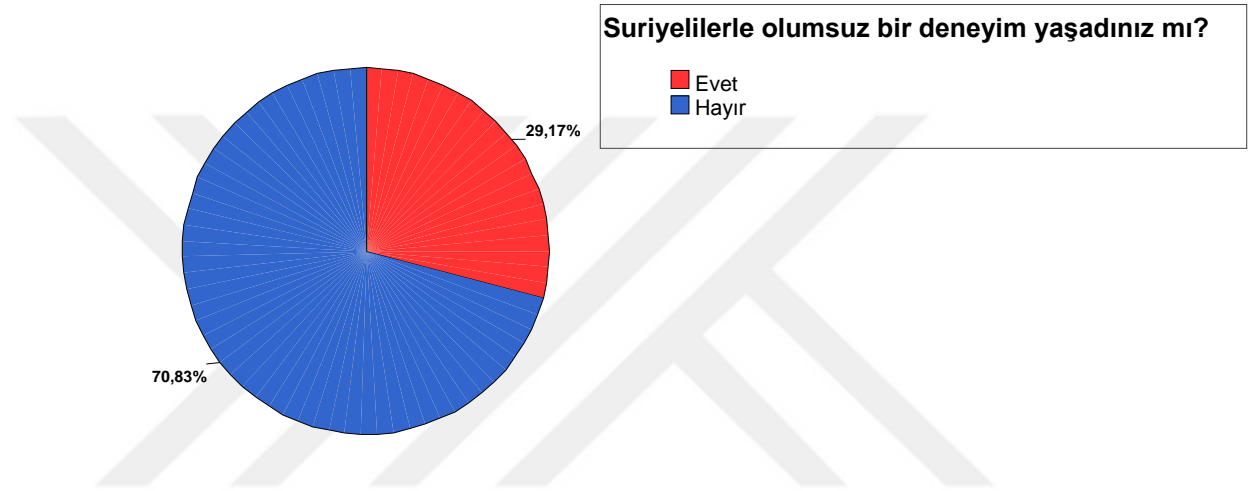
Şüphesiz, medyanın terör haberlerini sunarken terörün amaçlarına hizmet etmeden yayın yapması ve kamusal sorumluluklarını yerine getirmesi oldukça önemli bir çaba gerektirir. Çünkü haberleri sunarken bazen halkı şiddete karşı kışkırtıcı bir dil kullanabilir ve bu dil de halk arasında nefret söylemlerinin artmasına neden olabilir.

Zor bir sınavdan geçen ve bu kadar provokasyona uğrayan Hatay halkı, yaşadığı bütün bu acılarının ve kaldırdığı ağır yükün yanında yine de sağduyusunu kaybetmemiştir. Özellikle Hatay’ın mültecilerle yaşadığı sorunların en üst seviyede olduğu Reyhanlı patlamaları sırasında, Hatay’ın yaşadığı bütün sorunların sebebi olarak mülteciler gösterilmiştir. Bu yönde çıkan haberler ve yayılan söylentiler bütün mültecilerin sınır dışı edilmesi gerektiği yönünde olmuştur. Yaşanan olayların etkisiyle bir iki hafta kadar her yerde yeni söylentiler çıkmış ve herkes birilerini itham etmiştir. Ayrıca dışarıdan gelen yabancıların da bu karışıklıktan fayda sağlama isteğinde olduğu da basının yaptığı haberlerde kendini göstermiştir. Sorunların ülkemize de taşınmasını

isteyen ve halkı birbirine, mültecileri de halka karşı kışkırtan güçler, yarattıkları bütün bu olumsuz havaya rağmen istediklerini alamamış, halkımız buna müsaade etmemiştir.

Yaşanan bu ağır şartlar göz önüne alındığında Hatay halkının özellikle mültecilere karşı genellikle daha hassas, daha tepkisel oldukları görülmüştür. Bu durumda hakim olan ruh halinin halkın mültecilerle olan ilişkisini yorumlamada önemli bir faktör olduğu söylenebilir.

Tablo 9. Suriyelilerle Olumsuz Bir Deneyim Yaşadınız mı?

“Suriyeli mültecilerle olumsuz bir deneyim yaşadınız mı?” şeklinde sorduğumuz soruda görüşme yapılan kişilerin %29,17’si evet, % 70,83’ü hayır cevabını vermiştir. Olumsuz deneyim yaşayanların çoğu günlük hayatta yaşanabilen anlaşmazlıklar nedeniyle olmuştur. Fakat bunların içinde azımsanmayacak bir bölümünün de “ev kiramı vermedi, evimi bir süre kullandı ve kaçtı” veya “ ev kiramı vermiyor, evden de çıkmıyor” şeklinde olmuştur. Ayrıca bunun yanında “*Onlarla birebir olumsuz bir deneyim yaşamadım. Ama onların varlığı bile benim için yeterince rahatsız edici.*” veya “ *Onları etrafta, ortalıkta dolaşırken görünce bile rahatsız oluyorum, kendi ülkeme yabancı hissetmeye başladım kendimi, her yerdeler, nereye gitsek karşımıza çıkıyorlar çarşı, pazar, hastane, resmi daireler onlarla dolu.*” diyerek görüşlerini paylaşmıştır.

Mültecilerde resmi kayıtlara geçebilecek gasp, cinayet, tecavüz gibi suçların çok az olduğu ve yaşanan sorunların daha çok trafik kazaları veya trafikte yapılan hatalar sonucu olduğu görülmüştür. Resmi rakamların Suriyelilerin suç olaylarında çok az bir kesimi oluşturduğunu ortaya koymasına rağmen halk arasında Suriyelilerin yaptığı

suçlar, vahşice işlediği iddia edilen cinayetler dilden dile anlatılmaktadır. Bu yüzden gelen Suriyeliler otomatik olarak bir suç unsuru olarak görülmekte, onların burada bulunması bile halk arasında tehlikeli ve rahatsız edici karşılanmaktadır.

Suriyeli mültecilerin yaklaşık beş yıldır Hatay'da kalıyor olması ve bu süre içinde iç ve dış etkilerle birçok olayın meydana gelmesi, yaşanan hoşnutsuzlukların zamanla dışa vurulur hale gelmesine neden oldu. Bu yüzden ilk zamanlarda mültecilere karşı olan hoşgörü duygusunun gittikçe azaldığı ve önyargılı görüş ve genellemelerin arttığı söylenebilir. İlk başlarda *“Savaş var ortalık yatışınca dönerler”* düşüncesi *“Şimdi ülkeye yerleştiler daha onları kimse çikaramaz.”* düşüncesine dönüşmüştür.

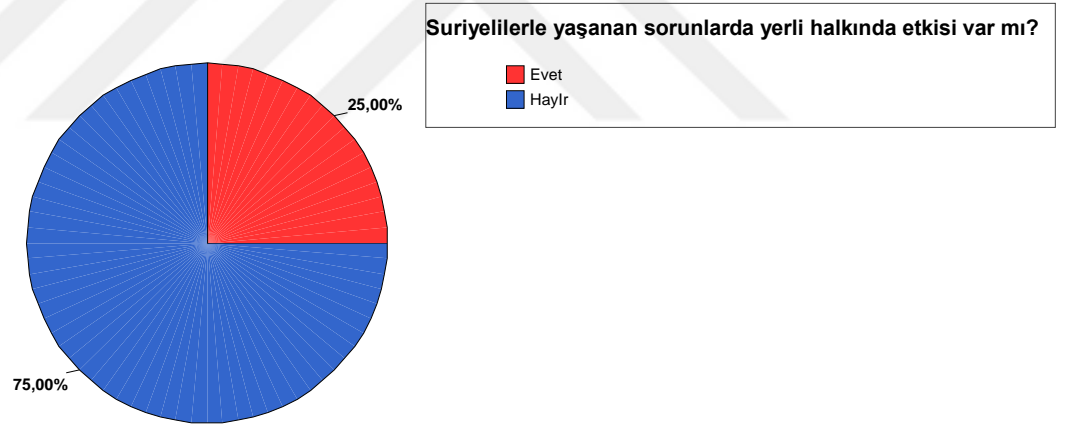
Rejimler kendi öz kimliklerini ve farklılıklarını canlı tutmaya çalışarak sınırlarını dışarıya karşı daha kalın çizgilerle belirleyip bu sınırı, kendi halkını da içine katarak korumaya çalışır. Bir topluluğun kendi ilkelerine bağlı ve halk ile birlik içinde olması için onu diğer topluluklardan ayıran ciddi farklılıklar olmalıdır. Bu farklılıklar da onları diğer topluluklardan daha üstün olduğunu göstermeye çalışır. Her toplumda görülen kötülüğün kaynağını hep yabancılarda ve başka kültürlerde arama durumu, insanların yaygın olarak başvurdukları bir savunma mekanizmasıdır. Bir insanın diğerlerinden daha üstün ve önemli olduğu aslında biraz da diğerlerinin aşağılanmasıyla yakından alakalıdır. Bir suç olduğunda günah keçisi seçmek için genelde nasıl yabancı biri seçilip bu yük onların üzerine atılabiliyorsa aynı şekilde mültecilikte de genelde mülteciler buldukları ülkenin bütün kötü gidişatının nedeni ve başına gelen bütün felaketlerin bir numaralı sebebidir. Örneğin Amerika'da zenci olmak, Almanya'da Türk olmak burada işlenen suçların sorumlusu olmak anlamına geliyorsa aynı şekilde artık Türkiye'de de Suriyeli mülteciler bir suç unsuru olarak görülmekte ve halk onlara bu şekilde yaklaşmaktadır.

Görüştüğümüz bir Suriyeli ailenin yaşadığı deneyim dikkat çekicidir. Aslında yaşanan sorun, küçük bir olay ve gençler arasında gerçekleşmiştir. Ailenin anlattığına göre buldukları mahalledeki bakkaldan para çalındığı anlaşılmış. Bakkal sahibi orada bulunan 14-15 yaşlarındaki çocuklardan birinin bunu yaptığını anlamış. Bakkal bu hırsızlığı oradaki çocuklara söyleyince bu çocuklar suçu Türkçe bilmeyen 15 yaşındaki oğullarına atmışlar. Bunun üzerine Suriyeli çocuk Türkçe konuşamadığı için kendini savunamamış ve korkudan yerinde dikilip kalmış. Fakat durumun iç yüzünü bilen ve Arapça konuşabilen Türk komşularının oğlu gelip parayı onun değil oradaki diğer çocukların çaldığını söyleyerek onu bu ithamdan kurtarmış. Böyle bir olayı ilk defa

yaşadıklarını belirten aile “*Böyle durumlarda suçun kime atılacağı belli, sonuçta biz burada yabancıyız ve bir suç olduğunda zaten herkes ilk önce bizden şüpheleniyor. Bunun için de bazı Türkler de bunu fırsat bilerek bir şey yaptığında hemen bizi gösterip insanlara hedef yapıyor ve insanlar buna hemen inanıyor*” diyerek buldukları mekânlarda, onlara karşı olan bakış açısını göstermiştir.

Bir yere yabancılar geldiğinde, önceden yaşanan sorunlar sanki hiç olmamış ve onların gelişiyle bu sorunlar yaşanmaya başlamış gibi bir algı oluşmaya başlar. Örneğin bir mülteci hırsızlık suçu işlediğinde sanki orada önceden hiç hırsızlık suçu işlenmemiş ve onların gelmesiyle hırsızlıklar başlamış, bu yüzden de onunla beraber gelen bütün mülteciler de hırsızmış gibi bir görüntü ortaya çıkar. Toplum da bütün mültecilere de aynı gözle bakmaya başlar. Böylece yaşanan sorunlarda dışarıdan gelenler hep daha çok göze batar.

Tablo10. Suriyelilerle Yaşanan Sorunlarda Yerli Halkın da Etkisinin Olduğunu Düşünüyor musunuz?

“Suriyelilerle yaşanan sorunlarda yerli halkın da etkisinin olduğunu düşünüyor musunuz?” şeklindeki soruya özeleştirilerek cevap veren halkımız %25 evet , %75 hayır cevabını vermiştir. Burada aslında evet diye cevap verenlerin bazıları Suriyelilerin en baştan burada bulunmasını büyük bir hata olarak görmekte ve burada bulunmalarının en büyük sorun olduğunu savunmaktadırlar.

Evet, cevabını verenlerden bazıları ise böylesi toplumsal sorunların tek taraflı olamayacağı ve yaşanan sorunlarda iki tarafında etkisinin olduğunu savunmuşlardır. Bazıları ise mültecilerin karıştıkları suçlarda Türkiye’de kanunların nasıl işlediği

konusunda bilgi sahibi olmadıkları için gelen şikâyetlerden kaynaklandığını söylemişlerdir.

Bir görüşmeci; *“Onlar kendilerini göze batmamak için her yerde gizlemeye çalışıyorlar, zaten savaştan gelmişler kimisinin eşi ölmüş kiminin çocuğu, kiminin anne babası, buraya canlarını alıp gelmişler kendi acılarını daha unutamamışlar ki, nasıl suç işlesinler?”* diye cevap vermiştir.

Hayır, cevabını verenler arasında bir esnaf; *“Zaten onlar bizim topraklarımıza geldi, onlar buraya gelmeseydi öyle sorunlar da olmayacaktı, Bu yüzden bizim ne suçumuz olacak?”*

Bir esnaf ise; *“Onlar geldi sorunlar başladı biz önceden iyiydik bu kadar suç yoktu onlar zaten burada resmi olarak kalmıyor, isteyen istediği gibi suç işliyor, istediğini yapıyor, sonradan da sınırı geçip gidiyor. Yaptığı şeyler de yanına kar kalıyor. Bunu bildikleri için burada bizden daha rahat davranıyorlar. Zaten asıl sorun onların burada olmasından kaynaklanıyor. Yaşanan sorunların bizimle ne alakası var, onlar gitse bütün sorunlar çözülecek”* diyerek mültecilerin burada olmasının sorunun asıl kaynağı olduğunu savunmuştur.

Başka bir görüşmeci ise; *“Kesinlikle bizimle ilgili bir suç yok, önceden bizde suç olmazdı zaten, onlar geldi huzur kalmadı. Artık kimseye güvenemiyoruz kapıları pencereleri daha sıkı kapatıyoruz ne olur ne olmaz diye. Zaten onlarda suç olayı çok olmasa bu savaş orda çıkmazdı. Onlar kendi ülkelerinde bile ellerinde her şey olmasına rağmen sürekli suç işledikleri ve bozgunculuk çıkardıkları için savaş var. Şimdi de burayı karıştırmaya çalışıyorlar.”* şeklinde görüşlerini paylaşmıştır.

Mültecilerin gelişinden Türkiye’deki birçok il, özellikle sınır illeri sosyal ve ekonomik açıdan etkilenmiştir. En başlarda kısa süreliğine düşünülen misafirlik iki şekilde karşılanmıştır. İlk olarak gelenlerin zor şartlardan geldiklerini bilen ve din kardeşi olarak görenler, mültecilerin ilk gelişinden itibaren onlara maddi ve manevi her açıdan yardımcı olmuş ve en baştan beri onları yabancı olarak görmeyerek yardım elini uzatmışlardır.

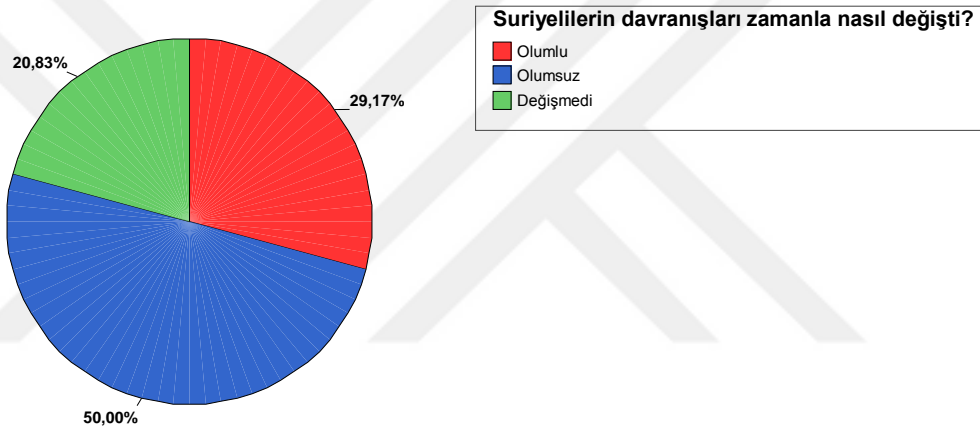
Başka bir açıdan bakanlar ise Suriyelilerin kendi yaptıkları hataların bir sonucu olarak bu hale geldiklerini ve aslında onlara yardım edilmemesi ve kendi başlarının çaresine bakmaları gerektiğini düşünmektedirler. Bu kesim daha az olmakla birlikte yaşanan bombalı saldırılar ve halk arasında hızla yayılan mültecilerin işlediği suçlar,

ülkemize ne kadar pahalıya mal oldukları ve buldukları yerlerdeki kötü gidişatın sebebi olarak gösterilmeye çalışılmaları tabii ki zamanla Suriyelilere karşı bir algı değişikliğine de neden olmuştur.

Geçen beş senenin ardından, artık mültecilerin burada pek de misafir olmadıkları anlaşılmış ve bu yüzden en başlardaki hevesle yapılan yardımların bir sonunun gelmemesi nedeniyle eskisi kadar güçlü duygularla olmasa da yine de devam etmiştir. Fakat zamanla meydana gelen bu soğuk hava en başlardaki samimi yaklaşımlara ket vurmuş ve sığınmacılara karşı olan yakın ve samimi havayı dağıtmıştır.

Tablo11. Suriyelilerin Davranışları Zamanla Nasıl Değişti?

Görüşme yaptığımız bireylere sorduğumuz “Suriyelilerin davranışları zamanla nasıl değişti?” sorusuna % 29,17’si olumlu, %50’ si olumsuz, %20,83’ü değişmedi şeklinde cevap vermişlerdir. Olumlu değişti şeklinde cevap verenler zamanla Hatay’ a alıştıkları ve Türkçeyi artık birçoğu öğrendiği için daha kolay alıştıkları ve daha iyi ilişkiler kurabildiklerini belirtmişlerdir. Zamanla geliştirilen yakın ilişkiler ve gerçekleşen evlilikler iki halkın birbirini daha iyi tanınmasını sağlamıştır.

Olumsuz değişti şeklinde cevap verenler arasında genellikle mültecilerin burada kalmasından rahatsız olduğunu belirten bir eczacı, “Ülkemizi bizden çok sahiplendiler artık biz kendimizi yabancı hissediyoruz, ilk geldiklerinde daha sakin daha sessizlerdi, şimdi ise daha asiler ve memlekete hakim olmaya çalışan tipler haline geldiler.” şeklinde cevap vermiştir.

Mültecilerin geldiği ilk zamanlardan beri onlara yardımcı olmaya çalışan bir mahalle muhtarı ise; “Çok fark var, biz ilk önce onlara misafir gözüyle baktık, her

şeyimizi bölüştük. Ama zaman geçince bizde de bir şey kalmadı. O yüzden eskisi kadar yardım yapamıyoruz, böyle olunca da bizim de halimizi bilmelerine rağmen sürekli şikayet ediyorlar, sürekli bir şeyler istiyorlar, hiç laftan anlamıyorlar.” demiştir.

Bir esnaf ise, “ İlk geldiklerinde acınacak halleri vardı, şimdi kraldan fazla kralcı oldular. Kendilerine güvenleri arttı ben de vatandaşım, benim de hakkım var diyorlar. Kendi ülkelerinde hiçbir hakları olmamasına rağmen hep sustular şimdi buraya gelmişler ancak burada sesleri çıkıyor, hem de bizden daha fazla. Birde devlet bizimle, bizim arkamızda deyip istedikleri şeyi yapıyorlar.” şeklinde cevap vermiştir.

Davranışlarında herhangi bir değişiklik olmadığını savunanların ise en başlardaki görüşlerini koruyan kişilerdir. Bunların bir kısmı mültecilerin davranışlarının önceden beri olumsuz olduğunu ve aynı şekilde devam ettiğini, bir kısmı ise önceden beri olumlu davranışlara sahip olduklarını bunun değişmeyerek aynı şekilde bu güne geldiğini belirtmişlerdir.

Mültecilere ilk geldikleri günden beri hem devlet hem yardım kuruluşları hem de halkımız tarafından yardım yapılmıştır. Yapılan devlet yardımlarının yeterli olup olmadığıyla alakalı görüşmeciler çeşitli cevaplar vermişlerdir.

Bunlardan biri, “Onlara kampta da dışarıda da fazlasıyla yardım gidiyor. Bizim vatandaşımıza bile bu kadar yardım gelmiyor. Devletin yardımları yeterli ama Suriyeliler doyumsuz. Sanki bedavadan geliyor o kadar yardım. Onların hepsi bizim vergilerimizden kesiliyor, bizim vatandaşımıza gitmesi gereken yardımlar hep Suriyelilere veriliyor. Buranın vatandaşı biziz ama her şeyde öncelik onlara veriliyor.”

Başka bir görüşmeci, “Devlet sadece belli yardımlar verdi dışarıdakilere bu da yeterli olmadı haliyle bu yüzden onlar yardım kuruluşlarının ve komşularının yardımıyla ancak geçinebiliyorlar.” demiştir.

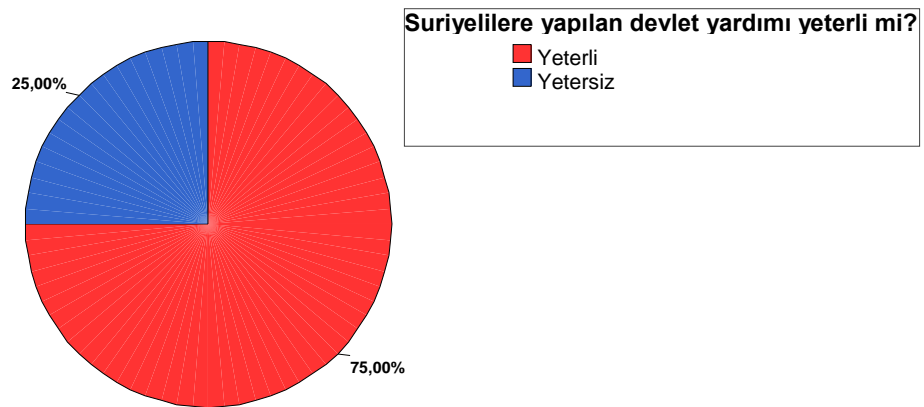
Bir diğer görüşmeci ise, “Herkes tanıdığına yardım etse bu sorun çözülür, ama yapılan yardımları kabul etmiyorlar. Bazıları da verilen yardımları satıyor, onlara verilen erzakları, kullandığı battaniyeyi, hatta üzerine yattığı yatağı bile satıyor, nasılsa devlet yenisini verecek diye. Ama devletin onlara bizim vergilerimizden keserek verdiği bu yardımları da yine bize satıyorlar.” demiştir.

Yardımlar konusunda aktif olarak yer alan bir köy imamı ise , “Devlet ve bazı yardım kuruluşlarından gelen yardımları camide dağıtıyoruz. Gıda, kuru madde, battaniye, giyecek yardımı geliyor genelde. Ama yapılan yardımlar yetersiz, kamplarda

kalanlar çok rahat, fazlasıyla konforlu yaşıyorlar, dışarıdakiler için daha fazla gıda ve giyecek yardımı yapılmalı” şeklinde cevap vermiştir.

Görüşme yaptığımız ve bu konuda son derece aktif olan KIZILAY Derneği Antakya sorumlusu çalışmalarını bu şekilde anlattı, *“Yardımları Arapça bilen Türk görevlilerimiz yapıyor. Bölgeler halinde çalışıyoruz, her bölgede bir gönüllümüz var ve burada belirlediğimiz ihtiyaç sahiplerine belli dönemlerde yardımlar yapıyoruz. Hatay’da 11 kişi çalışıyoruz ama burada 9 tane şubemiz var. Bize gelen yardımların hepsi bağış, devletten bir şey gelmiyor. Hatay halkı ise onlara yakın olduğu için direkt komşusuna veriyor bize vermiyor. En büyük sorunumuz gelen yardımların ihtiyaca yönelik olmaması. Bu yüzden nakit yardımların gelmesi daha iyi olurdu. Diğer bir sıkıntımız gönüllü eksikliği. Bizler dışarıdakilere yardım yapıyoruz kamplara yardım yapmıyoruz çünkü zaten oradakilerin bütün ihtiyaçlarını devlet karşılıyor. Kamptaki her bir kişiye de 85-120 TL arası para kart veriliyor ve bu şekilde ihtiyaçlarını nakit olarak değil anlaşmalı marketlerden alarak karşılıyorlar. Yani oradakilerin zaten bize ihtiyaçları yok. En başlarda bize çok güvenmeyen mültecilerin zamanla bize güvenleri arttı. Bizim gördüğümüz kadarıyla en çok barınma, gıda ve sağlık sorunları yaşıyorlar. Kamp dışında kalan mülteciler, güvencesiz Türkler gibi sağlık masraflarını karşılıyor ama kamptakiler her türlü sağlık desteği alıyor. Ayrıca sürekli yeni ihtiyaç sahipleri ortaya çıkıyor bir türlü hepsine yetişemiyoruz. Bizler de yardımları sadece gerekli malzemeleri temin ederek veriyoruz, nakit bir yardımımız yok.”* şeklinde olmuştur.

Tablo12. Suriyelilere Yapılan Devlet Yardımı Yeterli mi?

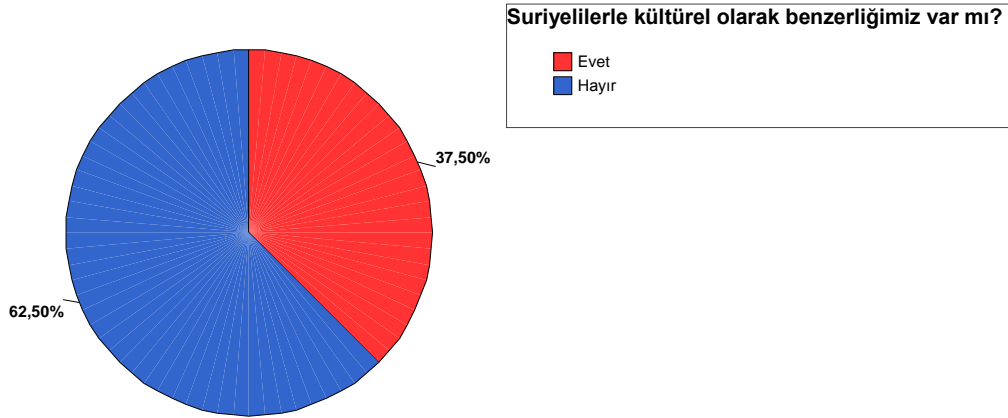
Yaptığımız görüşmelerde “Suriyelilere yapılan devlet yardımı yeterli mi?” sorusuna görüşmecilerin % 75’i yeterli, % 25’i ise yetersiz cevabını vermiştir.

Hatay'ın yerli halkı farklı ırk ve mezheplerden oluşsa da, burada yaşayanlar için en önemli ortak özellik “yerlisi olmak” anlayışıdır, bu anlayış halkı yıllardır bir arada tutan en büyük güç olmuştur.

Görüşmecilerin mültecilerle kültürel olarak benzerliğimiz olup olmadığıyla alakalı olarak genel görüşlerin, bazı açılardan benzer olduğu bazı açılardan benzer olmadığı görülse de ciddi bir kesim benzerlik olmadığı görüşündedir. Hatay halkının genel olarak Arap kökenli olmasına rağmen yanı başındaki hem ırk hem de din açısından benzer olan milletle kendini farklı görmesi, kanımca yıllardır iki devletin veya rejimin uygulamalarının halk üzerinde bıraktığı etkiyle alakalıdır. Suriyeli mülteciler geldikleri ülkenin politik uygulamalarının etkisiyle siyasi açıdan daha ketum bir tavır sergilemektedir.

Görüştüğümüz bir köy imamı, *“Mültecilerin hiçbiri kendileri isteyerek gelmemiş, gelmek zorunda kalmış. Ama burada onlara o kadar yakın davranmamıza rağmen benim başıma şu olay geldi demiyor. Bir tanıdığım, bir komşum yaşadığı diyor. Aslında söylemeye utanıyor ve kimseye güvenmiyor. Başım belaya girer mi diye çok korkuyorlar. Çünkü orada bir açığını yakalasalar mutlaka birileri seni devlete ihbar eder ve polisler hiç bir şey sormadan sana yıllarca işkence çektirebilirler, hiç kimse de bunun hesabını soramaz, askerin eline geçen adam zaten kolay kolay bir daha evine geri dönemez. Biz burada devlete istediğimizi söyleriz, herkes söyler, kimse niye bunu dedin diye sorma., Suriyeliler devletle alakalı en küçük bir şey demeye çekinirler, bu yüzden onlar bizden çok farklı”* şeklinde görüşlerini paylaşmıştır.

Bazı görüşmeciler mültecilerle ilgili, *“Biz yaşlılarımıza otobüste yer veririz onlarda öyle bir şey yok, yaşlılara yer vermiyorlar, onlar her yerde çok yüksek sesle konuşuyor, parklarda her şeyi kırıp döküyorlar.”* Başka bir görüşmeci, *“Kapıyı çalmadan giriyorlar, biz kadın erkek aynı odada oturuyoruz, onlar ayrı oturuyor ve her konuda çok ısrarcılar, tembellikleri var, iş yapmayı sevmiyorlar”* şeklinde görüşlerini belirtirken başka bir görüşmeci, *“Kültürlerimiz yakın, yemek çeşitleri, dini yaşamımız birbirine benziyor”* şeklinde yanıt vermiştir.

Tablo13. Suriyelilerle Kültürel Olarak Benzerliğimiz Var mı?

Yaptığımız görüşmelerde kültürel benzerliğin olup olmadığıyla alakalı sorduğumuz sorularda görüşmecilerin % 37,5'i kültürel olarak benzerliğimiz var ,% 62,5'i ise kültürel olarak benzerliğimizin olmadığı şeklinde yanıt vermiştir.

İki halk arasındaki sorun alanlarında biri de sağlık alanıdır. Türkiye’de halkın geneli bütün mültecileri istedikleri zaman, ihtiyaç duydukları tüm sağlık hizmetlerini ücretsiz olarak alabildiğini düşünmektedir. Oysa durum öyle görüldüğü gibi değildir, sağlık hizmetlerinden yararlanma, kalacak yer ve beslenme gibi ihtiyaçların devlet tarafından karşılanması ancak mültecilerin kayıtlı oldukları durumlarda geçerlidir.

Göçmenlerin en çok sorun yaşadıkları alanlardan biri kayıt sorunudur. Türkiye’ye nasıl geçiş yapılmışsa yapılsın kayıtsız olanlar resmi olarak sığınmacılara sağlanan hizmetlerden yararlanamamaktadır (Zencir ve Davas, 2014, s.51).

Kayıtlı olan mülteciler birçok hizmet alabilmektedir. Fakat kayıtlı olmayanlar hemen hemen her konuda sorunlar yaşamaktadır. Buna rağmen de kimisi dil bilmediği için kimisi zaten kısa süre sonra geri dönerim düşüncesiyle resmi işlerle uğraşmak istemediği için kimisi de burada veya ülkesinde kanunsuz işlere karıştığı ve bu yüzden de izini kaybettirmek istediği için kayıt yaptırmamaktadır.

Tabi halk arasında resmi olarak geçiş yapmayan sığınmacıların veya sürekli Türkiye-Suriye arasında gidip gelen ve Suriye’deki halk ayaklanmasına destek veren bazı sığınmacıların terörist olarak görüldüğü, bu kişilerin de bir gün bize karşı savaşacakları ve şu anda kendilerini mağdur olarak göstererek bizi kendi menfaatleri için kullandıkları görüşü de mevcuttur.

Yapılan araştırmalar sonucunda kayıt yaptıran sığınmacı sayısının çok daha az olduğu ve çeşitli nedenlerle kayıt yaptırmayan ciddi sayıda sığınmacının var olduğu tespit edilmiştir. İlk olarak sağlık hizmetleri ile ilgili aile hekimliği sisteminde kayıt altına alınmayan nüfusa (mevsimlik işçiler, hareketli nüfus vb.) bağlı olarak ortaya çıkan sorunlara (kızamık, aile planlaması vb.) rağmen hala nüfusun kayıt altına alınması sırasında çeşitli sorunlar ortaya çıkmaktadır.

Savaşa bağlı olarak Suriye’de çöken sağlık hizmeti nedeniyle uzun süredir bu hizmetten yararlanamayan mülteci nüfusun, sınır illeri başta olmak üzere Türkiye genelinde, çok boyutlu sağlık sorunlarıyla karşı karşıya kalma tehdidi her geçen gün artmaktadır. Bu yüzden gelen hastalar içerisinde bulaşıcı hastalıklara sahip kişilerinde olma olasılığının bulunması, sağlıklı olan diğer vatandaşlar için de bir tehdit oluşturmaktadır. Bu sorun hem hasta ve tedaviye ihtiyaç duyan kişi için hem de bazı bulaşıcı hastalıklara yakalanan kişilerle birlikte yaşayan kişilerin sağlığı için ciddi bir tehdit oluşturmaktadır. Bu yüzden sağlık, üzerinde durulması gereken önemli konulardan biridir.

Kamp içinde olsun veya kamp dışında olsun genel olarak sağlık ve kamu yöneticileri, sığınmacıların sağlık ve diğer hizmetlere kolayca ulaşabildiğini düşünmektedir. Batman, Gaziantep ve şanlıurfa’da TSM ya da Müdürlükte çalışan yöneticiler, kayıtlı olan herkesin sağlık hizmeti alabildiğini ve kayıt olmanın da çok kolay olduğunu düşünmekteydiler. Bununla birlikte sığınmacı nüfusunun kayıt altına alınmasında çok büyük sorunlar tespit edilmiştir. Devlet veya çeşitli yardım kuruluşlarından yardım alma ve sağlık hizmetlerinden faydalanmada birçok ilde uygulama farklılıkları vardır. İçinde kamp olan ve olmayan illerde hizmet akışı konusunda farklı uygulamaların olduğu da gözlenmiştir (Zincir ve Davas, 2014, s.51).

Hatay halkı, son beş yılda dışarıdan gelen Suriyeli sığınmacı akınıyla birlikte yerel iş ve gayrimenkul piyasalarının bazı yönleriyle olumlu bazı yönleriyle de olumsuz şekilde etkilenmiştir. şehrin görüntüsünden de anlaşılacağı gibi onların gelişiyle konu sıkıntısı artmış, bu sıkıntı nedeniyle kira fiyatları da ikiye katlanmış ve insanlar için emlak işi karlı bir hale gelmiştir. Kısa bir sürede Hatay’daki yaklaşık bütün boş evler kiracı bulmuştur. Fakat bundan sonra gelenler için kiralık ev ihtiyaçı devam ettiği için insanlar kiraya vermek için yeni yeni binalar inşa etmeye başlamıştır. Bu durum da emlak açasından bir canlılık sağlamıştır. Bu ve bunun gibi birçok etkiyle gerçekte yeni durumları çeşitli örnekler vererek göstermeye çalışacağız.

Mültecilerin varlıkları geldikleri ülkelerde sosyal ve kültürel birtakım gerginliklerin yaşanmasına neden olmaktadır. Bakawell'e göre; insani yardım dernekleri tarafından verilen destekler mültecilere ayrıcalık olarak hissedildiği oranda yerel topluluklarda gücenmelere ve kızgınlıklara neden olduğu belirtilmiştir (Yaşar, 2014). Yaptığımız araştırmada bazı Türk vatandaşlarının da aynı görüşe sahip olduğu saptanmış ve bu insanların Suriyeli mültecilerle birebir ilişki içinde olmaları dahi mültecilerden rahatsızlık duyduğunu ve kendilerine karşı haksızlık yapıldığını hissettiklerini söylemişlerdir. Yaptığımız araştırmada, bu görüşe sahip olan kişilerin sadece maddi sıkıntı yaşayan ve iş bulmakta sıkıntı yaşayan kişilerde değil herhangi maddi sıkıntısı olmayan ve son derece iyi hayat standartlarına sahip olan bireylerde de görülmüştür.

Maddi desteğe ihtiyacı olan bireyler, devletten yeterince yardım alamadıklarını ve devletin kendi vatandaşından çok Suriyeli mültecilere yardım ettiğini düşünmektedirler. Bu yüzden de bu bireylerde devlete karşı güven ve inancın daha az olduğu devletin kendilerine adil davranmadığı ve kendilerine mültecilerden daha az destek verildiği düşüncesinde oldukları saptanmıştır. Ayrıca yardım dernekleri ve çeşitli kuruluşların yapmış olduğu yardımların da öncelikle kendilerine yapılması gerektiği, daha sonra mültecilere yardım edilmesi gerektiği düşüncesi de bu görüşü savunanlar arasında bulunmaktadır.

Ortalamanın üstünde, iyi bir yaşam standardına sahip bireylerde ise mültecileri Hatay'a sadece ekonomik maliyeti olan bir yük olarak görenlerin sayısı azımsanmayacak derecede çoktur. Yaptığımız görüşmelerde yaşam standardı yüksek kişiler, Suriyeli mültecileri görüntülerinden dolayı dışarıdan gelenler için ilimizi kötü tanıttığını, dışarıda yerli halktan çok mültecilerin görünmesinden rahatsız olduğunu bildirtmişlerdir. Ayrıca genel olarak kötü giyimli mültecilerin rahatsızlık uyandırdığı gibi daha iyi giyimli mültecilerin ise halk arasında pek de hoş karşılanmadığı gözlenmiştir. Çünkü bu sefer de dış görünüşü iyi olan mültecilerin ülkelerinde savaş olmasına rağmen dışarıda bu kadar rahat ve bakımlı görünmeleri, rahatsızlık yaratmıştır. Yani dış görünüş açısından bakarsak mültecilerin dış görünüşünün kötü olması da iyi ve bakımlı olmaları da bazıları için rahatsız edici olmuştur.

Dış görünüşü kötü olanlar, sokakların dilenci tipli insanlarla dolduğunu ve görüntü kirliliğine neden olduklarını düşünmektedir. Bakımlı ve iyi görümlü olan mülteciler için bazı vatandaşlarımız, savaştan kaçan ve bir ülkeleri bile olmayan

sığınmacıların, nasıl bu denli aldırılmaz ve umursamaz olduğunu, kendi ülkelerinde savaş devam ederken ve buna bağlı olarak ölümler devam ederken nasıl böyle rahat ve turist edasıyla ortalarda dolaştığını düşünmektedir. Bu yüzden bölge halkı, mültecileri yadırganmakta ve onların bu davranışlarını hoş karşılamamaktadır.

Mültecilerin ilk geldiği zamanlarda birbirini tanımayan iki halk arasında bazı kesimler açısından kısa süreli bir güvensizlik yaşanmıştır. Bu yüzden örneğin mahallesine veya apartmanına Suriyeli bir ailenin geldiğini duyan bir aile bu durumdan tedirgin olup polis çağırma girişiminde bulunmuştur. Bu durumun tek nedeni ise tanımadığı başka bir ülkeden gelen mültecilerden zarar görebileceği düşüncesi olmuştur.

Mültecilerin ise zaten yabancı oldukları bu ülkede en başta ciddi uyum sorunu yaşadıkları aşikârdır. Hem dil hem kültür farkı nedeniyle uyum sorunu yaşamaları son derece doğal bir durumdur. Gelen mültecilerin asıl amacı, geldikleri bu yabancı ülkede sorun yaşamak değil, geçici bir süre ülkelerindeki karışıklık bitene kadar burada sadece zaman geçirmek olmuştur. Bu yüzden genel olarak bakarsak zaten kendi hayati güvencesi olmayan, yeterince dil bilmeyen ve bu yeni ülkedeki haklarından da habersiz olan bu insanların çok zor durumda kalmadığı sürece suça bulaşma olasılığı da son derece düşüktür. Ayrıca yaptığımız gözlemlere göre de ilk başlarda gelen mültecilerin birçoğu ya evlerine ya da evlerinin yakınlarına yapılan bombalı veya silahlı saldırılar nedeniyle kendi güçleriyle, alelacele oradan ayrılmış kişilerdir. Bu kişiler genelde aileleri veya arkadaş ve akrabalarıyla birlikte Türkiye'ye giriş yapmış ve içlerinde en az birkaç kişinin hasta olduğu veya yapılan saldırılar sonucunda yaralı olarak geldikleri tespit edilmiştir.

Bazı mülteciler ise savaşta yaralanıp ülkelerinde tedavi edilemediği için direkt olarak Hatay'daki hastanelere getirilmiş, birçoğu burada tedavi gördükten ve iyileştikten sonra yine Hatay'da kalmaya devam etmiş, bir daha geri dönmemiş veya dönememiştir (Orhan, 2015, s.1).

Suriyeli sığınmacıların Türkiye'ye siyasi-güvenlik açıdan etkileri:

- Yerel halk içinde Suriyelilerin güvenliğini bozduğuna dair dilden dile yayılan bir yargı oluşmuş durumdadır. Fakat bu durum biraz da halkın meydana gelebilecek olayların korkusuyla oluşturduğu ve gerçekte belli bir düzeyde olsa da tam karşılığının olmadığı görülen bir durumdur.

Sığınmacıların karıştığı adli vakaların oranı son derece düşüktür ve çoğunda davacı pozisyonundadırlar (Orhan, 2015, s.6).

- En ciddi güvenlik tehlikesi ise yerel halk arasında Suriyelilere karşı dilden dile artan olumsuz söylemlerin somut bir provokatif tepkiye dönüşmesi ve sonunda da şiddet içeren kitlesel tepkinin oluşma ihtimalidir. Öyle ki Hatay'da buna benzer bir olay da yaşanmıştır. Suriyeli biri tarafından kavga sonucunda öldürülen bir Türk vatandaşının ölümü üzerine halk arasında çok farklı haberler yayılmış özellikle başının kesilerek öldürüldüğü yönünde haberlerin yayılması kısa sürede ciddi bir tepkiye dönüşmüştür.
- Sonunda halk yürüyüş yaparak Suriyelilerin hemen Hatay'ı terk etmesini istemiş, etraftaki Suriyelilere de tepki göstermiştir. Fakat kısa süre sonra olayın öyle abartıldığı gibi olmadığı ortaya çıkmış ve kalabalık sakinleştirilmeye çalışılmıştır.
- Sınıra yakın yerleşim alanlarında yaşayan yerel nüfusun en büyük korkusu kendilerini terörist saldırıların açık hedefi olduklarını hissetmeleridir. Öyle ki Hatay halkı bütün bu mülteci yükünün yanında, eğer herhangi bir savaş veya karışıklık çıkarsa ilk önce buradan olayların başlayacağı ve saldırıların ilk olarak buraya yapılacağı konusunda hemfikir görünmektedir.
  - Suriyelilerin kenar mahallelerde bir arada yaşamaya devam etmeleri yerel halkla kaynaşmayı geciktirdiği için uyum sürecini zorlaştırmaktadır. Bu durum da uzun vadede bakılırsa güvenlik sorunlarının doğmasına neden olabilecek bir zemin hazırlamaktadır (Orhan, 2015, s.5).

3.3. Suriyeli Göçmenlerin, Hataylılara Yönelik Algıları ve Tutumları

Suriyeli göçmenlerin en temel endişe konusu geçim kaynağı olanaklarının kısıtlı olması ya da düzenli gelirlerinin olmaması gibi durumlarla karşı karşıya kalmalarıdır. Ayrıca Suriyeli mülteciler, kendileri için toplumda mevcut olan hizmetlere nerede ve nasıl erişebilecekleri ile ilgili bilgiden ve bilgilendirmeden yoksun durumdadırlar. Dil sorunu yaşadıkları ve bazen yöre halkından olan bireylere güvenmedikleri için veya bazen yöre halkından kişilerle yakın ilişkiler içinde olmadıkları için onlardan yardım istememekte/isteyememekte ve kendi sorunlarına yine kendileri çözüm yolları bulmaya çalışmaktadırlar. Fakat yabancı bir ülkede farklı kurallar ve farklı uygulama alanları

olduğu için genelde istedikleri hizmete ulaşamamakta ve bu kendi içlerine dönük yaşam seçimi ise onları daha da zor durumlara koymaktadır.

Kamplar dışında kalan mülteciler, düzenli olarak belli bir yardım alamamakta ve dernek ve vakıflar gibi çeşitli kurumların yaptığı yardımlara eşit şekilde ulaşamamaktadır. Türkiye’de bu konuda çalışmalar yürüten ve ciddi anlamda yardımlar yapan İHH, KIZILAY gibi birçok kurum vardır. Bu kurumların Hatay’daki temsilcilikleriyle yaptığımız görüşmelerde de aynı sorunun önemli bir yer kapladığı görülmüştür. Çünkü birçok yardım vakfı elinden geldiği kadar bütün ihtiyaç sahiplerine ulaşmaya çalışmaktadır. Fakat buna rağmen herkese tam olarak ulaşamamakta bazı ailelere daha kolay yardımlar ulaştırılırken bazıları daha az yardım almakta ve yaşadıkları bu şikâyetlerini sürekli bu yardım kuruluşlarına iletmektedirler.

Yardım kuruluşları ise sürekli bu şikâyetlerle karşı karşıya kaldıklarını belirtmekte ve ellerinden geldiği kadar ulaşamadıkları bu kişilere ulaşmaya çalışmaktadır. Fakat mültecilerin ülkemizin içerisindeki yaklaşık beş yıldır farklı yerlere dağılmış olması ve bu kişilerin çeşitli nedenlerle sürekli yer değiştiriyor olması onlara ulaşmada tabii ki hem yardım kuruluşları hem de devlet için zor durumlar yaratmaktadır ve bu kişilere ulaşmayı zorlaştırmaktadır.

Ekonomik sorunlar içerisinde baktığımızda mültecilerin işsizlik yüzünden günlük ihtiyaçlarını karşılayamadıkları ve bu yüzden gayri resmi yollara başvurarak kaçak olarak çalışma veya dilencilik yapma veya çok zor durumda olanların ise bazen suça bulaştığı görülmektedir. Fakat suça bulaşanların içerisinde birçok suçlunun zaten geldikleri ülkede de benzer suçlar işlediği ve buna burada devam ettiği gözlenmiştir.

Devlet ve yardım kuruluşları ihtiyacı olan Türk vatandaşlarına olduğu gibi mültecilere de yardım etmektedir. Ancak iki milyonu aşkın mültecinin Türkiye’nin çeşitli şehirlerine dağılması ve bunların bazılarının işsizlik, barınma yeri bulamama ve buldukları yerdeki yerleşik halkla yaşadıkları anlaşmazlıklar gibi bazı nedenlerden dolayı sürekli yer değiştirmek zorunda kalmaları nedeniyle kontrol altına alınamamaları da ayrıca bir sorun teşkil etmektedir.

Özellikle savaşın başladığı ilk zamanlarda herhangi bir kayıt işlemi olmadan binlerce Suriyeli sığınmacı ülkemize giriş yapmıştır. Fakat daha sonra Suriyeli sığınmacılarla yerleşik halk arasına da çeşitli şehirlerde yaşanan anlaşmazlıklar nedeniyle bu sorun kontrol altına alınmaya çalışılmış ve sığınmacılar giriş çıkışlarda

çeşitli kontrollerden geçirilerek onlara geçici mülteci kimliği verilmeye başlanmıştır. Sığınmacıların kayıt altına alınması ile ilgili Sorunlar:

- Kayıt altına alınmayan nüfusun çok büyük olması
- Bu nüfusun sürekli yer değiştirmesi ve sayının sürekli değişmesi
- Çatışmanın yoğun olduğu zamanlarda kontrolsüz, kayıtsız girişlerin artması
- Park ve bahçe gibi ev vasfı olmayan yerlere bile nüfusun sığınması
- Geçici ikametgâh belgesi alma sırasında yolsuzluk yapıldığına yönelik söylemlerinin olması
- Nüfus tespiti için resmi makamlarca aktif bir çabanın olmaması, bunun için sığınmacının başvuru yapmasının beklenmesi
- Geçici ikametgâh belgesi alma süresinin esnek olması
- Geçici ikametgâh belgesi almak için Suriye kimliğine sahip olma zorunluluğunun olması.
- Kayıt başvurusu ile ilgili güvenlik kaygısı
- Kayıt işlemlerinde ve kayıt belgelerinde farklılıkların olması
- Bazı kamu kurumlarından kayıt altına alınmadan da hizmet verilebilmesi (belediye, ASB gibi) (Zincir ve Davas,2014).

3.4. Göçmenlerle İş Alanları Üzerinde Yaşanan Anlaşmazlıklar

Suriye krizinin Hatay'a ekonomik etkisi de diğer birçok ile göre çok daha hissedilir düzeyde olmuştur. Şehirdeki hemen herkes krizin en büyük yükünü Hatay'ın çektiğini düşünmektedir. Hatay'daki her sektör, Suriye'deki savaştan ilk yıllarda olumsuz etkilenmiştir. Suriye'deki krizin Hatay'a olan ekonomik etkilerini dört ana başlık altında toplamak mümkündür:

3.4.1. Doğrudan Ticaret

2010 yılında 118 milyon dolara yaklaşan Hatay'ın Suriye'ye doğrudan ihracatı 2012 yılında 56 milyon dolara düşmüştür. 2014 yılında bir toparlanma olması beklense de 2011 öncesi rakamları yakalamamanın bu şartlar devam etmesi halinde artık çok zor olduğu görülmektedir (Orhan, 2015).

3.4.2. Taşımacılık/Transit Geçişler

2011 yılı öncesinde İstanbul'dan sonra Türkiye'nin en büyük lojistik firmalarına sahip Hatay'da Suriye üzerinden yapılan taşımacılık önemli bir geçim kaynağı olarak yıllarca birçok Hataylıya geçim kapısı olmuştur. Kriz sonrası yaşanan sıkıntılar 20 Temmuz 2012'de sınırın fiili olarak kapatılması ile son safhaya ulaşmıştır. Taşımacılık sektöründe birkaç firma dışında henüz iflasını açıklayan firma olmamıştır. Ancak sınırdaki durumun devam etmesi ve alternatif güzergâhların devreye sokulamaması halinde sıkıntının boyutlarının artacağı kesin olarak görülmektedir (Orhan, 2015).

3.4.3. Sınır Ticareti/Kayıt Dışı Ekonomi

Savaş ekonomisi her yerde olduğu gibi Hatay'da da oluşmuştur. Hatay sınır il olması ve sınırının bir kısmını da Asi nehrinin oluşturması nedeniyle önceden beri kayıt dışı ticarete açık bir yer olmuştur. Savaş öncesi 500.000-1.000.000 doları bulan sınır kaçakçılığı sıfırlanmamış, sadece gidip gelen malların niteliği değişmiştir.

Özellikle son yıllarda kaçak ticarete artış olduğu gözlenmiş ve buna bağlı olarak belli kesimlerin zenginleştiği fakat bu zenginleşmenin çeşitli sorunlara da neden olduğu görülmüştür. Buna örnek olarak Suriyelilerle kaçak mazot ticareti yapan iki Türk ailenin zamanla oradan gelen parayı paylaşmakta sıkıntı çekmeleri sonucu aralarında çıkan kavgada iki kişi hayatını kaybetmiştir. Bunun yanında Suriyelilerle de sorunlar yaşanmaktadır. Onlarla kaçak ticaret yapan bölge halkından bir kişinin, para konusunda çıkan anlaşmazlık nedeniyle, Suriyeliler tarafından öldürülerek Asi nehrine atılmıştır. Ölenin ailesi; katillere, Suriye'de olduklarından dolayı ulaşamamıştır. Bu tür sorunlar hala yaşanmaya devam etmektedir. Bu tür olayların yaşanması ne yazık ki sorunu daha da çıkmaz bir hale dönüştürmüştür (Orhan, 2015).

3.4.4. Turizm

Turizme dayalı ticaret büyük oranda azalmıştır, ancak şehirde yaşayan Suriyelilerin ihtiyaçlarını yerel esnaflardan görmesi bu olumsuz durumu biraz da olsa olumlu yönünü oluşturmaktadır. Ayrıca Suriyelilere yapılan yardımlar da yine yerel üreticilerden temin edilmeye çalışıldığı için ekonomik hareketlilik bir ölçüde devam etmektedir (Orhan, 2015).

Bu alanlara ek olarak konut kiralarında artış olmuştur. Hatay'a gelenlerin çoğunun ekonomik durumunun yatırım yapmaya elvermediği, ancak pazarlarda sebze-

meyve satışı yaptıkları, berber, ekmek fırını veya küçük dükkânlar açtıkları görülmektedir. Suriyelilerin genelde alt kademelerde çalışma imkanı buldukları ve boş olan her iş kolunda çalıştıkları görülmektedir. Özellikle Hatay şehir yapısı olarak içinde çok farklı dillerin konuşulduğu göz önüne alındığında Suriyelilerin burada çalışmasında dil konusunda başka şehirlere oranla çok daha fazla avantajlı olduğu ortadadır.

Yerel işletmeler açısından bakarsak özellikle küçük işletmelerde kaçak göçmenlerin işçi olarak çalıştırılması yaygınlaşmıştır. Cüz-i ücretler karşılığında çalışmayı kabul etmeyen Hatay halkının girmedikleri işlere Suriyeliler alınmakta ve niteliksiz eleman açığı bu şekilde kapatılmaktadır. Fakat bu eleman açığını Suriyeli göçmenlerle gidermeye çalışan işletme sahipleri, genelde ellerine geçen bu fırsatı daha çok Suriyeli elemanı daha düşük ücretler karşılığında çalıştırarak kullanmaktadır.

Mülteci akınının ilk başladığı zamanlarda, onlara karşı olan güvensizlik nedeniyle kolay kolay işyerinde Suriyeli eleman çalıştırmayan iş sahipleri, zamanla Türk elemanlardan çok Suriyelileri çalıştırmaya başlamıştır. Burada Suriyeli göçmenler için işin ne kadar zor veya ücretinin az olması önemli değil, önemli olan bulunduğu şartlar içinde ihtiyacı olan parayı kazanmaktır. Bu yüzden iyi eğitim görmüş iyi derecede yabancı dil konuşan göçmenler bile hamallık yapabilmekte veya tarla işçisi olarak çalışabilmektedir.

Göçmenlerin zor çalışma koşullarına sahip olan ve düşük ücretli işleri kabul ederek çalışması işletme sahiplerinin hem sigortasız hem de ucuz işçi çalıştırarak elde edeceği geliri artırmaya çalışmasına neden olmakta ve çalışanların ücretlerini daha da azaltarak hem Türk hem de Suriyelileri daha ucuza çalışmaya mecbur bırakmaktadır. Böylece işyerinde kaçak olarak Suriyelileri çalıştıran ve çalıştırmayan firmalar arasında haksız rekabet ortaya çıkmaktadır. Bu rekabet sonucunda firmalara önemli kazançlar sağlamaktadır.

Hatay halkı içerisinde bazı kişiler iş fırsatlarının ellerinden alındığına inanmaktadır. Ancak iş dünyası açısından bakıldığında bu iddianın tam olarak karşılığı olmasa da bazı açılardan da doğru olduğu görülmektedir. Çünkü mülteciler genelde yerel halkın çalışmayı tercih etmediği alanlarda istihdam edilmektedir. Bu açıdan yerel halkın işini elinden aldığı iddia edilemez fakat zamanla her iş alanında Suriyelilerden faydalanmaya çalışan iş sahipleri daha düşük ücretle çalıştırabileceği kadar Suriyeli işçi çalıştırmaktadır.

Suriyeli göçmenlerin i hayatında yarattığı bu etki Hatay halkından bireylerin, bazen gerçekten de iş bulamaması veya onların da Suriyeliler gibi daha ucuza çalışmak zorunda kalmasına neden olmuştur. Böylece vasıfsız işgücü gerektiren iş kollarında, işgücü açığı kapanmıştır. Fakat bu açık işverenlerin lehine kapanmıştır ve bölgede hem Türk hem de Suriyeliler arasında vasıfsız ve ucuz işgücü oranı artmıştır. Örneğin Hatay'daki mağazaların tamamına yakını tezgahlar olarak Suriyelileri çalıştırmaktadır. Özellikle sınırda olan Reyhanlı ilçesindeki her iki iş yerinden biri Suriyelilere ait küçük iş yerlerinden oluşmaktadır. Bunlar özellikle fırın, lokanta, pastane gibi yerlerden oluşmaktadır.

Suriyeliler küçük işletmeler (fırın, kuaför, lokanta vb.) yoluyla üretim ve ticarete katkı sağlamaktadır. Ancak bu işletmelerin tamamına yakınının kaçak olması nedeniyle vergi gibi yasal yükümlülükleri yerine getirmemeleri, Hatay halkı açısından haksız rekabete neden olan bir durum yaratmıştır.

Hatay'da özellikle niteliksiz işler için ücretlerin oranında önemli düşme gözlenmektedir. İşverenler artık Suriyeli mültecileri ikinci bir seçenek olarak görmekte ve Türk eleman bulamadıklarında hemen ihtiyacı olan çalışan bulmak için mültecilere yönelmekte ve onları yanlarında çalıştırmaktadır. Özellikle Suriyeli göçmenler ihtiyaçları olduğu için bulabildikleri her türlü işi kabul etmektedir. Düşük ücretli bile olsa kabul etmeleri onlara göre buldukları bu durumun geçici olduğu içindir. Böyle olunca da bu ülkede kaldıkları süre içerisinde alabilecekleri her türlü ücret karşılığında çalışmayı kabul etmektedirler (Zencir, ve Davas, 2014, s.44). Bu konu ile ilgili görüştüğümüz bir Suriyeli aile buradaki iş koşullarıyla ilgili şunları ifade etmiştir:

“ Burada çalışmak bize göre daha zor, sizde kadın erkek herkes daha çok çalışıyor. Çünkü para yetmiyor. Belki daha çok para alıyorsunuz ama burada her şey çok pahalı. Bizim Suriye'de altı ay geçinebildiğimiz parayı burada bir aylık ev kirasına yatırıyoruz. İş koşullarınız çok ağır, biz orda eğer kendi işimizde çalışıyorsak sabah 7'den 10'a kadar çalışırız, sonra eve gelir dinleniriz ve 3'te tekrar gideriz, 6'da da eve döneriz. Eğer devlet işiyse sabah 8'den 2'ye kadar çalışırız sonra eve dinlenmeye geliriz, akşam 5'ten 7'ye kadar tekrar çalışır geri döneriz. Biz eğer sabah erken kalkamadıysak, iş yerini arar 1-2 saat sonra geleceğimizi söyleriz ve hiçbir sorun olmaz. Ama sizde bu tür şeyler için izin alıyorsunuz ve böyle şeyler birkaç kez tekrarlanırsa ciddi bir sorun oluyor. Hep çalışıyorsunuz ve sürekli işte olduğunuz için de akraba, eş, dost ziyareti yapmıyorsunuz, bütün hayatınız iş olmuş.”

Bir diğerk görüşmecinin anlatımı ise şu şekildedir:

“ Biz aslında 2 aylığına gelmiştik ama şimdi yaklaşık iki sene olacak biz buradayız. İlk geldiğimizde yanımızda ne varsa hepsini sattık, zaten yakında döneriz diyorduk ama olmadı. Biz buraya ilk geldiğimizde halk bize karşı çok yardımseverdi ama artık onlar da eskisi gibi değiller, onlar da fakir onlarında bir sınırı var tabiki. Bu yüzden de biz nerde iş bulursak çalışmaya başladık. Biz daha çok tarlalarda ve inşaat işinde çalışıyoruz. Bizi normal bir Türkün alabileceği paranın yarısı fiyatına çalıştırıyorlar. Bizim evlerimiz ya eski, yıkılmak üzere ya da ahurdan bozma evler oluyor ama biz ona rağmen kolay kolay iş bulamıyoruz. Bazıları bize çalışırken çok iyi davranıyor ama bazıları da bize köle gibi davranıyor. Bizim de ülkemizde evlerimiz, arabalarımız, iş yerlerimiz vardı ama hepsi gitti. Arabalarımızı ve altınlarımızı gelirken sattık, burada geçiniriz diye ama onlar bize birkaç ay yetti sadece. Şimdi hiçbir şeyimiz yok. Buradaki iş sahiplerinin yanında ucuza çalışabilmemiz bile bizim için iyi bir şey.” demiştir.

Mevcut çalışma koşullarına rağmen bir de halktan da ara sıra tepki aldığını söyleyen bir görüşmecinin de anlattığı bu konuda dikkat çekicidir:

“ Biz onların yarı fiyatına çalışmamıza rağmen bizden rahatsız oluyorlar - siz niye geldiniz, bizim rızkımızı aldınız, siz zaten iyi değilsiniz- gibi şeyler söylüyorlar. Onlar bizden daha az kira veriyor çalışınca bizim iki katı para alıyor. Bir de onlar gelecek seneyi, çocuklarının okulunu, alacakları evi veya arabayı düşünüp çalışıyor. Biz bulunduğumuz akşamı düşünürüz bu günü çıkaralım Allah kerim diyoruz. Bizim çocuklarımızın okul hayatı bitti, benim kızım üniversite son sınıfta okuldan ayrıldı ve Lübnan'a ablasının yanına kaçmak zorunda kaldı. Şimdi biz onunla telefonla bile çok zor görüşebiliyoruz. Burada bizim gibi birçok kişi de Suriye'de kalan ailesini akrabalarını rahat rahat arayamıyor. Çünkü onların Türkiye'ye kayıtlı numaraları aradıkları öğrenilirse hem onların hem de buradakilerin başı belaya girer. Suriye'deki istihbaratçılar veya polisler bizim ve ailemizin izini sürüp mutlaka zarar vermeden bırakmaz. Benim kızım gibi birçok gencin şimdiye kadar verdiği bütün emekler boşuna gitti. Bizim burada üniversite mezunu olan gençlerimiz de var. Onlar burada amelelik yapıyor, hamallık yapıyor çünkü insanlar burada onlara başka bir iş vermez.”

Bir diğeri ise,” Biz zaten kendi ülkemizde ezildiğimiz, zulüm gördüğümüz için oradan bırakıp geldik ama burada da bizi Türkler eziyor, hakir görüyor. Biz en ağır işlerde yarı fiyatına çalışırken sizden olan kişilere aynı iş için iki kat para veriyorsunuz.

Hem biz çalıştığımızda bazıları bize insan muamelesi bile yapmıyor, sanki burada biz onların kölesiyiz. Biz kendi ülkemizden özgür olmak için kaçtık ama burada köle olduk.”

Ayrıca çarşıda da halk arasında da bu sorun üzerine konuşanlara çokça rastlamak mümkündür. Bunlardan birinde bir bijuteri dükkânında çalışan bir eleman şu şekilde durumunu anlatmıştır:

“Biz artık çalışmıyoruz patronlar bize hiç acımıyor, artık çalışacak gücümüz de kalmadı. Çünkü hem çok düşük ücret veriyorlar hem de 13 saat hiç durmadan çalıştırıyorlar. Ve biz çalışmazsak yerimize çalışacak Suriyeli çok diyorlar. Hem de artık onlar da Türkçe konuşabiliyor. Geçenlerde bir arkadaşım günde 13 saat çalıştırıp haftalık 10 lira ücret veren yerlerin olduğunu söyledi. Bu insanlar bu kadar az parayı bu kadar ağır bir iş için nasıl kabul ediyorlar hala anlamıyorum.”

Suriyelilerin çalışması tartışmalara yol açsa da Hatay’da bir canlılık yaratmıştır. Suriyelilere geçici çalışma izni verilmesi yaklaşık olarak bütün sınır illerinde iş dünyasının ortak talebi olmuştur. İş dünyası, yerel halkın tepkisini önlemek açısından firmalara belirli bir oranda (%10) sığınmacı çalıştırma hakkı da tanınmasını önermektedir. Özellikle Gaziantep, Kahramanmaraş ve Şanlıurfa’da işgücüne ihtiyaç duyulan iller arasındadır. Yabancı statüleri devam etmesi şartıyla sığınmacılara çalışma izni verilmesi, kayıt dışı şekilde, ucuz işgücü olarak çalıştırılmalarından kaynaklanan sorunları engelleyecek hem tedbir hem de yeni bir hak kazanma olarak olumlu sonuçlar doğuracaktır. Bu şekilde Türk işçi ile Suriyeli işçi arasındaki haksız rekabet ortadan kalkacaktır (Orhan, 2015, s.46).

Mevcut durumda sığınmacılar ile Türk vatandaşları arasında firmaların vergi ödememesi nedeniyle Suriyelilerin lehine bir durum oluşmaktadır. Bu şekilde devletin, Suriyelilerin kaçak çalışmasından kaynaklanan vergi kaybı da ortadan kalkacaktır. Ayrıca toplumsal düzeyde Suriyelilerin iş hayatına resmi olarak katılmasıyla hem kendi ihtiyaçlarını kendileri karşılayacak hem de yaşadıkları uyum süreci daha hızlı ve kolay olacaktır. Bunun yanı sıra Suriyelilerin kaçak işyeri açmasının önlenmesi yerel halk ile Suriyeli esnaf arasındaki gerginliği sona erdirecektir (Orhan, 2015).

3.5. Göçmenlerle Ev Kiraları Konusunda Yaşanan Anlaşmazlıklar

Göçmenlerin büyük gruplar halinde ve yakın olması nedeniyle özellikle sınır illerini tercih etmesi bu illerde büyük yoğunlukların yaşanmasına neden olmuştur. Normal şartlarda sınırdaki illerimiz yoğunluk açısından ortalama bir seviyede, hatta

bazıları seyrek denebilecek durumdadır. Şimdiye kadar bu şekilde gelen halk, bir anda gelen göçmen dalgasını ilk başlarda birçok alanda olumlu tepkiyle karşılamıştır. Önceden dışarıdan gelenler için çok uygun fiyatlarda ev ve işyerleri bulunurken zamanla boş olan ev ve işyerlerinin sığınmacılar tarafından tutulması kiraları bir anda en az iki kat artırmıştır.

Evini kiraya vermek isteyen kişinin artık yeni bir seçeneği olduğu için istediği gibi fiyat belirlemede ve bunun arkasından ciddi paralar kazanır hale gelmektedir. Aslında ilk başlarda mültecilere ev kiralamak istemeyen bölge halkından bazı kişiler güvenmedikleri için Suriyelilerden daha fazla ücret talep etmişlerdir.

Göçmenlerin; ülkelerindeki savaşın devam etmesi nedeniyle burada kalma sürelerinin artması ve burada daha ne kadar kalacaklarının hala belirsizliğini koruyor olması Hatay'da hayat pahalılığına neden olmuştur. Türk vatandaşları ise bu durumdan yine mülteciler gibi zarar görmekte ve yüksek ev kiralalarıyla karşı karşıya kalmaktadır.

Bu konuda şikâyetçi olan bir görüşmeci “ *Biz artık onlara kiralık ev vermiyoruz. Çünkü geldikleri evleri ahıra çevirip çıkıyorlar. Kira da vermiyorlar. Ev için gelenler ilk önce iki veya üç kişiyiz diyor ama eve geçince 15-20 kişi evde kalıyor. Kiralarımızı isteyince de ya vermiyorlar ya tehdit ediyorlar ya da devlet bizim arkamızda gidin şikâyet edin diyorlar. Biz evimizi belli bir kişiye kiralyoruz ama o gidiyor başka eve taşıyor bizim evimizi de daha pahalıya başka bir Suriyeliye kiralyor. Biz gittiğimizde bambaşka adamlar evimizden çıkıyor. Biz bunlara nasıl güvenelim.* ”

Bazı ev sahipleri evlerini Hatay'ın yerlisi olan vatandaşlara vermek istediği için ev kiralalarını onlara daha ucuza saymasına rağmen çok yüksek fiyatlar her iki kesimi de mağdur etmektedir. Fakat buna rağmen insanlar ev almak, ev kiralamak zorunda kaldığı için bu tür uygulamalar diğer ev sahiplerine örnek oluşturmaktadır. Bu nedenle Hatay genelinde ev kiralalarında bir artış gözlenmiş ve bu artış sürekli artmaya devam etmiştir.

Son yıllarda Hatay'ın inşaat sektöründe ciddi bir gelişme olduğu görülmektedir. Her yerde yeni yeni binalar yükselmekte, daha inşaatı bitmeyen binalar Suriyelilere kiraya verilmektedir. Fakat buna rağmen bu yapılanlar ihtiyacı karşılayamamaktadır.

Ev kiralardan Hataylılar kadar Suriyeliler de şikâyetçidir. Kendilerine karşı büyük bir ayrımcılığın yapıldığını düşünen Suriyeliler, kendilerine büyük bir haksızlık yapıldığını ve zor durumda oldukları için onlara yardım yapılacağı yerde sırf Suriyeli oldukları için yerli halktan daha yüksek fiyatlara ev kirası ödemek zorunda olduklarını

belirtmişlerdir. Bu durumun her alanda olduğunu belirten Suriyeli görüşmeciler, burada açık bir ayrımcılık olduğunu ve bu durumun onları Türklere karşı daha mesafeli olmaya ittiğini belirtmişlerdir.

Kötü durumda olan, yarı inşaat halinde, kapısı; penceresi olmayan binalarda yaşayan göçmenlerin birçoğunun bu gibi alanlarda kalabilmek için kira ödemesi onlar için artık normal bir hal almıştır. Çünkü maddi durumu iyi olmayan birçok göçmen böyle yerlerde kalarak en azından daha uygun fiyatlarda yaşayabilecek barınma alanları bulmaktadır.

3.6. Göçmenlerle Çocuklar Konusunda Yaşanan Anlaşmazlıklar

Yetişkin göçmenler için buldukları yerlere alışmak biraz zaman alsa da, çocuk göçmenler buldukları ortama, ülkeye yetişkinlere oranla çok daha hızlı alışmaktadır. Özellikle uyum için en önemli etken olan dilin öğrenilmesi bakımından çocuklar çok daha iyi durumdadır. Suriyeli göçmenler Türkiye’de dört yıldır bulunmaları nedeniyle özellikle ilk gelen grupların çocukları ana dilleri gibi Türkçe öğrenmiş gözlemlerimize göre ise anne babalarına tercümanlık bile yapar hale gelmişlerdir. Özellikle onların zor şartlar nedeniyle iş konusunda çocuklarını da çalıştırmak zorunda olmaları bu çocukların ortama daha kolay alışmasına ve daha kolay dil öğrenmesine neden olmuştur.

Göçmenlerin ilk geldikleri zamanlarda özellikle küçük mahallelerde Türk komşularıyla bir arada yaşamaları, çocukların arasında yaşanan küçük anlaşmazlıklar ve daha çok Türkçeyi bilmedikleri için alay etme veya yabancı oldukları için onlara karşı ayrımcılığa neden olmuştur. Görüşme yaptığımız bir Suriyeli aile babası şunları ifade etmiştir:

“ Biz geldiğimizde kimse bize yardım etmedi, sadece komşular sahip çıktı. Ama bizim bulunduğumuz yerdekilerin hepsi fakir olmasına rağmen bize uygun fiyata ev verdiler, evlerinde ne varsa paylaştılar ama biz ne kadar dikkat etsek de herkesin bize karşı bakışı burada aynı değil. Küçük çocuklarımız var, onlar mahallede çıkıp çocuklarla oyun oynamak istiyor. Ama onların çocukları bizim çocuklarımıza – Pis Arap- diye alay ettikleri için çocuklarımız onlarla sorun yaşıyorlar, o çocuklarla kavgaya ediyorlar. Biz burada yabancıyız, ne olursa olsun susmak zorundayız. Bu yüzden çocuklarımızı da artık pek dışarı göndermiyoruz. Bu ayrımcılığa biz susmak zorundayız

ve bunun farkındayız ama onlar daha çocuk ve bunu anlayamıyor. Bu yüzden bu durum çocuklarımıza ağır geliyor. Biz de sabrediyoruz çünkü başka çaremiz yok.”

Bununla ilgili görüşlerini bildiren bir sağlık görevlisi ise, *“Suriyeli çocuklar hastaneye veya resmi başka kurumlara geldiklerinde bizim çocuklardan daha çekingen ve korkak davranıyorlardı. Onlar o kadar korkmuş ki savaşın izleri birçoğunda hala duruyor. Özellikle oradan gelirken yaralanma sonucu Hatay’a gelerek tedavi olan ve bu şekilde burada kalmaya devam eden aileler ve çocuklarında bunu daha da açık bir şekilde görmek mümkün. Çocuklar iyileşse de birçoğunun bedeninde, patlayan bombanın izleri duruyor, onlar her an bir patlama olacak her an birileri saldıracak endişesiyle yaşıyorlar.”* demiştir.

Çocuklarla ilgili sorunlardan biri de Suriyeli ailelerin çok çocuklu olması nedeniyle yerli halkın çocuk sesinden sürekli şikâyet etmesidir. Bununla ilgili bir görüşmeci; *“Suriyeliler bir evde en az iki üç aile olarak yaşıyor. Hepsinin de bir sürü çocuğu var ve çok gürültü yapıyorlar.”* demiştir.

Suriyeli bir görüşmeci ise, *“Sürekli bizi ve çocuklarımızı aşağı görüyorlar. Tabii durduk yere yüzümüze söylemediklerini çocukları bize söylüyor, sürekli bizim çocuklarımızla alay ediyorlar. Biz buraya kendi şerefimizi, onurumuzu korumak için geldik, ülkemizde artık dayanılacak bir durum kalmamıştı. Ama şimdi de burada dışlanıyoruz hem de en çok çocuklarımız dışlanıyor. Çocuklar diğer çocuklarla oynayamıyor. Diğer çocuklar sürekli kışkırtıcı şeyler söylüyorlar bizimkilere. Sonrada ağlaya ağlaya eve dönüyorlar. Ne farkımız kaldı, burada tamam yardım yapılıyor ama fazlalık olduğumuzu, yük olduğumuzu her yerde yüzümüze vuruyorlar. Bu yüzden çocuklarımızın da psikolojisi bozuldu. Artık onlar için de ayrıca dikkat ediyoruz.”*

Göçmen çocuklar henüz geldikleri yerde tam olarak neden ve ne olarak bulunduğunu kavrayamasa da yaşadıkları ile bunu daha iyi anlamışlardır.

3.7. Göçmenlerle Taciz Tecavüz ve Fuhuş Olayları Üzerinden Yaşanan Sorunlar

Hatay sınır yakınlığı ve akrabalık bağlarıyla yakın ilişkiler geliştirdiği Suriye halkıyla, özellikle son on yılda sınırlarda giriş çıkışların daha kolay olması vizenin kaldırılması ve bayramlaşma uygulamasıyla dostluk ortamı artmıştır.

Savaş nedeniyle, büyük kitleler halinde gelen Suriyeli akını Hataylılarla olan evlilikleri daha da artırmıştır. Başlarda normal olarak gelişen bu durum iki tarafında birbirini istismar etmesiyle maalesef devam etmiştir.

Hatay'da Suriyelilerin gelişiyle birlikte ikinci, üçüncü eş olarak gayri resmi evliliklerin sayısında artış yaşanmıştır. Bu artışta özellikle savaş nedeniyle Hatay'a gelenlerin burada daha ne kadar kalacaklarının belli olmaması, zor şartlarda yaşamaları ve kendi geleneklerinde olan “ *Kızın varsa gözü açılmadan evlendir.* ” düşüncesi evliliklerde daha esnek davranmalarına neden olmaktadır. Burada esnek olmak yurt dışına veya uzak memleketlere, tanımadıkları kişilere kız verme anlamında kullanılmıştır. Bunun yanında Suriyeliler, kız çocuklarının başına kötü bir şey gelmesin veya yanlış yola sapmasın diye kızlarını daha çok küçük yaşlarda evlendirilmesi gerektiğini savunmaktadır.

Bu konuda görüşme yaptığımız Suriyeli bir görüşmeci, “*Bizde bir baba, kızları varsa onları çok araştırmadan isteyen çıkarırsa verir. Çünkü bu kişi Suriyeli de olsa yabancı da olsa fark etmez, önemli olan kızına sahip çıkması ve namusunu korumasıdır. Zaten orada küçük yaşlarda kız çocukları evlendirilir ki gözü açılmasın, namusuna laf getirmesin. Bundan dolayı artık evlenen kızın sorumluluğu kocasına geçmiştir. Böylece baba bu sorumluluktan da kurtulmuş olur.*” Bu şekilde düşünen sığınmacılar, kızlarını Türk erkekleriyle evlenmelerine sıcak bakmaktadırlar. Suriye toplumunda normal şartlarda da çok eşlilik olduğu için burada kızlarını evli olan erkeklerle evlendirmelerinde herhangi bir sıkıntı görmemektedirler.

Türk erkekleri için ise özellikle maddi durumu iyi olmayan bekar veya evli fakat çocuğu olmayan veya erkek çocuğu olmayan erkeklerin Suriyeli kadınlarla evliliğe daha sıcak baktığı ve genellikle bu tür kişilerin Suriyeli kadınlarla evlendiği görülmektedir. Ayrıca bu evliliklerde Suriyelilerin zor şartlarda olduklarından dolayı herhangi bir şey istememeleri, sadece savaş ortamına dönmek için her türlü şartlarda evlilikleri kabul etmelerinde etkili olmuştur.

Bu insanlar sığınacak bir eve kavuşabilmek için bazen dillerini bile bilmedikleri ve kendilerinden yaşça oldukça büyük olan kişilerle evlenmişlerdir. Bunun gibi Hatay'da ikinci eş olarak kendisinden yaşça oldukça büyük biriyle evlilik yapmış Suriyeli bir kadınla olan görüşmemizde, “*Kocam benimle çocuğu olsun diye evlendi ama yaklaşık bir senedir evliyim ve çocuğum olmadı ve ben ilk karısıyla aynı evde kalıyorum. Ayrı bir evim yok, o yüzden her gün sorun yaşıyorum. İlk başlarda kocam*

bana karşı iyiydi ama çocuğum olmadığı için artık oda bana kötü davranıyor. Buna rağmen benim bunlara katlanmam gerek çünkü bizde baba evinden çıkan bir kız ancak kefeniyle geri döner. Bende bunlara katlanıyorum, başka çarem yok.” diyerek içinde bulunduğu durumu anlatmıştır.

Bir diğer kadın görüşmeci ise “*Kadın isterse sürünsün ama evli olsun daha iyi. Burada kadınlar bir sorun yaşad mı hemen kocalarından boşanıyorlar. Ama bizde bu çok kötü bir şey ve kadın eğer çok zor şartlar yaşar ve boşanmak zorunda kalırsa bile kısa bir süre sonra bir başkasıyla evlenir. Kadın neden çalışsın, neden kendine yük alsın ki, hele birde çocukları varsa... Bu yüzden kadına birinin bakması lazım bunun için de yaşı kaç olursa olsun nasıl bir durumda olursa olsun mutlaka evlenmelidir. Benim bir akrabam da benim gibi ikinci eş olarak Türk biriyle evlendi ve onun kocası eski karısıyla şiddetli geçimsizlik yüzünden ayrılmış. Kadın şu an tek başına çocuklarıyla yaşıyor ve boşanmayı kadın istemiş. Bu bir kadın için çok zor bir durum o yüzden ne kadar kötü olursa olsun boşanmamalıydı.”* demiştir. Ayrıca bu kadının görüşünden de orada kadınların çalışmasına pek de sıcak bakılmadığı anlaşılmaktadır.

Görüşmecilerimizden biri ise bu konu hakkında, “*Biz gerekirse taş taşırız ama kadınlarımızı çalıştırmayız. Bizde bu çok ayıp bir şeydir. Birçok kişi kadınlarımız için iş yerleri öneriyor ama biz kabul etmiyoruz. Türkiye’de bu öyle değil normal bir şey, ama biz kadınlarımızı çalıştırmayız.”* şeklinde görüşlerini belirtmiştir. Buna göre hem mülteci kadınlar hem de mülteci erkekler genel olarak kadınların çalışmaması gerektiği konusunda hemfikir gibi görünmektedir.

Zaman içinde Suriyelilerin çalışmayla ilgili düşüncesinin değiştiği veya daha küçük kesimler için geçerli olduğu söylenebilir. Çünkü şu anda Hatay’ın her yerinde birçok iş yerinde özellikle de giyim mağazalarında Suriyeli kadınlar çalışmaktadır. Bu da yukarda bahsedilen görüşün aslında Suriyeliler arasında pek de yaygın olmadığı veya zamanla değiştiğini göstermektedir.

Bunun yanında görüştüğümüz bazı Suriyeli kadınlar ise Türklerle yapılan evlilikler için Türk kızlarını bakımsız ve çirkin buldukları için Türk erkeklerinin Suriyeli kızlarla evlendiğini söylemişlerdir. Onların kültürlerinde kadının hakları daha sınırlı ve bir erkek hiçbir neden göstermeksizin ikinci veya üçüncü bir kadınla evlenebilmektedir. Bu tür evliliklerin Suriyeliler için normal karşılanması ve göçle beraber Türkiye’de de yayılmaya başlaması buradaki toplumsal yapıyı olumsuz yönde etkilemiştir.

Özellikle evli erkeklerin ikinci bir kadınla evlenmesi ciddi ailevi sorunlara neden olmaktadır. Her ne kadar iki taraf arasında yapılan evlilikler, iki halkı birbirine yakınlaştırırsa da evli erkeklerin ikinci evlilik yapması Hatay'daki kadınlar tarafından ciddi olarak rahatsız edici bulunmaktadır. Bu yüzden yaptığımız görüşmelerde de bu tür evliliklerin Türk kadınlarını rahatsız ettiği ve acaba bizim eşlerimiz de öyle bir şey yaparlar mı endişesi içinde oldukları görülmüştür.

Suriyeli mültecilerin gelişiyile birlikte fuhuş olaylarının da arttığı söylenmektedir. Yaptığımız görüşmelerde Hatay halkının bu tür olaylardan rahatsız olduğunu belirtenler de olmuştur. Suriyelilerle yaptığımız görüşmelerde ise değişik cevaplar aldık bir görüşmeci, *“Bu işleri burada yapanlar Suriye’de de yapıyorlardır mutlaka, orda ne iş yapıyorlarsa burada da aynı şeyleri yapmaya devam ediyorlar.”*

Bir diğer görüşmeci, *“ Bu tür şeyler her yerde oluyor, Türkiye’de de var şimdi de bunlar eklendi. Böyle işler yapan kadınların burada onlara sahip çıkacak kimsesi yok, bazılarınınsa çocukları da var ne yapacaklar, nasıl geçinecekler, mecbur öyle işlere bulaşıyorlar. ”*

Bir diğeri ise *“Bizde önceden çok daha tutucu ve muhafazakâr dediğimiz insanlar bile neler neler yapıyor. Bizde görüyoruz etrafımızda, önceden Suriye’de çok farklı tanıdığımız insanlar çok değişmiş. Burada özgürlük var kimse kimseyi tanımıyor, öyle olunca bu insanların da ne olduğu öylece ortaya çıktı. Biz bu insanları görünce çok üzülüyoruz. Çünkü bizim ülkemiz savaş halinde olmasına rağmen bu insanlar kendilerini de kaybetmiş ve maalesef fuhuş yapıyor. Suriye’deyken çok müspet insanlar arasından da böyle kişilerin çıkması bizi daha da üzüyor. Biz nereye gidiyoruz, ne olacak bizim bu halimiz? Yabancı ülkelerde sefil olduk, bir de üstüne kendimizi kaybettik.”* şeklinde görüşlerini belirtmiştir.

Fuhuş olaylarının yanında evlilikleri kullanarak bir geçim kaynağı sağlayan Suriyelilerin olduğunu da iddia edenler mevcuttur. Görüştüğümüz Hataylı birçok görüşmeci etraftan duyduğu evlilik hikâyelerini anlatmıştır. Görüştüğümüz bir mahalle muhtarı, *“Biz şimdi eşlerimize şakayla Suriyeli ikinci eş alacağız dediğimizde bile eşlerimiz kıyametleri koparıyor, psikolojileri bozuldu artık her şeyimizden şüphelenmeye başladılar, başkaları evleniyor ama acısını biz çekiyoruz, aile huzurumuzu bile bozdular.”* diyerek bu durumun ailelerine olan etkisini dile getirmiştir. Bir diğer görüşmeci, *“ Suriyeliler buradan kişilerle evleniyor ama bir iki hafta sonra evde ne var ne yok alıp götürüyor, sonra başkasıyla evleniyor, nasıl olsa resmi nikah*

yok, resmi hiçbir şeyleri olmadığı için onlara da kimse ulaşamıyor, olan bizimkilere oluyor” şeklinde aslında yaşanan olayları özetlemiştir.

Bunun dışında genel olarak kültürel farklardan kaynaklanan sosyal uyum sorunları ile sosyal dışlanma da yaşayan Suriyeli kadınların fuhuş sektöründe ve ticarete dönüşen gayri resmi evlilikler aracılığıyla cinsel istismarı ile kadınlara yönelik tacizlerin arttığı dikkat çekmektedir.

Mazlum-der’in Mayıs 2014 tarihli kamp dışında kalan Suriyeli kadın raporunda bu konuya yönelik önemli bilgiler paylaşılmıştır. Buna göre kamp dışında kalan kadınlar cinsel taciz ve istismar açısından daha büyük bir tehlikeyle karşı karşıyadır. Bazı göçmenlerin işlediği suçların halk arasında bütün göçmenlerin sürekli olarak işlediği suçlarmış gibi algılanması, göçmenlere karşı sürekli olarak olumsuz bir takım nitelikler yüklenmesine ve halkın göçmenlerin birçoğunu ötekileştirme ve reddetme eğilimine girmesine neden olmuştur. Bunun sonucunda ortaya çıkan suçlu göçmen algısı nedeniyle Suriyeli göçmen kadınların karşı karşıya geldikleri istismar ve taciz olayları meşrulaştırılmaya çalışılmaktadır.

“Yerel halktan kadınlarda eşlerinin ellerinden alınacağına dair bir korku oluşmuş. Ama kimse erkeklere sorumluluk yüklemiyor. Suriyeli kadınlar Türk kadınları için büyük bir tehlike halini almıştır. Buradaki yerel kadınlar Suriyelilere hiçte sıcak bakmıyor. Huzurlarını bozduklarını söylüyorlar.”

Yerli halkla Suriyeli göçmenler arasında göze çarpan en ciddi farklılıklar kadın-erkek ilişkilerinde ve evlilik örüntülerinde görülmektedir. Sığınmacıların gelmesiyle birlikte toplumsal değerlerde ve rollerde bazı değişmelerin görülmesi bu hususların yeniden yorumlanması gerektiği sonucunu doğurmuştur (Yaşar, 2013). Bu yüzden mültecilerin farklı olan evlilik adetleri Türkiye’de hem suistimale hem de aile sorunlarına yol açabilmektedir.

Özellikle Suriyeli kadınların ikinci veya üçüncü eş olarak evliliklerde bir mahzur görmemeleri ve çocuk yetiştirmede yerli halkın genel görüşüyle daha rahat olmaları aile birliği ile ilgili en önemli farklılıklar olarak görülmektedir. Ayrıca bu tür evlilik yapan kişilerin evlendikleri mülteci kadının ailesine de zamanla bakmaya başlaması veya buna zorlanması bazı sorunlar doğurmaktadır. Bu kişilerin evlenmelerinin asıl nedeninin “kendilerine ve ailelerine birinin bakması” olduğu gerçeği zamanla Türk eşlerin rahatsız olmasına neden olmaktadır (Yaşar, 2013) .

Hatay’da yapılan görüşmelerde genel olarak kabul edilen bu tür evliliklerin yaygınlaşması ile ikinci, üçüncü eş olarak gizli “imam nikahlı” evlilikler, çevrede yerli halktan kadınların mülteci kadınlara karşı daha soğuk ve temkinli yaklaşmasına neden olmuştur. Bu olayların artması nedeni ile bazı kadınlar Suriyeli kadınları evlerine davet etmekte çekimser davranmakta ve bu yüzden de onlara olabildiğince uzak durmaya çalışmaktadır. Bu durumda hem Türkiyeli hem de Suriyeli kadınların daha çok kendi tarafına çekilmesine neden olmaktadır.

Özellikle birçok yerde insanların anlattığı “*Suriyeli dul mülteci kadının sonradan evli olan ev sahibiyile gizliden evlendiğinin duyulması*” veya “*yalnız başına çocuklarıyla kalan Suriyeli kadının daha sonra komşusunun kocasıyla gizliden evlendiğinin ortaya çıkması*” gibi haberler onlar için son derece önyargılı bir bakış açısının oluşmasına neden olmaktadır.

Ayrıca bu durumların yaşanmaya devam ettiğinin bilinmesi kadınlar için son derece büyük bir tehlike anlamına gelmektedir. Kamp dışında yaşayan sığınmacılar için artarak devam eden bu tür sorunlara yönelik herhangi bir sosyal destek mekanizması ise bulunmuyor. Çünkü bunlar gayri resmi yaşanan durumlardır ve kontrol edilmesi de daha zordur. Tabi ki burada yaşanan bu ikinci evliliklerde sadece sığınmacı kadınların hedef alınması, bu kadınlarla gizliden veya herkesin bilgisi dâhilinde evlenen erkeklere herhangi bir sorumluluk yüklenmemesi de ayrıca üzerinde düşünülmesi gereken bir konudur.

3.8. Göçmenlerin Karıştıkları Suç Olayları

Göçmenlerin gelişiyile birlikte oluşan karışık ortam, birbirini tanımayan iki kesim arasında bir güvensizlik ve kuşku ortamı yaratmıştır. Birbirini yabancı olarak algılayan bu insanların karşı tarafı güvenilmeyen ve tehlikeli bir kesimin üyesi olarak görmeye başlamıştır.

Suriyeli göçmenlerin yaşam koşullarının zorluğu ve buradaki eğitim imkânından yeterince faydalanamıyor olması uzun vadede suç oranlarındaki artış da dâhil olmak üzere bazı sosyal sorunlara uygun zemin hazırlamaktadır. Buna rağmen Aralık 2014 itibarıyla kayda değer bir asayiş sorunun yaşanmaması önemli bir bilgidir (Orhan, 2015). Nitekim hem mültecilerle hem de Türk yetkililerle birebir yaptığımız görüşmelerde de bunu görmekteyiz. Hatay’da halkla yaptığımız görüşmeler ve oradaki yetkililerden aldığımız bilgilere göre Hatay halkının Suriyeli mültecilere yönelik

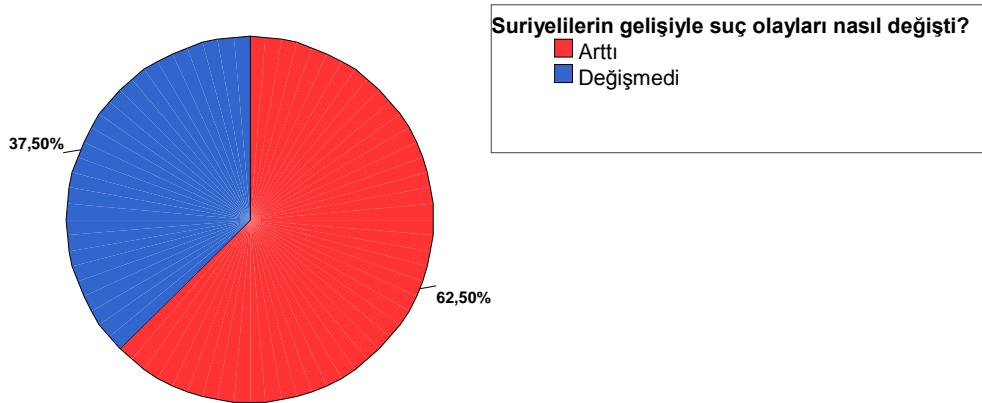
şikayetlerin tahmin edilenden çok daha azdır ve bu şikayetlerin birçoğunu da ilk zamanlarda gelen şikayetler oluşturmuştur.

Görüşme yaptığımız görüşmecilerin bazıları “neden kamplarda kalmıyorsunuz?” veya “hiç kampta kalmayı düşündünüz mü?” sorusuna karşılık, “*Biz en baştan beri kampta kalmayı düşünmedik. Çünkü güvenli olmadığını düşünüyoruz. Tamam, oradakiler de Suriyeli ama onlar içinde de suçlular vardır. Biz bunu bilemeyiz ve biz orada kalırsak ve herhangi bir işimiz çıkarsa ailemizi orda yalnız başına bırakamayız. Sonuçta çadırın içinde kalacağız ne kadar konforlu olsa da orda çok fazla insan bir arada yaşıyor ve oradaki kötü niyetli insanlar bize kötülük düşünebilir. Çadırlar da bezden yapılmış ve bu yüzden bence tehlikelere açık bir ortam.*” şeklinde cevap vererek aslında kendi milletlerinden olan insanlara da güvenmediğini belirtmiştir.

Görüşme yaptığımız göçmenlere, Suriyelilerin burada yaptığı suçları sorduğumuzda değişik cevaplar aldık. Kimisi, “*Evet bizde de var öyle suç işleyen ama bence bunlar Suriye’de ne iş yapıyorlarsa burada da aynı işi yapmaya devam ediyor.*”

Bazı görüşmeciler, “*Ben hiç duymadım, etrafımda da hiç görmedim*” şeklinde cevap vermiş, bazıları ise “*Bu insanlar aç ne yapsın kimse yardım etmiyor, iş de vermiyor, ne yapsın bu insanlar onlar bunu yapmak istemezlerdi.*” şeklinde cevaplar vermişlerdir. Ama birçoğu cevap vermek istememiş veya kısa cevaplar vererek aslında olmaması gerektiğini fakat bu karmaşa ortamında yaşanabilecek sorunlar olduğunu söylemişlerdir. Bu konuyla alakalı halkımızın geneli Suriyelilerin gelmesinden sonra suç oranlarının arttığı yönünde fikir belirtmiştir.

Tablo14. Suriyelilerin Gelişiyile Suç Olayları Nasıl Değişti?

“Suriyelilerin gelişiyle suç olayları nasıl değiştirdi?” şeklindeki sorumuza yüzdeler dilim olarak bakarsak; görüşme yaptığımız kişilerin % 62,5’i arttı, % 37,5’i de herhangi bir değişiklik olmadı cevabını vermiştir.

Suriye’de iç savaşın başlamasından sonra oluşan krizden en fazla etkilenen şehirlerin başında Hatay gelmektedir. Hatay, Suriyeliler gerçeği ile diğer sınır illeri gibi savaş sonrasında tanışmış değildir. Hatay ile Suriye sınırı, Suriye iç savaşı öncesinde neredeyse sanal bir niteliğe sahipti. Bununla birlikte; neredeyse her Hataylı ailenin Suriye tarafında bir akrabası bulunmaktadır. Çünkü bu insanlar Osmanlı döneminde bir arada aynı devletin toprakları olarak yüzyıllarca bir arada yaşamış bir toplumun fertleri durumundaydı. Fakat Osmanlı’nın yıkılması ve Hatay’ın ana vatana katılması ile araya sınır çekilmiştir. Fakat bu bölgeye yayılmış olan akrabalıklar sınırın iki tarafında da olsa devam etmiştir.

Zaman zaman Suriye’yle siyasi sorunlar yaşansa da iç savaştan birkaç sene öncesinde yaşanan olumlu gelişmeler ve iki ülkenin birbirine yakın bir tavır sergilemesiyle sınırların açılması ve bayram zamanları iki tarafta da akrabası olanların ziyaretçi kağıdı çıkararak birbirine gidip gelebilmeleri imkanı sağlamıştır.

Her iki devletin desteğiyle sağlanan bu imkanlar sayesinde Hatay ve Suriye halkı tekrar bir araya gelmiş sınırın ötesinde kalan amca, kardeş vs. akrabalara tekrar ulaşılmıştır. Bu durum savaştan birkaç sene öncesinde başlamış ve çok güzel bir dostluk köprüsü kurulmuştur.

Dolayısıyla krizin sadece ekonomik boyutu değil bunun yanında insani boyutu da Hatay’da yoğun olarak hissedilmektedir. Birleşmiş Milletler Ekim 2014 verilerine göre Hatay’da beş kampta 15.404 kişi yaşamını sürdürmektedir. Kamp dışında yaşayanların resmi rakamı ise 60.000 civarındadır. Ancak özellikle Reyhanlı, Antakya ilçe merkezlerine ve sınıra yakın ilçelere birçok kayıt dışı yaşayan Suriyeli sığınmacının eklenmesiyle burada bulunan Suriyelilerin sayısının resmi rakamın en az iki katı olduğu yönünde bir kanı mevcuttur (Orhan, 2015, s.3).

Yaptığımız görüşmelerden birinde yönelttiğimiz “Yaşadığınız yerdeki Suriyeli sayısı ne durumda?” şeklindeki sorumuza karşılık , “*Valla şimdi bizim köyde önceden bir sürü boş ev vardı, ama şimdi hepsi kirada ve bazıları fazla olan tek odalarını, ahırlarını bile Suriyelilere kiraladı. Şimdi bir baktık onlar köyde bizden fazla olmuşlar, farkında değiliz, bir kavga olsa onlar bizi döver!*” şeklinde cevap vermiştir.

Hatay'ın toplumsal yapısı heterojen bir niteliğe sahiptir. Şehir farklı etnik, dinsel ve mezhepsel grupların barış içinde, hoşgörüyle bir arada yaşaması konusunda örnek oluşturacak bir geçmişe sahiptir ve şehir en çok bu özelliği ile övünmektedir. Hatay'da genel olarak Türk, Alevi Arap, Sünni Arap, Kürt ve Hıristiyan Arap nüfus yoğun olarak yaşamaktadır. Hatay'ın bu yapısı Suriyeliler meselesini daha hassas bir konuma getirmiştir. Hatay'da en büyük kaygı ise demografik yapının ve farklı gruplar arasında uzun yıllardır var olan dengenin bir taraf lehine bozuluyor olmasıdır.

Şehirde her kesimden insan, yaşanacak her türlü olumsuzluktan ilk ve en çok kendilerinin etkileneceğinin bilincindedir. Suriyeliler üzerinden yerel halkın yaşadığı rahatsızlıklar bir kaç kez sokağa yansımıştır. Ancak her kesimden ileri gelenlerin ve resmi makamların krizi iyi yönetmesi ile olayların büyümesine müsaade edilmemiştir. Yaşanan olaylardan sonra halk arasında *“Birlikteliğimizi korumak zorundayız yoksa bizde Suriyelilerin yaşadığını yaşarız.”* bilincinin daha da geliştiği görülmektedir.

Şehre gelen Suriyeliler nedeniyle etkisiyle bazı sıkıntılar yaşansa da, ciddiye alınacak ölçüde bir kitlesel bir tepki gerçekleşmemiştir. 11 Mayıs 2013 tarihinde Reyhanlı'da gerçekleşen terör saldırısından sonra bile ciddi anlamda infial yaşanmaması önemlidir. Saldırı sonrası Suriyelilerin gösterilen tepki nedeniyle şehri terk etmek zorunda kaldığı ve birçoğunun savaş devam etmesine rağmen ülkesine geri döndüğü söylentisi yayılmış olsa da rakamlar ve ilçedeki mevcut durum bunu yansıtmamaktadır (Orhan ve Gündoğar, 2015)

Yerel ve ulusal basında Hatay'la ilgili yer alan haberlerin provoke edici nitelikte olduğu ve halkı olumsuz algıya yönlendirdiği yönünde tespitler mevcuttur. Bu doğrultuda, Suriyeli sığınmacıların sürekli olarak olay çıkardığı, şehirde kullandıkları otel ve restoranlara hesap ödemediği ayrıldıkları, girdikleri her yeri dağıttıkları şeklindeki haberler halkı da etkileyerek yerel halkta şikayetlerin artmasına neden olmuştur.

Bununla birlikte Suriyeliler ile yerel halk arasında tarihten gelen akrabalık bağlarının olması, toplumsal yapıyı bir anlamda ayakta tutarak kitlesel tepkileri engellemektedir. Reyhanlı İlçe merkezlerinde yaşayan Suriyelilerin yaklaşık %20'sinden fazlasının akrabalarının yanında kaldığı, maddi ve manevi destek aldığı ifade edilmektedir (Orhan ve Gündoğar, 2015).

Yapılan görüşmelerde de ifade edildiği gibi Hatay'ın “patlamaya hazır bir bomba” olduğu yönünde azımsanmayacak kadar çok sayıda görüş de mevcuttur. Farklı kesimlerin

de aynı kaniya sahip olduğu bu görüş, bir şekilde Suriyelilerin neden olduğu bir olay yaşanması halinde, bunun önünün alınamayacağı yönündedir. “Birlik içinde bir arada yaşam bozulacak mı?” korkusu şehrin geneline hakimdir. Bu koku da aslında herhangi bir olayın çıkması konusunda frenleyici bir etki yapmaktadır. İnsanlar bu bilinçle ellerinden geldiği kadar soğukkanlı olmaya çalışmaktadır.

Güvenlik açısından bakarsak halkın belli bir kesiminde Suriyeli muhaliflerin Hatay’a sürekli olarak resmi yollarla veya kaçak yollarla gelip gittikleri görüşü yaygındır. Hatta savaşın ilk zamanlarında Hatay’a geçen ve görünüş olarak savaşa katıldığı anlaşılan muhalif veya başka gruplara mensup bazı sığınmacıların şehir merkezinde çok rahat dolaşabildiği bir dönem de olmuştur. Fakat Hatay halkı içinde muhaliflere destek verenler olduğu gibi onlara karşı çıkan ve onları terörist olarak görenler de mevcuttur. Göçmenlere karşı olumsuz bir görüşü olmayanlar bile muhalif görünümlü kişilerin sanki bir savaş ülkesindeymiş gibi bir görüntü oluşturduğunu ve bu kişilerin her yerde rahatça dolaşmasının birçok insan tarafından korku ve endişe kaynağı haline geldiğini düşünmektedir. Muhalif görünümlü kişilerin halk arasında rahatsızlık yarattığı anlaşıldıktan sonra güvenlik birimleri önlemleri sıkılaştırmış ve bu şahıslar artık şehir merkezinde daha az görünür hale getirmiştir. Buna rağmen yaşanan endişe bitmiş değildir. Birçok kişi güvenlik ne kadar çok artsa da sınırdan geçişleri engellemenin mümkün olmadığını, çalışmak ya da savaşmak için gidiş-gelişlerin devam edeceğini ifade etmiştir. Savaştan kaçan Suriyelileri koruma ve onlara destek olma duygusu şehir genelinde hâkim olsa da “*sakallılar veya savaşçılar*” denilen kişilerin burada olduklarını bilmek bile rahatsızlık yaratmaktadır.

Bunun yanında Suriyeli sığınmacılar ve yerel halktan kişiler arasında az da olsa adli vakalar zaman zaman yaşanmaktadır. 2014 Haziran ayına kadar bu vakaların sayısının 200 civarında kaldığı görülmüştür. Özellikle Hatay şehrin konumu ve demografik yapısına bakıldığında yetkililer tarafından bu rakam beklenenin oldukça altında olarak değerlendirilmektedir. Bu gibi olayların yaşanması ve toplumda dedikodu ile yayılması ciddi bir rahatsızlık yaratmıştır.

Akrabalık bağlarının şehrin güvenliğinin sağlanmasında etkili olduğu görülmektedir. Aile ve akrabalar doğal bir koruma oluşturduğundan hırsızlık ve benzeri suç oranlar, bu gibi durumlarda normalde beklenenin altında kalmaktadır (Orhan ve Gündoğar, s. 2015).

İnsanlar daha çok yabancılardan çekinir. Fakat Hatay’a gelen mültecilerin birçoğunun burada tanıdık veya akrabasının olması hem onlar için hem yerel halk için

nispeten daha olumlu bir durumdur. Çünkü birebir kendi akrabası olmasa bile yıllardır tanıdığı komşusunun akrabası olarak gelen bir mülteci, hiç bilmedikleri tanımadıkları birinden daha iyidir. Bu şekilde karşı tarafla birebir olmasa bile tanıdık, komşu veya akraba aracılığıyla daha kolay bir anlaşma sağlanmaktadır.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Türkiye'ye yönelik gerçekleşen göçler tarih boyunca farklı milletlerden farklı sayılarda olmuştur. Fakat son yıllarda Suriyeliler tarafından başlayan ve tüm dünyayı etkileyen büyük bir göç dalgası yaşanmaktadır. Bu şekilde gün geçtikçe daha da artan bu göç hareketleri ülkemizin sosyal ve ekonomik yapısını derinden etkilemiştir. Kısa sürede buraya yerleşen bu büyük insan kitlesi, aynı zamanda toplum düzeni ve halkın güvenliğini de tehdit eder hale gelmiştir. Bu yüzden devlet yeni düzenlemeler yapma yoluna gitmiştir. Bu düzenlemelerle insan hakları ve halkın güvenliğinin istenen yönde geliştirilmesi sağlanmaya çalışılmıştır. Göçle birlikte oluşan heterojen kitlenin kontrol edilebilmesi için önemli düzenlemelerin yapılması ve altyapı çalışmaları önemlidir. Türkiye tarihi boyunca hangi milletten hangi dinden olursa olsun gelen sığınmacıları geri çevirmemiş milleti ve devletiyle elinden gelenin en iyisini yapmaya çalışmıştır. Fakat bu çabanın da yalnız kalmaması ve uluslar arası toplum tarafından da desteklenmesi gerekmektedir (Öztürk, 2015).

Hatay'da Suriyelilerin yaşam koşulları, ekonomik durumları iyi olmasa da, yerel halk ile uyum sağlama açısından daha iyi bir tablo söz konusudur. Birçok kişi aile ve akrabalık bağları sayesinde daha kolay barınma imkânı elde etmiştir. Şehirde Arapça bilen nüfusun fazla olması ve bu nedenle dil engelinin nispeten az olması olumlu bir faktör olarak öne çıkmaktadır (Orhan ve Gündoğar, 2015, s.3-4).

Suriyelilerin sınır illerinde işgücü açığını kapatması bölgedeki yatırımların gelişmesine ve kısa sürede artmasına olumlu katkı sunmaktadır. Burada hem inşaatlarda ucuzca çalışan Suriyelilerin doğrudan katkısının olduğu hem de bölge halkından birçok kişinin Suriyelilerin kiralaması için yeni binalar yaptığı görülmüştür. Bu durum da özellikle inşaat sektöründe önemli gelişmelerin olmasını sağlamıştır. Burada yaşayan nüfus için ancak yeterli olan bina sayısının bir anda gelen Suriyeli akını karşısında yeterli olmadığı görülmüş ve evlerin en yüksek fiyat veren kişilere kiralandığı görülmüştür. Bu şekilde mevcut evler kiralanmış ve bütün boş evler dolmuştur.

Bazı bireyler evlerinin belli bir bölümünü veya bir odasını kiraya açmış bu şekilde ek gelir elde etmişlerdir. Fakat belli bir süreden sonra bulunan boş evlerin hemen hemen hepsi dolmuş ve insanlar ev bulmada sıkıntı yaşamaya başlamışlardır. Durum böyle olunca sadece Hatay'da değil birçok sınır ilinde hızlı bir şekilde yeni binalar inşa edilmeye başlanmış ve böylece eksik olan ev ihtiyacı karşılanmaya

çalışılmıştır. Bu şekilde de bu durum binaların inşası sırasında insanlar için yeni bir iş kapısı yaratmıştır. Burada çalışan hem Suriyeli hem de Türk vatandaşları için inşaat alanında bir canlanma yaşanmıştır. Ayrıca yapılan yeni binalar iki kesiminde ihtiyacını karşılamış ve emlak sektörüne yeni bir canlılık sağlandığı görülmüştür.

Türkiye'deki Suriyeli mültecilere sağlanan insani yardım malzemelerinin ve hizmetlerin burada bulunan yerel firmalardan temin edilmesi, bu firmalara da destek olmakta ve özellikle gıda ve tekstil firmaları için bir fırsat oluşturarak piyasaları canlandırmaktadır (Zencir ve Davas, 2014).

Yaptığımız görüşmeler ve gözlemlere göre kamp dışında ikamet eden mültecilerin bir kısmı normal denebilecek evlerde yaşarken bunlardan birçoğu da genellikle bodrum katlarında, havasız, karanlık ve rutubetli evlerde ikamet etmektedir. Bunlar içerisinde önceden hayvan barınağı olarak kullanılan ama daha sonra mültecilere kira karşılığı verilen ahırdan bozma evlere bile rastladık. Fakat buna rağmen görüştüğümüz mülteci ailesi başlarını sokabilecek bir yer buldukları için kendilerini şanslı hissediyorlardı. Ayrıca bu aileler kaldıkları ev kirasını bile ödemede zorluk çektikleri için birçoğunun ev eşyası yok denecek kadar az ve evlerindeki eşyaları ise sadece temel ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik eşyalardan oluşmaktaydı. Ayrıca bu ailelerin eşyalarının birçoğu Türk komşuları tarafından verilen eski eşyalardan oluşmaktadır. İkamet ettikleri alanlardaki yerli halktan olan komşuları da zor şartlarda yaşadıkları için evlerinde eski veya fazla olan eşyalarını mülteci komşularına vererek yardımcı olmaya çalışmışlardır. Bu şekilde göçmenlerin en azından bazı temel ihtiyaçları karşılanmaya çalışılmış ve iki taraf birbirine zamanla ısınmış ve daha sıcak komşuluk ilişkileri oluşmaya başlamıştır. Ayrıca bunun yanında ev kiralalarının yüksek olmasından dolayı kiralanan evlerde bir aile değil de genellikle en az iki üç ailenin bir arada yaşadığı gözlenmiştir. Bu ailelerin birlikte yaşama sebepleri içinde, geldikleri yerde tanımadıkları insanlarla anlaşamayacaklarını düşünmeleri ve yalnız kalmamak için kendi akraba veya tanıdıklarıyla bir arada yaşamının kendileri için hem daha güvenli hem de daha ucuz olması yer almaktadır.

Sığınmacıların kaldığı evlerde imkânlar son derece kısıtlıdır. Özellikle kış ayları bu aileler için oldukça zor geçmektedir, 10 yaş altı çocuk sayısının fazlalığı da ebeveynler ve yardım çabasında olan bölge halkı için işleri çok daha zor hâle getirmektedir. Görüşme yaptığımız KIZILAY yetkililerine göre göçmenlerin en çok ve acil olarak ihtiyaç duyduğu maddeler çocuk bezi, mama ve tabi ilaç gibi maddelerdir.

Yerel yardım kuruluşları ve halk eliyle yürütülen gıda ve diğer ihtiyaçların karşılanması kaynak yetersizliği nedeniyle aksamaktadır. Sürekli artan sığınmacı nüfusunun ihtiyaçlarını karşılamak bir yana, ihtiyaç sahibi sığınmacıların tespitlerini yapmak bile artık son derece zor bir hal almıştır. Profesyonel biçimde yürütülecek bir kayıt alma ve yardım faaliyetinin acilen hayata geçirilmesi bu gibi sorunların çözümü açısından son derece yararlı olacaktır. Aksi halde ne şehir merkezlerinde mecbur oluşu için veya birlikte yaşadığı bireyler tarafından mecbur bırakıldığı için dilencilik yapan Suriyeli çocukları nede hırsızlık gibi kimi asayiş vakalarında adı geçen mültecileri görmek sürpriz olmayacak ve bu tür kişilerin sayısı her geçen gün artacaktır.

Yaptığımız görüşmelerde genel olarak Türkiye'deki sağlık sisteminin Suriyeli sığınmacılar tarafından kendi ülkelerine göre daha iyi ve daha gelişmiş olarak gördükleri saptanmıştır. Ayrıca doktor ve hemşireler de onlara yönelik tutumlarını son derece iyi bulduklarını belirtmişlerdir. Görüştüğümüz bazı doktorlar, gelen mülteci hastaların doktorlara karşı yerel halktan daha saygılı ve daha hoşgörülü olduğunu belirtmişlerdir. Sonuç olarak bu alanda karşılıklı iki taraf için de bir memnuniyet olduğu anlaşılmaktadır.

Yaptığımız görüşmeler sonucunda halkın genel olarak Suriyelilere karşı Reyhanlı saldırısı sırasında bu işte Suriye'nin ve Suriyelilerin parmağının olduğu iddiası nedeniyle mültecilere karşı olumsuz bir algı oluşmuştur. Reyhanlı saldırılarında 55 vatandaşımızın kaybedilmesi ve şehrin merkezinde, en işlek caddesinde bu derece kanlı bir saldırıyla karşı karşıya kalınması bölgede belli bir süre huzursuzluk ortamı yaratmıştır.

Reyhanlı halkı saldırının hemen ardından yaşadıkları şokun etkisiyle bazı Suriyeli mültecilere karşı saldırgan bir tutum sergilemiştir. Yaşanan bu saldırı Reyhanlı'da can ve mal kaybına neden olduğundan bu yaraların sarılması biraz zaman almıştır. Bu süre zarfında bütün Hatay ili hem ekonomik hem de sosyal açıdan çok etkilenmiş korku ve endişe ortamı şehirde hissedilir derecede artmıştır.

Daha önce Suriyelilere karşı bazı kesimlerde mevcut olan olumsuz düşünceler, saldırının ardından Hatay halkı arasında, daha geniş bir alana yayılarak tepkisel bir hal almıştır. Bu olumsuz düşünceler patlama sonrasında maksimum seviyeye çıkarak tepkisel olarak halk tarafından Suriyelilere karşı şiddet kullanmak şeklinde sonuçlanmıştır.

Hem siyasilerin hem de bölgenin ileri gelenlerinin yatıştırıcı etkisiyle halk sağduyulu bir tavır almış ve kısa bir süre sonra her şey tekrar eski halini alarak huzur ve güven ortamı geri dönmeye başlamıştır.

Görüşmelerimizde de Hatay insanının o sıralar Suriyelilere karşı bir adım geri durdukları ve kendilerini güvende hissetmedikleri fakat olayların anlaşılmasından sonra “birlik ve beraberliğin” devam etmesi için daha çok çaba sarf ettikleri ve bu tür kışkırtmalara karşı daha dikkatli olduklarını belirtmişlerdir.

Görüşme yaptığımız göçmenlerin tamamını Suriye’de yaşanan iç savaşın yıkıcılığı ve zorlayıcı etkisi dolayısıyla Hatay’a gelen kişiler oluşturmuştur. Bu göçmenlerin çoğu kendi ülkelerinde kendi evlerinde yaşıyor ve kendi işlerinde çalışıyorlardı. Fakat 2011’de başlayan iç sorunlar ve bu sorunların çözümünde devletin baskıcı bir yöntem kullanması ve bununla ilintili olarak yönetime karşı oluşan savaşı gruplar ile birlikte ülkede iç karışıklık giderek iç savaş halini almıştır. Gittikçe şiddetini artıran çatışmalar masum birçok insanın hayatını kaybetmesine neden olmuş ve bu durumun devam etmesi de artık insanların kendi evlerini bırakarak daha güvenli ülkelere göç etmek zorunda kalmalarına neden olmuştur. Bunun sonucunda en çok göç alan ülkelerden biri de Türkiye olmuştur.

Türkiye hem coğrafik olarak yakınlığı hem de tarihi boyunca mazlumlara karşı gösterdiği yardımseverliğiyle uzun yıllar boyunca çeşitli ülkelere gelen sığınmacılara ev sahipliği yapmıştır. Ayrıca Türkiye’nin savaş boyunca Suriyeli sığınmacılara karşı sürekli sınır kapılarını açık tutması ve gelenlere elinden geldiği kadar en iyi şekilde yardım etmeye çalışması mültecilerin özellikle Türkiye’yi seçmesinde etkili olmuştur.

Türkiye’deki mülteci kampları, dünyada sayılı denebilecek en iyi şekilde donatılmış kamplardan biridir. İlk başlarda halktan da gelen yardımların çokluğu gelen mültecilere ihtiyaçlarını karşılamada çok etkili olmuştur. Fakat gelen mültecilerin tümü kamplara yerleşmemiştir. Bunun ilk nedenlerinden biri sınır kapılarının ilk açıldığı zamanlarda kamplarda yer olması ve gelenlerin hemen yerleşmesidir. Fakat zamanla gelen mülteci sayısı arttıkça kampların doluluk oranının artmasından dolayı gelen mülteciler çevre illere gönderilmek zorunda kalmıştır. Özellikle sınır illerde doluluk oranı artınca gelen mülteciler daha iç illere geçmek zorunda kaldı ve oralarda en başta dil olmak üzere çeşitli alanlarda ciddi sorunlar yaşamaya başladılar.

Bir diğer neden ise mültecilerin kulaktan dolma haberlerle kampların yeterince iyi olmadığı, mülteci kamplarının durumunun kötü olduğu yönündeki söylentilerin

doğru olduğunu kabul ederek, kamp dışında yerleşim alanlarını tercih etmiş olmalarıdır. Bir başka neden ise, gelen mültecilerin orda birbirlerine güvenmemeleridir. Yani çok sayıda mültecinin bir kamp alanı içinde bir arada yaşamaktan çekinmesi ve bu kamptaki çadırların kendilerine diğer Suriyeli mültecilerden gelebilecek tehlike ve saldırılara karşı yeterince güvenli olamayacağını düşünmeleridir.

Görüşme yaptığımız bazı mülteciler orada kalmak istemediklerini çünkü orda kendi kızlarını veya eşlerini yalnız bırakmaktan korktuklarını ve herhangi bir nedenden dolayı onları yalnız bırakırlarsa dışarıdan kötü niyetli birilerinin bezden yapılmış bir çadıra veya küçük bir konteynıra çok daha rahat girebileceğini ve onlara zarar verebileceğin bu yüzden de böyle bir ortamda hiçbir şekilde rahat edemeyeceklerini bildirmişlerdir. Sonuçta orada olanlar her ne kadar mülteci olsa da geldikleri ülkede ne oldukları belli değil. Kamplarda da çeşitli suç olaylarına karışan Suriyelilerin olduğunun bilinmesi de bu insanları kamplara karşı daha uzak tutmuştur. Buradaki insanlar, belki yasadışı işler yapmış, belki suça karışmış ve başka insanlara zarar vermekten çekinmeyen insanlardır. Bu çekinceler sığınmacılarda, kampta yer alan güvenliğin o kadar kalabalık kitlelerin barındığı alanlarda yetersiz kalacağı düşünmesine neden olmuştur.

Ayrıca her ne kadar bu tür toplu alanlarda göçmenlerin her türlü ihtiyaçlar karşılansa da ailelere sadece içinde kalabilecekleri ve yatabilecekleri bir konteynır verilmektedir. Bunun dışında diğer ihtiyaçları ortak ve toplu olarak karşılandığı için kendilerine ait özel alanlarının az olması da “diğer insanlarla sorun yaşanır mı” veya “biz burada yaşayabilir miyiz” endişesi yaratmaktadır. Tabi ki ülkemiz bu mültecileri kamplara alırken bunun ayrıntılı bir araştırmasını yapacak durumda değildi çünkü yardıma muhtaç olarak gelen her birey aynı şekilde mülteci olarak kabul edilmiş ve gelenlerin hepsinin ilk olarak temel ihtiyaçları en iyi şekilde karşılanmaya çalışılmıştır.

Bir diğer neden ise durumu iyi olan mültecilerin kamplarda kalmak yerine ev kiralarak evlerde daha rahat bir şekilde yaşamak istemeleridir. Bu yüzden kamp dışında kalanların birçoğunu ya Türkiye’ye gelmeden önce maddi durumu iyi olan ve gelirken kendi ihtiyacını karşılayabilecek parayı veya maddi değer taşıyan eşyalarını beraberinde getiren ya da yurt dışında çalışan bir baba, oğul veya akrabasının desteğiyle hayatını sürdürmeye çalışan insanlar oluşturmaktadır.

Başka bir ülkede bir akrabası veya tanıdığı sayesinde geçinenlerin dışındaki aileler için durum zamanla daha zor bir hal almıştır. Türkiye’nin Suriye’ye göre çok

daha pahalı bir ülke olması nedeniyle kendi maddi gücüne güvenen ve beraberlerinde getirdikleri paranın uzun süre onları idare edeceğini düşünen mülteciler buraya gelir gelmez büyük bir hayal kırıklığına uğramıştır. Çünkü her ne kadar coğrafi olarak birbirine yakın iki ülke olsa da birçoğunun ilk defa geldikleri bu ülkede her şey kendi ülkelerine göre çok daha pahalı çıkmıştır. Ayrıca onların gelmesiyle de zamanla birçok fırsatçının işine geldiği için çeşitli alanlarda yeni yeni fiyat artışları olmuştur. Bu durum da hem gelen mültecileri hem de yerli halkı mağdur etmiştir. Yaşadıkları bu mağduriyet ise maalesef hala devam etmektedir.

İşlevselci yaklaşım açısından mültecilerin yerel halkla olan ilişkilerine bakılacak olursa, bireylerin toplumsal sistemin hayatta kalabilmesi için değişen çevre koşullarına uyum sağlaması gerekmektedir. Burada hem Hatay halkı için hem de gelen Suriyeli mülteciler için adeta yeni bir toplum yapısı oluşmaktadır. Burada yeni oluşmaya başlayan yapının uyum içinde olması ve birbirini tamamlaması şarttır. Mülteciler geleli beş yıl olmasına rağmen hala onlarda da geri gitme isteğinin olması ve Hatay halkı içerisinde azımsanmayacak bir kesimin Suriyelilerin buradan gitmesi gerektiği şu an olmasa bile savaş bittikten sonra gitmeleri gerektiği kanaati mevcuttur. Ayrıca yapılan görüşmelerde savaş bitmeden de gitmelerini isteyenlerin olması, oluşan yeni toplumun hep birlikte bir uyum içinde olamayan fakat sadece bir arada yaşayan iki toplumdan oluştuğunu bizlere göstermektedir.

İşlevselci yaklaşıma göre toplumsal sistemin devam edebilmesi için, onu oluşturan birimlerin bir arada etkileşim içinde görevini yerine getirmesi gerekir. Ancak bu şekilde toplumsal bütün, varlığına devam edebilir. İşlevselciler toplumu oluşturan her bir toplumsal ögenin ancak toplumun ihtiyaçlarının karşılanmasında bir role sahip olması durumunda sürekliliğini koruyabileceğini savunur. Buna bağlı olarak Suriyeli sığınmacılar için önemli olan barınma yeri ihtiyacı Hatay için yeni bir ekonomik gelişmeye neden olmuştur. Burada bir taraf için sorun olan bir durumun diğer taraf için ekonomik bir çıkar sağlamanın yanında gerekli ihtiyaçları da karşılayarak toplumsal bir işlevi yerine getirmiştir.

Çatışmacı yaklaşıma genel olarak bakıldığında ise toplumda var olan çatışmanın düzenlenmesiyle yeni menfaatlerin elde edilebileceği ve bunun olumlu sonuçlar doğuracağı görüşü mevcuttur. Burada var olan çatışmaları düzenleyecek olan kurumların rolü çok önemlidir. Örneğin Suriyeli mültecilerle Hatay halkı arasındaki çatışma alanlarından biri iş ve ev kiralardaki pahalılıktır. Burada birçok kişi

Suriyelilerin gelişini, yaşanan hayat pahalılığının birinci nedeni olarak görmektedir. Fakat bunun yanında yaşanan pahalılık yine yerel halk tarafından yeni bir müşteri kitlesinin (Suriyeli mülteciler) gelişine oluşmuştur. Yani birçok kişi Suriyelilerin gelişine ev kiralalarının arttığından ve artık boş ev bulunmadığından şikâyet ederken bu talepleri karşılamak için son birkaç yılda özellikle konut inşası açısından Hatay'da ciddi bir ilerleme olmuştur. Bu da aslında Hatay'ın ekonomisine olumlu katkı sağlayabilecek bir durumdur. Bunun yanında Suriyelilere yapılan yardımların önemli bir bölümünün yerel üreticiden alınması da buradaki üretimi artırmış ve bölgedeki üreticiye ekonomik bir katkı sağlamıştır. Fakat yaşanan işsizlik için resmi kurumların bu kadar kişiyi belli alanlara yönlendirerek hem kendileri için hem de ülkemizdeki üretim ve ticari faaliyetlerin gelişmesine katkıda bulunabilecekleri alanlar oluşturulabilir. Bu da olumsuz giden ve iki kesim için sorun oluşturabilecek bir durumun belli düzenlemelerle nasıl iki taraf için olumlu bir sonuç yaratabileceğini gösterir.

Etkileşimci yaklaşım, toplumda yer alan bireylerin birbirlerini etkilemelerini, birbirleriyle olan karşılıklı ilişkilerini ve bu ilişkileri nasıl gerçekleştirdiğini inceler. Burada semboller çok önemlidir. Etkileşimcilik diğer yaklaşımlara göre daha mikro düzeyli bir yaklaşımdır. Yani daha çok insanı ve yüz yüze insan ilişkilerini inceler. Burada bireylerin birbirini nasıl algıladığı, anlamlandırdığı çok önemlidir. Buna göre Hatay halkını daha çok Avrupalı gibi çok farklı bulan ve kültürel olarak farklılıkların olduğunu düşünen mülteciler varken, Hataylıların kendilerine çok benzer özellikler taşıdığını savunanlar da vardır. Bunun gibi mültecileri baş belası gibi görenlerin yanında bize çok güzel şeyler katacak ve bizi tamamlayacak özelliklere sahip kişiler olduklarını savunanlar da vardır. Bunlar da kişilerdeki farklı algılamaların ne düzeyde olduğunu bizlere gösterir.

Türkiye'deki Suriyeliler meselesi siyasal, sosyal ve ekonomik yönleriyle öne çıkmış bir uyum ve güvenlik sorunu haline gelmiştir. Geçen zaman ve gelen kalabalık nüfusun gösterdiği gibi artık bu sorun Suriyelilerin sadece temel ihtiyaçlarını karşılamasıyla çözülebilecek bir sorun olmaktan çıkmıştır. Yaşanan sorunların sadece Suriyeli nüfusla alakalı olmadığı Hatay halkının da payına düşen ağır bir yük olduğunun anlaşılması ve buna göre iki taraflı çözümler sunulması gerektiği artık anlaşılmıştır.

Buna yönelik olarak AFAD'ın çalışmalarıyla kamplar son derece iyi bir hale getirilmiş ve dünyaya örnek olacak bir çalışma yürütülmüştür. Buna karşın kamp dışı

yaşam koşulları ise, doğal olarak, birçok yönüyle bu standartları yakalayamamakta ve çok farklı sorunları da beraberinde getirmektedir (Orhan, 2015).

Yaptığımız çalışma sonunda iki taraf açısından çeşitli sorun alanları üzerinde daha derin analizler yapılmaya çalışılmıştır. Çalışmamızın sonunda hem Hatay halkı hem de Suriyeli sığınmacıların hem ortak hem de kendine has sorunlar yaşadıkları ortaya çıkmıştır. Hatay halkının genel olarak en çok sorun yaşadığını belirttiği konular şu şekilde sıralanabilir:

1- Hatay halkı Suriyeli nüfusun gün geçtikçe artmasını endişeyle karşılamaktadır. Suriyelilerin ileride kendilerini bize karşı bir güç olarak görebilecekleri korkusu mevcuttur.

2- Suriyelilerle aramızda her ne kadar komşu ülke ve akrabalık bağları olsa da yabancı bir ülkeden olmaları nedeniyle halkımız Suriyelilerin gelmesiyle birlikte Hatay'da suç olaylarının arttığını ve Suriyelilerin burada sürekli suç işlediğini düşünmektedir. Bu yüzden Hatay halkı tarafından Suriyeliler bir güvenlik tehdidi olarak algılanmaktadır.

3- Hataylıların hemfikir olduğu başka bir konu ise “vatandaşlık” meselesidir. Hatay halkının yaklaşık tamamı Suriyeli mültecilere vatandaşlık hakkı verilmemesi gerektiği konusunda birleşmektedir.

4- Suriyelilerin bir gün mutlaka buradan gitmesi gerektiği savunulmaktadır. Fakat burada çoğunluk onların ülkelerindeki iç savaş bittikten sonra gitmesi gerektiğini savunurken az bir kesim de onların hiç savaşın bitmesini beklemeden hemen gitmesi gerektiği görüşündedir.

5- Hatay halkı Suriyelilerin artık burada kalıcı olduklarını düşünmektedir. Eğer ülkelerine geri dönme fırsatları olursa bile geri dönmeyeceklerini düşünmektedirler. Bu durum da Hatay halkının rahatsız olduğu konulardan biridir.

6- Hatay halkı Suriyelilerin birçok açıdan bizden farklı olduğunu düşünmektedir. Bu yüzden bu birlikteliğin en kısa sürede bitmesini istemektedirler.

7- En çok şikâyet edilen konulardan biri iş konusudur. Hatay halkı Suriyelilerin gelişiyse iş konusunda ciddi sorunlar yaşadığını söylemekte ve önemli bir kısmı da Suriyelilerin düşük ücretle çalışmasının kendilerinin iş bulmasını engellediğini düşünmektedir.

8- Suriyelilerin gelişini Hatay'ın Sünnileştirme politikası olduğunu düşünen belli bir kesim de mevcuttur.

9- Suriyelilerin siyasi bir amaçla getirilerek oy kullanmak için getirildiğini savunan bazı kesimler de mevcuttur.

10- Suriyelilerin gelişinin hayat pahalılığına neden olduğu ve özellikle ev kiralarının en az iki kat arttığı savunulmaktadır.

11- Hatay halkının bir çoğunun şikayet ettiği konulardan biri de ev kiralayan Suriyelilerin ilk önce iki üç kişi evi kiralıyormuş gibi göstererek daha sonra 15-20 kişinin aynı evde kalması sorunudur. Bu durumdan birçok görüşmeci de şikayet etmiştir.

12- Hatay halkının bir diğer sorunu da hastanelerde çok fazla Suriyeli hastanın olması nedeniyle onlara daha çok önem verildiği ve onlara bu konuda öncelik verildiği düşüncesidir. Bu yüzden de birçok Hataylı haksızlığa uğradığını düşünmektedir.

13- Bir diğer sorun da Suriyeli kadınların ikinci eş olarak buradan evlenmeleridir. Bu konu onlara göre normal bir durum olmasına rağmen Hatay halkı için ve özellikle Hataylı kadınlar için ciddi bir sorun teşkil etmektedir. Burada Hataylı erkeklerin bunu kullanarak eşlerine Suriyeli kadınlarla evlenmekle tehdit etmelerine ve baskı kurmalarına neden olmuştur. Bu yüzden de birçok aile sorunlar yaşamaya başlamıştır.

14- Hataylıların rahatsız olduğu bir diğer konu ise Suriyelilere fazla yardım gitmesidir. Onlara göre bizim kendi vatandaşlarımıza bile bu kadar yardım gitmiyor ve onlara o kadar çok yardım yapılıyor ki artık onlar gelen yardımları satmaya başlamıştır. Buradaki rahatsızlığın nedenlerinden biri de Suriyelilere giden yardımların vatandaşın verdiği vergiden kesilmesi nedeniyle burada kendi haklarının ya da bizim vatandaşlarımıza gitmesi gereken yardımların Suriyelilere haksız bir şekilde aktarılmasıdır.

15- Suriyelilerin farklı bir kültür yapısına sahip olduğu için Hatay'ın toplumsal düzenini bozduğu görüşü vardır.

16- Hatay halkının büyük bir çoğunluğu da bu sorunların çözülmesi için Suriyelilerin kamplarda kalması gerektiğini düşünmektedir.

17- Hatay halkı içerisinde Suriyelilerin çoğunun kendi ülkelerini bırakıp gelerek aslında vatanlarına ihanet ettiklerini düşünmektedir. Bundan dolayı da kendi ülkesine ihanet eden kişilerin biz ne kadar onlara yardım etsek de, bize de bir gün ihanet edecekleri düşüncesi vardır.

18- Hatay halkının bir diğerk rahatsız olduğu noktada Suriyeli mültecilerin dış görünüşüdür. Onların dışarıda kötü giyimli ve kötü koktuğunu söyleyenler Hatay'ın dışarıya karşı kötü tanıtılmasına neden olduğunu düşünmektedir. Şık ve iyi giyimli olan Suriyelilerin ise rahatsızlık yaratmasının nedeni de kendi ülkelerinde savaş olduğunu unutmuş, gezmeye gelmiş gibi bir hava yarattıkları düşüncesidir.

19- Suriyelilerin burada dilencilik yapması da rahatsızlık yaratmaktadır.

20- Hatay halkı sürekli artan Suriyeli sayısının daha büyük sorunlar yaratacağını ve bunun için de yeni gelecek olan Suriyelilerin kabul edilmemesi gerektiği ve onların başka ülkelere yönlendirilmesi gerektiğini düşünmektedir.

Suriyelilerin Hatay halkı ile ilgili görüşlerine genel olarak bakarsak:

1- Suriyeli sığınmacıların en çok şikâyet ettiği noktalardan biri ev kiralari ve hayat pahalılığıdır. Burada asıl şikâyet ettikleri nokta kendilerinin Suriyeli oldukları için onlara birçok konuda çifte standart uygulanmasıdır. Özellikle de ev kiralariının çok pahalı olması ve Suriyelilere de daha pahalıya verilmesi ciddi bir rahatsızlık yaratmaktadır.

2- Suriyelilerin birçoğu Hatay halkının daha çok Avrupa kültürüne yakın bir hayat yaşadığı ve dini inançlar noktasında daha zayıf olduğunu düşünmektedir.

3- Suriyelilerin en çok rahatsız oldukları konulardan biri de iş konusudur. Birçok yüksek eğitim görmüş Suriyeli gencin iş bulamasının yanında buldukları işlerde yerli halktan bir bireyin aldığı ücretin yarısını almaları onlar için ciddi bir sıkıntı yaratmaktadır. Bu yüzden burada emeklerinin haksız yere çalındığını düşünmektedirler.

4- Yaptığımız çalışmada Suriyeli sığınmacıların ilk başlarda kadınlarının herhangi bir yerde çalışmasına karşı oldukları fakat zamanla bu düşüncenin azaldığı görülmüştür. Bunun nedenlerinden birinin de buradaki hayat pahalılığı ve böyle bir durumda ailedeki herkesin çalışmak zorunda olduğudur.

5- Suriyelilerin birçoğu aslında Türkiye'den başka ülkelere, özellikle de Avrupa ülkelerine gitmek istemektedir. Fakat resmi olarak gitme şansları olmadığı için burada kalmaktadırlar.

6- Suriyeli sığınmacıların birçoğu Türklerin onları ikinci sınıf insan olarak gördüğünü düşünmektedir.

7- Suriyeli sığınmacıların birçoğu buradaki çalışma saatleri ve şartlarının çok ağır olduğunu düşünmektedir.

8- Suriyeliler burada özellikle devletle ilgili resmi işler yaparken başkaları tarafından dolandırılmaya çalışıldıklarını düşünmektedir.

9- Suriyelilerin birçoğu kendilerine Türk vatandaşlığı verilmesini istemektedir.

10- Suriyeli sığınmacılar onlara gelen yardımların düzensiz olduğunu ve gelen yardımların ihtiyaçlarına her zaman uygun olmadığını düşünmektedir.

11- Suriyeli sığınmacılara Türk komşularının yaptığı yardımları, çoğunlukla ihtiyaçları olmayan şeyleri çöpe atmak yerine kendilerine verdiklerini düşünmektedirler.

Bu gibi sorunların her iki taraf için yıllar geçmesine rağmen hala devam etmesi, alınması gereken yeni önlemlerin olması gerektiğini göstermektedir. Toplumsal uyumu sağlamak için yeni politika arayışlarının hızlandığı böyle bir dönemde yaptığımız bu çalışma sonucunda sunabileceğimiz çözüm önerileri şunlardır:

1-Türkiye'deki Suriyeli sığınmacıların durumu daha çok geçici bir yapı üzerinde kurulduğu için bu konudaki çözümler de geçici çözümler olmaktadır. Fakat bu sorun Suriye'de savaş bitse de uzun bir süre burada devam edeceği görünmektedir. Özellikle buradaki sığınmacıların birçoğunun artık burada kalıcı oldukları düşünülürse devletin bu soruna karşı daha kalıcı çözümler üretmesi gerekmektedir.

2-Burada Türk vatandaşlarının en çok şikayet ettikleri konulardan biri olan resmi dairelerden hizmet alma konusunda, Suriyelilerin bu alanlarda kalabalığa yol açmaları Türk vatandaşlarının hizmet almasına engel olmamalıdır. Çünkü bu durumlarda halkımız kendini ikinci plana atılmış gibi hissetmektedir. Bunun için bu tür aksaklıkların oluşmaması için önlemler alınmalıdır.

3-Suriyelilere şu zamana kadar belli bir statünün verilmemesi ve onları "misafir" olarak geçiştirilmesi hem Türk tarafı için hem de Suriyeli sığınmacılar için sorun yaratmaktadır. Çünkü Suriyeliler vatandaşlık almak istemekte ve bunun geleceği günü beklemektedir. Türk tarafı ise buna tamamen karşı olduğu için onları daha da dışlama eğilimine girmektedir.

4-Türkiye bu konuda çok fazla çaba harcamasına rağmen Dünyadan yeterince destek alamamıştır. Türkiye mültecilere 4,5 milyar dolar harcarken dışarıdan gelen destek ise sadece 70 milyon dolarda kalmıştır. Bunun için de uluslar arası devlet ve yardım kuruluşlarından daha fazla yardım alınmalıdır.

5-Türkiye'de 2013 yılında Göç İdaresi Genel Müdürlüğü kurulmuştur. Fakat bu kurum yeni olduğu için faaliyetleri daha tam olarak belli bir sisteme oturmamıştır. Bu

kurumun hızlı bir şekilde faaliyetlerini genişletmesi ve kalıcı çözüm için daha sistemli çalışmalar yapması gerekmektedir.

6-Yoğun bir nüfusu ağırlayan Hatay, şehir ve belediye hizmetleri açısından kendi kapasitesinin yaklaşık %10-15'lik fazlası bir yükün altına girmiştir. Bu yüzden sadece Hatay değil, Suriyelilerin yoğun olduğu illere bu ihtiyaçlarını gidermeleri için ek bütçe verilmelidir.

7- Hatay'da Suriyelilere tepkinin nedenlerinden biri de yükün sınırlı sayıdaki şehirler üzerinde yüklenmiş olmasıdır. Zaten kısıtlı kaynaklara sahip olan sınır illeri Suriyelilerin yarattığı sosyo-ekonomik etkilerle baş etmek durumunda bırakılmaktadır. Bu nedenle Suriyelilerin Türkiye geneline daha dengeli dağılımlarının yapılması sorunun çözümünde olumlu etkiler yaratabilir.

8- Yerel sivil toplum kuruluşlarından da bilgi alınabilir. Sonuçta onlar bu sorunu hem yerel halk hem de sığınmacılarla bir arada oldukları ve her iki kesimi de yakından tanıdıkları için onlar konuya en hakim olabilecek kesimdir. Bunların da görüşünün alınarak her şehrin kendi ihtiyaçlarına göre uygun çözüm önerilerinin geliştirilmesi ve uygulanması faydalı olacaktır.

9- Suriyeli sığınmacılara ilişkin tepkiler siyasi boyut kazanmış ve bunun etkisinde devam etmektedir. Şimdiye kadar birebir olarak hiç bir Suriyeli sığınmacı ile karşılaşmayan insanlar bile siyasi nedenlerle Suriyelilere tepki gösterebilmektedir. Bu tepkiler, siyasi çıkar ve tartışmaların dışında objektif bir ortamda tartışılmalı ve elde edilen sonuçlara bağlı olarak uygun çözüm önerileri sunulmalıdır.

10- Suriye'deki savaşın hala belirsizliğini koruması nedeniyle buradaki sığınmacıların kalıcı olduğunu varsayarsak, yerel halkın tepkisini önlemeyi de içeren geniş kapsamlı Suriyeli mülteci politikasının hayata geçirilmesi çok önemlidir. Suriyeliler konusu bir sosyal uyum sorunu olarak ele alınmalı ve çalışma hayatı, eğitim, barınma, sağlık, belediye hizmetleri gibi alanları düzenleyecek geniş kapsamlı bir politika uygulanmalıdır.

11-Yerel halk arasında Suriyelilerin herhangi bir ceza ödemediği suç işleyebildiği şeklinde bir algı oluşmuştur. Örneğin Suriye plakalı araçların kaza yaptığı zaman çekip gittikleri ve hiçbir yere şikâyet yapılamadığı veya burada istedikleri gibi suç işleyip ama daha sonra sınırı geçerek hiçbir ceza almadıkları şeklinde birçok şikâyet mevcuttur. Suriyelilerin kayıt altına alınması bu açıdan son derece önemlidir. Kayıt altına alma AFAD ve Emniyet Müdürlüğü tarafından sürdürülmektedir. Ancak halen

sığınmacıların ciddi bir kısmının kayıt altına alınmadığı bilinmektedir. Bunun bir nedeni kırsalda yaşayan Suriyelilerin kayıt sürecinden ve kayıt altına alınmanın sağladığı faydalardan habersiz olmasıdır. Bu nedenle her bölgede araştırmalar yaparak bilgilendirme yapılması ve gezici kayıt merkezlerinin oluşturulması fayda sağlayacaktır.

12-Sağlık açısından bakarsak mevcut hastanelerin kapasitesinin artırılması veya onlara yönelik (Reyhanlı'daki Emek hastanesi gibi) kendi doktor ve hemşirelerini çalıştırarak hem Suriye'den gelen doktorlara iş sağlanır hem de gelen Suriyeli hastaları kendi dillerinden anlayan kişiler tarafından tedavi edilmesi sağlanabilir.

13- Türkçe dersi de verilerek çocukların erken yaştan Türkçeyi öğrenmeleri sağlanmaktadır. Bu tarz okullarda hem Suriyeliler hem de yerli halk arasında birlikte eğitimde çıkabilecek herhangi bir sorunu en baştan önlemektedir. Bu yüzden böyle okulların sayısının artırılması yararlı olacaktır.

14-Ev fiyatlarının çok yüksek olması, aslında boş ev bulamamaktan kaynaklanan bir nedendir. Bu sorunun aşılabilmesi için yeni imar alanlarının açılması ve bunun devlet kontrolüyle, gayri resmi uygulamalara izin vermeyecek şekilde yapılması gerekmektedir. Böyle bir uygulama sorunun çözülmesine ciddi katkılar sağlayabilir.

15-BMMYK başta olmak üzere uluslararası kuruluşlar ve ekonomisi güçlü olan ülkelerin Suriyeliler konusunda daha fazla duyarlı ve bu konuda yardımcı olması gerekmektedir. Fakat özellikle batılı ülkelerin aslında yapabilecekleri yardımın çok daha altında yardımlar yaptıkları görülmektedir.

16-Bir ülke için sınır güvenliği çok önemlidir, özellikle sınırı olan ülke savaş halindeyse bu iki kat daha önemli bir hal alır. Sınırdan tehlikeli kişilerin geçmemesi için sınır kontrollerinin daha yüksek seviyelere getirilmesi gerekmektedir.

17-Sınırdan gelebilecek herhangi bir tehlikenin doğrudan yerel halkı hedef alacağı herkes tarafından bilinen bir şeydir. Bu yüzden kritik zamanlarda insanların bu konudaki hassasiyetleri iki kat artar. Bunun için sınırda denetimsiz geçişlerin engellenmesinde harcanan çabaların artırılması ve sınırda kayıt işlemlerinin yapılması hem halkın endişesini dindirecek hem de güvenliğin artmasını sağlayacaktır.

18- Psikolojik sorun yaşayan Suriyelilerin, bu sorunlarla başa çıkmaları ve bu süreci sağlıklı geçirmeleri için psikososyal destek sistemlerine ihtiyaçları vardır. Fakat ne yazık ki mültecilere ihtiyaç duydukları psikolojik destek ancak başvurulması halinde verilmektedir. Birçoğu ise bunun farkında bile olmadığı veya böyle sorunlar karşısında nereye gideceğini bilmediği için psikolojik destek almamaktadır. Bu sebepten dolayı

göçmenler sosyal ve kültürel uyum ve sığınma süreçleri ile ilgili sağlıklı bilgi alma konusunda sorunlar yaşamaktadırlar.

19-Çoğu mülteci kendi etnik toplumlarının içinde ya da dışında kişisel ilişkiler, gönüllü dernekler, dini örgütler yada diğer resmi olmayan iletişim ağları ile kendilerini ayakta tutabilen yeni destek sistemleri geliştirirken, bazı aileler bunu başaramamaktadır. Mülteci aileleri geldikleri ülkelerde istihdam, ekonomik, sosyal ve psikolojik alanlarda zorlanmalar yaşamışlardır. Birçok aile buraya geldikten sonra yaşadıkları sıkıntılı günlerin etkisiyle kendi aralarında çeşitli sorunlar yaşamaya başlamışlardır. Benzer olmayan bir kültür ve toplumda yaşamak, pek çok insan için stresli bir durum olmuştur (Buz, 2004, s.115).

20-Bu taraftan baktığımızda sığınmacılara yapılan destekler bu yönüyle bugüne kadar birçok ülkede hep eksik ve yetersiz kalmıştır. Bu eksiklik mültecilerin geldikleri yerlere hem daha zor uyum göstermesine neden olmuş hem de yeni geldikleri bu yabancı ülkelerde zaten potansiyel suçlu olarak görülen bu insanların en küçük yanlış bir hareketi, toplum için tehlikeli karşılanmıştır. Mülteciler genel olarak geldikleri ülkelerde bir hayalet gibi yaşamaları istenmiştir ve herhangi bir konuda ortaya çıkma halinde tehdit unsuru olarak görülmüşlerdir. Bu yüzden mültecilerin kendilerini gösterecek herhangi bir hareketleri yanlış anlaşılmaya çok müsait olduğu için onlar genelde gittikleri ülkelerde pasif bir yaşam sürmeye çalışmışlardır.

21- Suriyeliler meselesi ile mücadele konusunda gözlemlenen en büyük eksiklik merkez ile yerel otoriteler arasında bağlantı eksikliğidir. Aslında yaşanan durumu en iyi bilen ve yapılması gerekenleri tespit eden yerel otoritelerdir. Buna rağmen herhangi bir soru karşısında sorumluluk almaktan çekinen yerel otoriteler risk alırken çekingen davranmaktadırlar. Bu gibi sorunlara da aslında daha doğru kararlar verebilen yerel otoritelere daha geniş yetkiler verilerek hem daha doğru hem de daha hızlı çözümlere ulaşılabilir.

22-Suriyeli işadamlarının burada iş yapabilmesi açısından önünün açılması büyük önem taşımaktadır. Bu şekilde hem ekonomiye hem de göçmenlerin uyum sürecine katkı sağlanabilir. Çünkü birçok iş adamı genel olarak Avrupa ülkelerine giderek orada ticaret yapmakta ve o ülkelerin ekonomilerine katkı sağlamaktadır. İşte Türkiye açısından bu da bir sorun teşkil etmektedir. Çünkü nitelikli işgücünün Batı'ya gitmesi Türkiye'de ise sadece niteliksiz ve düşük eğitilmiş iş gücünün kalıyor olması Türkiye'nin özellikle ekonomik yükünü daha da artırmaktadır. Bunun için sığınmacılar

arasındaki eğitimli birçok sığınmacının kendi mesleğini yapabilmesi ve iş adamının burada ticari faaliyetlerde bulunması hem kendi vatandaşları için hem de Türkiye için faydalı olacaktır.

23- Ayrıca çok boyutlu bir sorun olan Suriyeliler sorunu ile ilgili yükün farklı kamu kurumları üzerine dağıtılması gereklidir. Bu açıdan, Suriyeliler ile ilgili Koordinatör Valiliği ve İçişleri Bakanlığı bünyesinde Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün kurulmuş olması önemli bir gelişmedir (Orhan ve Gündoğar, 2015, s.5).

24-Suriyelilerin gelecekte demografik yapılarındaki hareketlenmeleri anlamak için yaptıkları yer değişikliklerini ya da üçüncü ülkelere göç gibi eğilimlerinin olup olmadığı, eğitim, sağlık ve sosyal gelişmelerinin takip edilmesi olası sorunlarla baş edilmesi için önem taşımaktadır. Suriyeliler konusunda bu tarz bir veri tabanının uygulamaya konması, planlama konusunda objektif veriler üzerinden hareket edilmesi imkânı sunması açısından faydalı olabilir.

25-Suriyeliler ile birlikte dilencilik ciddi boyutta yaygınlaşmıştır. Bu durum insanlarda rahatsızlığın ötesinde güvenlik korkusu yaratmıştır. Trafikte, sokaklarda park ve şehir merkezlerinin her alanında Suriyeli dilencilerin yoğun olarak karşımıza çıkması gasp, kapkaç, hırsızlık gibi suçların olabileceği yönünde endişeye neden olmaktadır. Ayrıca dilencilik meselesi Suriyelilere yönelik algıyı da olumsuz etkilemektedir. İş bulamayan, bir şekilde para kazanamayan Suriyeliler özellikle iç kesimlerdeki kentlerde dilencilik yapmaktadır. Bu konuda yerel yöneticilerin çeşitli tedbirler alması ve bu kişilerin ülkemize yük olmaktan çok hem kendilerine bakabilecek hem de ülkemize faydalı olabileceği çözüm yolları bulunması gerekmektedir (Orhan ve Gündoğar, 2015, s.5).

26-Türkiye halkı arasında Suriyelilere yönelik olumsuz düşüncelerin oluşmasında ailedeki farklılıklar ile kadın ve çocuk istismarının yaşanması etkilidir.. Söz konusu istismar sadece Türk tarafı için değil aynı zamanda Suriyeli sığınmacılar için de ciddi bir tehdit oluşturmaktadır. Burada yaşayan insanlardan halk tarafından sevilen ve güvenilen insanların bu konuda çalışmalar yapması halkın bu konuya önyargısız ve bilinçli olarak yaklaşmasına yardımcı olacaktır.

27- Zor durumda olan kadınlara yönelik sığınma evleri açılması veya kullanılan sığınma evlerinden yararlanmalarını sağlamak da sorun için faydalı olabilir. Hem bu şekilde mevcut imkanlar dahilinde kalıcı olmasa da kalıcı çözümler bulunana kadar ihtiyaçları karşılayabilecek bir çözüm bulunmuş olur.

28-Suriyeliler arasından kanaat önderi grubu oluşturma, Suriyelilere karşı var olan olumsuz algının iyileşmesi, Suriyelilerin toplumsal ve ekonomik yaşama uyumu gibi açılardan katkı sağlayabilir.

KAYNAKÇA

- Adak**, Nurşen, “Sosyal Problemler Sosyolojisi”, Seçkin Yayınları, 2009
- Akdoğan**, Taylan, “Göç ve Değişme”, İstanbul, 1998
- Akkuş**, Ömer, , 2011, Sembolik Etkileşimcilik, Karadeniz Teknik Üniversitesi, İktisat Bölümü
- Akyürek**, İnyet Burcu, Mülteci Hukuku ve Türkiye Uygulaması, Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale,2007
- Arioğlu**, Asena Eren, vd, “Suriyeli Mülteciler Alanında Sivil Toplum Çalıştayı” Raporu, Mayıs 2014
- Atalay**, Osman, vd, (İHH),Üçüncü Yılında Suriye Krizi, Suriye Raporu, Mayıs 2011-Haziran 2013
- Ataman**, Muhittin, Suriye’de İktidar Mücadelesi: Baas Rejimi, Toplumsal Talepler ve Uluslar arası Toplum, Nisan, 2012
- Aydın**, Kemal, “Yapısal İşlevselcilik ve Toplumsal Tabakalaşma”, Yalova Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı 8, 2014
- Balcılar**, Mehmet, Suriye’den Türkiye’ye Nüfuz Hareketleri, Kardeş Topraklarındaki Misafirlik, AFAD,2014
- Bilgen**, Ayşe, (MAZLUMDER), Türkiye’deki Geçici Sığınmacı Kadın ve Çocukların Psikososyal Durumlarının Tespiti ve Yaşam Koşullarının İyileştirilmesi İçin Çözüm Önerileri, Ankara, 2005
- BMMYK**, Cenevre Mülteci Çocuklar Koruma ve Bakım Kılavuzu, Ankara, 1994
- Bulut**, Yücel, 2015, Sosyolojiye Giriş, Auzef Yayınları, Ankara
- Buz**, Sema, “Zorunlu Çıkış Zorlu Kabul- Mültecilik” SGDD Yayınları, Ankara 2004
- Çağlayan**, Savaş, 2006, “Göç Kuramları, Göç Ve Göçmen İlişkisi”, Muğla üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Güz, sayı: 17
- Çakır**, Sabri, Geleneksel Türk Kültüründe Göç ve Toplumsal Değişme, SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi, Sosyal Bilimler Dergisi, Aralık, 2011, sayı:24
- Dinçer**, Osman Bahadır, vd, Suriyeli Mülteciler Krizi ve Türkiye, Sonu Gelmeyen Misafirlik, BROOKINGS, Kasım ,2013
- Dizman**, Ali Osman, *Araştırmacı, Dış Politika Etütleri*, , Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı, 2012

- Erdoğan**, Murat, Türkiye'deki Suriyeliler: Toplumsal Kabul ve Uyum Araştırması, Hacettepe Üniversitesi Göç ve Siyaset Araştırmaları Merkezi Raporu, Kasım, 2014
- Ergil**, Doğu, Topum ve İnsan, Turhan Kitabevi Yayınları, Ankara, 1984
- Erkal**, M., Baloğlu, B., Baloğlu, F. (1997), Ansiklopedik Sosyoloji Sözlüğü, Der Yayınları, İstanbul
- Girit**, Sema, BBC Türkçe,05.10.2015
- Göç Edenler Sosyal Yardımlaşma Kültür Derneği vd**, Yok Sayılanlar; Kamp Dışında Yaşayan Suriye'den Gelen Sığınmacılar İstanbul Örneği, Suriye'den İstanbul'a Gelen Sığınmacıları İzleme Platformu (2014)
- Güçer**, Mehmet, vd, "Sınırlar Arasında Yaşam Savaşı: Suriyeli Mülteciler", Usak Raporu, Mayıs, 2013
- Güçlü**, Sevinç, Kurumlara Sosyolojik Bakış, Birey Yayınları, İstanbul, 2005
- Kaya**, Yaşar, "Sosyal Farklılaşma ve Çatışma Sürecinde Çalışma İlişkileri", Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Elazığ, 2000
- Kirişçi**, Kemal, Mİsafirliğin Ötesine Geçerken: Türkiye'nin "Suriyeli Mülteciler" Sınavı, (Çev: Sema Karaca), BROOKINGS Raporu, Haziran 2014
- Kızılçelik**, Sezgin ve Yaşar Erjem, Açıklamalı Sosyoloji Terimler Sözlüğü, Göksu Matbaası, Konya, 1992
- Kızılkoyun**, F, 2013, "Mit Uyarmıştı" ,Hürriyet, 12 Mayıs,
- Kutlu**, Zümray, Bekleme Odasından Oturma Odasına " Suriyeli Mültecilere Yönelik Çalışmalar Yürüten Sivil Toplum Kuruluşlarına Dair Kısa Bir Değerlendirme", 2015
- Orhan**, Oytun ve Sabiha Gündoğar, (ORSAM VE TESEV), Suriyeli Sığınmacıların Türkiye'ye Etkileri Başlıklı Rapor İçin Basın Bülteni,9 Ocak 2015
- Orhan**, Oytun, ORSAM Raporu, Suriye'ye Komşu Ülkelerde Suriyeli Mültecilerin Durumu: Bulgular, Sonuçlar ve Öneriler, Nisan 2014
- Orhan**, Oytun, (ORSAM), "Reyhanlı Saldırısı ve Türkiye'nin Suriye İkilemi", Haziran, 2013, Cilt 5, sayı:54
- Özkarlı**, Fatih, Suriye'den Türkiye'ye Göç ve Suriyelilerin Enformel İstihdamı, Yüksek Lisans Tezi, 2014
- Öztürk**, Sezai, Suriye'den Göçün Etkileri, GSA 2015 Global'i Yaşamak Uluslar Arası Konferansı, Bildirisi, 2015

- Özhan**, Mahir, Türkiye’de Mülteci Sorunu: Tokat Örneği, Yüksek Lisans Tezi,2010
- Peker**, Bülent ve Mithat Sancar, Mülteciler Ve İltica Hakkı, Yaşamın Kırısındakilere Hoş Geldin Diyebilmek, İHD İktisadi İşletmesi Yayını, Ankara, 2005
- Sanduvaç**, Zeynep(CWW), Kamp Dışında Yaşayan Suriyeli Sığınmacılar için Durum Analiz Raporu, Aralık, 2013
- Sunar**, Lütfi, Toplumsal Değişimi Açıklayan Çağdaş Sosyolojik Teoriler
- Şahin**, Cengiz “Yurt Dışı Göçün Bireyin Psikolojik Sağlığı Üzerindeki Etkisine İlişkin Kuramsal Bir İnceleme”, *G.Ü, Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt 21, Sayı 2, s.60, Ankara–2001
- Tatlıdil**, Ercan “Yurt Dışı İşçi Göçüne İlişkin Kuramsal Yaklaşımlar”, *Seminer Dergisi* 2-3, 1984
- Yüksel**, Umutcan, Türkiye’de Bulunan Suriyeli Mülteciler, İnografik Rapor, 2014
- Zencir**, Mehmet ve Aslı Davas, (Türk Tabipleri Birliği), Suriyeli Sığınmacılar ve Sağlık Hizmetleri Raporu, Ankara Türk Tabipleri Birliği Yayınları, Ocak, 2014
- Unat**, Nermin Abadan, Bitmeyen Göç, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2002
- UNHCR** Türkiye, Sıkça Sorulan Sorular Türkiye’deki Suriyeli Mülteciler, Ekim 2013
- Üvez**, Fatih, Medya ve Risk Toplumu İlişkisi Bağlamında Terör Haberlerinin Analizi, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2014
- Yalçın**, Cemal, (2004), *Göç Sosyolojisi*, Anı Yayınları, Ankara.
- Yaşar**, Ruhay, Kilis’te Sığınmacı Algısı, Toplumsal Otizm ve Ötekileştirme Sürecinin İlk Görünümleri, Kilis, 2013
- Yücel**, Bulut, Sosyolojiye Giriş, Auzef Yayınları, 2013
- Yüksel**, Umutcan, vd, Türkiye’de Bulunan Suriyeli Mülteciler İnografik Rapor, Nisan 2014

İNTERNET:

*<http://www.timeturk.com/tr/2013/10/02/isis-reyhanli-saldirilarini-ustlenmedi.html>)

*<http://www.hurriyet.com.tr/gundem/23513347.asp>)

*<http://gundem.bugun.com.tr/guler-son-noktayı-koydu-haberi/815991>

*http://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/belge/24_Donem_1_ve_2_Yasama_Yillari_Faaliyet_Raporu.pdf

*<http://data.unhcr.org/syrianrefugees/highlights.php?Country=224&Region=&Settlement>

*http://www.radikal.com.tr/turkiye/utku_kali_ilk_ifadesini_verdi_sucsuzum-1160234)

*<http://www.dunyabulteni.net/?aType=haber&ArticleID=262539>).

*<http://www.timeturk.com/tr/2013/10/02/isis-reyhanli-saldirilarini-ustlenmedi.html>)

*<http://www.dw.de/milyonlarca-suriyeli-yardima-muhtaç/a-18313128>

*<http://www.saglikaktuel.com/haber/suriyeli-doktorlar-konteyner-hastanede-2-bin-225-ameliyat-yapti-46037.htm>).

EKLER

Ek 1. Orjinallik Raporu

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU

ÖĞRENCİ BİLGİLERİ	
Adı-Soyadı	Hayriye DÖNER
Öğrenci Numarası	
Enstitü Anabilim Dalı	Sosyoloji
Programı	Kurumlar Sosyolojisi
Danışmanın Unvanı, Adı-Soyadı	Prof. Dr. Zahir KIZMAZ
Tez Başlığı (Türkçe)	Suriyeli Mülteciler ile Hatay Halkı Arasındaki Çatışma Alanları

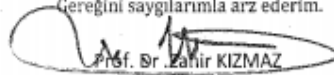
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

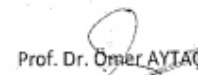
Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam .....140... sayfalık kısmına ilişkin, ...03.../...2.../...2016... tarihinde şahsım/tez danışmanım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % .....18 .....'tır.

Uygulanan filtrelemeler:

- 1- Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç,
- 2- Kaynakça hariç
- 3- Alıntılar hariç/dâhil
- 4- 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Yukarıda bilgileri verilen öğrencinin doktora tezi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu tarafından belirlenen azami benzerlik oranlarını aşmadığını ve tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim. Gereğini saygularım ile arz ederim.

Prof. Dr. Zahir KIZMAZ
Danışmanın Adı-Soyadı
(İmzası)

Prof. Dr. Ömer AYTAÇ
Anabilim Dalı Başkanı
(İmzası)

F.Ü.LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ÖĞRETİM YÖNETMELİĞİ

Madde 41- Lisansüstü tezleri ile birlikte teslim edilmesi gereken belgeler şunlardır:

- a) Lisansüstü tezler, savunma öncesinde intihal program raporu ve ilgili makale şartını¹ sağladığına dair belgeleri ile birlikte enstitüye teslim edilir.
- b) İntihal raporu ile ilgili olarak etik kurallar dâhilindeki benzerlik oranları ilgili Enstitü Yönetim Kurulu tarafından belirlenir. (Enstitü Yönetim Kurulu tarafından tezin, intihal kapsamı dışında değerlendirilmesi için TURNITIN'den alınan raporda "benzerlik oranı"nın, "alıntılar hariç" en fazla %10, "alıntılar dâhil" % 30'u geçmemesi şeklinde kabul edilmiştir).

¹ Makale şartı doktora öğrencilerini kapsamaktadır.

EK 2. MÜLAKAT SORULARI**A)Türk Vatandaşları İçin Hazırlanan Mülakat Soruları**

1. Suriyelilerle birlikte yaşamaya nasıl bakıyorsunuz?
- 2.Göçmenlerin gelişi ekonomik alanda nasıl bir sonuç yarattı?
3. Suriyelilerin davranışlarını rahatsız edici buluyor musunuz? Neden?
- 4.Suriyelilerin gelişiyle birlikte hayatınızda neler değişti?
- 5.Suriyelilerin Hatay'a uyum sağladığını düşünüyor musunuz?
- 6.Suriyelilerin size göre çok farklı gelen yönleri, eğilimleri veya özellikleri var mı? Varsa nelerdir?
- 7.Suriyelilere kişisel olarak yardım yapmaya nasıl bakıyorsunuz?
- 8.Suriyelilere devlet ve yardım kuruluşları tarafından yapılan yardımları nasıl buluyorsunuz?
- 9.Hatay'da işlenen suçlarda Suriyelilerin payını nasıl görüyorsunuz?
10. Suriyelilerin kamp içinde veya dışında kalmalarının size göre herhangi bir farkı var mı?
- 11.Suriyelilerle kültürel alanda sizce bir sorun söz konusu mu? Varsa açıklar mısınız?
- 12.Suriyelilerin Hatay'da uzun süre kalmaları sorun olur mu? Neden?
- 13.Yakın ilişkiler geliştirdiğiniz Suriyeli mülteciler var mı? Varsa yaşadıkları sorunlar hakkında biraz bilgi verir misiniz?
- 14.Suriyelilerin size karşı davranışlarını nasıl buluyorsunuz?
- 15.Suriyelilerle sorun yaşayan birilerini tanıdınız mı? Tanıyorsanız biraz bilgi verir misiniz?
16. Suriyelilerle en çok yaşadığınız sorun alanları nelerdir sıralayınız? Bu sorun alanlarıyla ilgili biraz açıklama yapar mısınız?
- 17.Suriyelilerle olumsuz herhangi bir deneyim yaşadınız mı, onlarla herhangi bir tartışma veya kavgaya karıştınız mı?
- 18.Suriyelilerin Hatay'da uyum sağlayamadıkları alanlar var mı? Varsa neler?
- 19.Suriyelilerin özellikle Hatay ilini seçme nedeni sizce nedir?
- 20.Yerleşik halkla mültecilerin en çok karşı karşıya geldikleri konular sizce hangileri? Açıklayabilir misiniz?

21. Suriyelilerle yaşanan sorunlarda yerli halkın da etkisinin olduğunu düşünüyor musunuz? Açıklar mısınız?

22.Suriyelilerin Hatay'a ilk gelişleriyle şimdi arasında bir fark var mı, zamanla Suriyelilerin davranışlarında herhangi bir değişiklik olduğunu düşünüyor musunuz?

23.Suriyelilerle yaşanan sorunların ülkemiz için nasıl bir etki yarattığını düşünüyorsunuz? Gelecekte bu sorunun nasıl sonuçlar doğuracağına inanıyorsunuz?

24.Suriyelilerle yaşanan sorunların çözülmesi için iki taraf içinde neler yapılabilir, hangi adımlar atılabilir?

25. Konuyla ilgili ayrıca söylemek istediğiniz, eklemek istediğiniz bir şeyler var mı?

B) Suriyeliler İçin Hazırlanan Mülakat Soruları

1. Yaşınız

2. Eğitim durumu

3.Ne kadar zamandır Türkiye'desiniz?

4.Gelirken Hatay ilini seçmenizdeki en önemli etken nedir?

5. Hatay'da nasıl geçiniyorsunuz? Nerde kalıyorsunuz?

6.Türkiye'ye geldikten sonra hayatınızda neler değişti? Açıklar mısınız?

7. Türkiye'de herhangi bir işte çalışma imkânınız oldu mu? Olduysa çalışma ortamında nasıl tepkiler aldınız, biraz anlatır mısınız?

8.Herhangi bir yerden yardım alıyor musunuz? Suriyeli mültecilere yönelik devlet veya bireysel olarak yapılan yardımları nasıl buluyorsunuz?

9. Daha ne kadar Türkiye'de kalmayı düşünüyorsunuz? Savaş bittikten sonra da burada kalmayı düşünüyor musunuz?

10. Türkiye'de halk tarafından nasıl tepkilerle karşılaşıyorsunuz?

11. Halkla hangi alanlarda sorunlar yaşıyorsunuz?

12.Hatay halkından size karşı en çok hangi alanlarda olumsuz tepkiler alıyorsunuz?

13.Hatay'da yaşadığınız ve sizi en çok rahatsız eden sorunlar neler? Maddeler halinde sıralayıp, biraz açıklama yapar mısınız?

14. Sosyal alanda kendinizi Hatay'da en çok uyum ağlayamayacağınızı düşündüğünüz bir alan var mı?

15. Hatay'da ilk geldiğiniz vakitle şimdi arasında aldığınız tepkiler arasında bir değişme oldu mu?

16. Türkiye'de bölge halkıyla en çok sorun yaşadığınız alanlar neler?

17. Suriyelilerin Türkiye'de dilencilik yapması hakkında ne düşünüyorsunuz?

18. Suriyelilerin Türkiye'de fuhuş olaylarına karışması hakkında neler düşünüyorsunuz?

19. Suriyelilerin Türkiye'de suç olaylarına karışması hakkında neler düşünüyorsunuz?

20. Buraya geldikten sonra ailevi sorunlar yaşadınız mı? Bu sorunlar sizin çevrenizdekilerle ilişkilerinize nasıl yansıdı?

21. Hiç kavgaya karıştınız mı? Nasıl oldu, biraz bilgi verir misiniz?

22. Saldırıya uğrayan olarak bildiğiniz kimse var mı? Bu olay nasıl meydana geldi, nedeni neydi?

23. Yaşanan sorunlarda Suriyelilerin de etkisinin olduğuna inanıyor musunuz?

24. Hatay halkıyla yaşadığınız sorunların temel sebebi sizce nedir?

25. Hatay halkı arasındaki sorunlarınızın çözülebilmesi için iki taraf için neler yapılmalı?

26. Eklemek istediğiniz bir şeyler var mı?

ÖZGEÇMİŞ

1988 yılında Hatay'da doğdum. İlk ve orta öğrenimimi Muhtar Abdurrahman Çetiner okulunda okudum daha sonra Açık Öğretim Lisesini bitirdim. 2012 yılında Fırat Üniversitesi İnsani ve Sosyal Bilimler Fakültesi Sosyoloji Bölümü'nden mezun oldum. 2013 yılında yüksek lisans eğitimime başladım. Halen eğitimime devam etmekteyim.

